BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

ANUL AL XVII-lea, No. 2.

MAI

TABLA MATERIILOR.

BUCUREŞTI.

Tipografia Cărtilor Bisericescĭ

54. Str. Principatele-Unite, 54.

1893.

DOCOMENTE INEDITE

privitóre la

ISTORIA NAȚIONALA, POLITICA ȘI BISERICÉSCA a ROMANILOR

(Urmare. Vedĭ Biserica Ortodoxă, anul XVII, No. 1).

Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ Grigorie, cel virtuos și învĕțat, și'n exil fiind, continuu s'a îngrijit și ocupat de turma sa cuvêntătóre, căutând a o nutri și adapa cu hrana și băutura de suflet trebuitóre. N'ar fi de lipsă nicĭ astă-dĭ aseminea hrană sufletéscă, dacă focul sacru al datorieĭ păstorale ar încăldi sufletele sfințiților noștri preoțĭ. In timpurile nóstre maĭ ales, când cetirea cărților impióse ține locul scrierilor clasice și serióse, când romanele cele maĭ destrăbălate fac educația tinerimeĭ nóstre, când foiletónele jurnalelor fiind pline de tóte expunerile obscene sînt singurile scrierĭ ce se citesc dilnic în familiĭ; și tótă acéstă pretinsă literatură de modă este citită de inimĭ fragede, de mințĭ nepregatite, de copiĭ de prin școle, a căria resultat real este stricarea din pruncie a caracterilor tarĭ, patriotice și hotărâte. Scrierile religióse, fără asemanare, sunt cu totul superióre acestor pretinse carțĭ literare, a caror menire este a corumpe și altera și sufletul și inima creștinuluĭ și

a patriotuluĭ! Din scrierile religióse cine-va învaţă a face clar deosebirea între bine şi între rĕŭ, între virtute şi viciŭ, între drept şi datorie; se educă în sentimentul pietăţeĭ, compătimireĭ, umanitaţeĭ; se râdică din sfera animaluluĭ hrîpitor şi feroce şi se înalţă maiestos la starea de fiinţă cuvêntatóre şi raţională; trăeşte în regiunĭ cereştĭ, care singure fac adevĕrata fericire pe acest pămênt, în care la tot pasul întimpinăm întristărĭ şi miseriĭ! Omul religios în nenorocirĭ şi supĕrărĭ îşĭ găseşte mângâerea dulce în speranţa tare şi nestramutată că va afla odinióră resplată suferinţelor sale în viaţa viitóre, pe când, vaĭ! cel lipsit de acest talisman vindecător de suflet îşĭ râdică prin sinucid viaţa ca un desperat. Cunosc din istoria neamuluĭ nostru, că strămoşiĭ noştri se cultivaŭ şi educaŭ şi pe fiiĭ lor prin cetirĭ religióse în casele lor particulare şi în public prin urmarea regulată la serviciile Sf. Nóstre bine-făcĕtóre Mume-Biserica. Iată pentru ce moravurile strabune eraŭ tarĭ; ĭată pentru ce caracterile bĕtrênilor noştri eraŭ de fer, ĭată pentru ce şi Mitropolitul Grigorie şi în ţară streină se îndeletnicea cu traducerĭ de cărţĭ morale, cu deosebire privitóre la întărirea moravurilor păstoriţilor sĕĭ. Mari-ĭ a fost cugetările, mare-ĭ va rĕmânea şi numele posteritaţeĭ, pentru că a lucrat neadormit la educaţia religiósă a poporuluĭ Românesc!

Oare când va găsi meritosul Grigorie Mitropolitul nu rivalĭ, emulĭ, ci măcar vrednicĭ urmaşĭ! Prin acéstă scrisóre, Mitropolitul Grigorie cere de la Ocărmuitorul provizoriŭ al sf. Mitropoliĭ a Ungro-Vlahieĭ, Episcopul Neofet al Rîmniculuĭ, de a-ĭ trimite în Basarabia printr'o persónă cunoscută tóte tomurile Sf. Ioan Gură-de-Aur, spre a revedea încă odată, dupĕ originale, traducerea făcută şi ast-fel a o pregăti pentru imprimare.

Cu cea în Christos frățască dragoste mě închin Prea Sfinției Tale.

XXXVII) Cinstita scrisórea frăției tale cu dragoste o am primit și m'am bucurat de întregimea sănătăței frăției tale și a tuturor celor împreună cu frăția ta. Am primit și cele două tomurĭ ale Sf. Ioan Gură-de-Aur și mulțămesc frăției tale; însă pricina ĭaste întru acest chip. Eŭ aflându-mě la Chișinău, am luat de la un prieten tóte tomurile Sfântuluĭ și am tălmacit dintr'ânsele vre-o șase-ḑecĭ de cuvinte, unele dintr'un tom, altele din alt tom, alegênd pre cele ce privea spre îndreptarea năravurilor. Dar nu am putut să le epitheorisesc (revěd) și acum aicea vrând să le epitheorisesc urmează sa am trebuința ĭarășĭ de tóte. Pentru acea am poftit pe dascalul Stratin ca viind la Bucureștĭ să vie și la Preaosf. ta să primească și pe cele-l alte tomurĭ. Poftesc dar și pe frăția ta că să i le încredințezĭ să mi le aduca. Acestea cu dragoste. Iar aniĭ frăției Tale îĭ poftesc de la Dumneḑeŭ mulțĭ și de mântuire pricinuitorĭ.

1832 Ianuar 31.

Al Preaosf. tale întru Christos
ĭubit frate,

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

(Academia Româna, M. B. Vol. 8). *[Original].*

In urmatórea scrisóre trimisă tot Ocărmuitoruluĭ provizoriŭ al sf. Mitropoliĭ se tratează de afacerĭ băneștĭ, pe care le gera în faptă tot Mitropolitul Grigorie, cum vedem, de și era în Basarabia. Locotenentul seŭ, pus de Rușĭ, nu îndrăsnea a face schimbarĭ, permutărĭ, orĭ a regula în afacerĭ de banĭ ceva, fară maĭ înainte a avea știința și voĭa exilatuluĭ Mitropolit Grigorie. Averile bisericeștĭ pe aceste vremurĭ nefiind secularisate, ele se administraŭ de catră Mitropolițĭ și Episcopĭ direct. In

acéstă epistolă se spune precis, că Mitropolitul Grigorie trimitea regulat mijlóce baneştĭ ex saŭ proin Mitropolituluĭ Dionisie Lupu, care trăĭa încă pe acest timp în Braşov.

Cu cea în Christos frăţască dragoste mě închin Prea Sfinţieĭ Tale.

XXXVIII) Scrisorile frăţieĭ Tale ce aĭ trimis scrisă. de la 7 ale următóreĭ Septemvrie am primit, şi cele cuprindětóre am înţěles, că aĭ numit purtător de grijă la Mŏnăstirea Bucovătz pě unul din Ieromonahiĭ de acolo, bine aĭ urmat. Rěmâne a îngriji Preaosf. ta pentru trebuinciósele cheltuelĭ de aceĭ talerĭ 484, precum am maĭ scris. S'aŭ primit tal. 4000 (de) Iorgu Comis. (a) proigumenuluĭ Bucovătz, dupě poliţa ce ne-aĭ trimis către Chir Ştefan Meitan. S'aŭ primit şi deosebita polıtză dě talerĭ una mie şi se vor trimite acelor ştiute persóne la Braşov. Pentru Igumenul Robénu să va urma dupě cum am maĭ scris frăţieĭ tale. Iar pentru aceĭ talerĭ 500 ce i se maĭ cerea de la casa datoriilor s'aŭ îndreptat acum, dupě scrisórea frăţieĭ tale, rěmâind a-ĭ respunde D-luĭ Dvornicul Dimitrie Bibescu la Chir Ştefan Meitan.

Al frăţieĭ Tale în Christos frate, *[Fără dată].*

Grigorie al Ungro Vlahieĭ.

(Academia Română, M. B. Vol. 8). *[Original].*

Din acéstă Epistolă să constată că trecênd din viaţă fostul şi ultimul Mitropolit Grec în Mitropolia Ungro-Vlahieĭ, Nectarie, care, dupě paretisirea (dimisionarea) involuntară, se retrăsese în Braşov, unde a şi murit, ţara a trimis la Braşov pe Directorul Mitropolieĭ, Nicolae, de a lua parte la catagrafia avereĭ decedatuluĭ. Acésta de sigur, pentru că în pretinsa sa avere eraŭ şi multe lucrurĭ de ale Mitropolieĭ, pe care demisionând le-aŭ luat cu sine

la Braşov, însuşindu-si-le. Acesta-ĭ Mitropolitul care a ars sub dealul Mitropolieĭ, în ajunul eşireĭ sale din Mitropoliat, un numĕr însemnat de documente, privitóre la domnirea fanarioţilor în Stat şi Biserică. Dumneḑeŭ să-l odihnéscă, dar nouĕ Românilor ni-a făcut o fórte mare pĭerdere, neînlocuită.

De la Mitropolie şi de la Logofeţia cea mare a ţĕreĭ de jos.

XXXIX) Dupĕ anaforaŭa ce aŭ făcut D-lor Boeriĭ Măriei Sale luĭ Vodă pentru pricina datoriilor reposatuluĭ Părinte Nictarie, Proin Mitropolit şi scrisórea cinstiteĭ Cesaro-Crăeşteĭ Aghenţiĭ către cinstitul magistrat al Braşovuluĭ, să orândueşte din partea ţĕreĭ logof. Neculae al St. Mitropoliĭ ca să meargă la Braşov spre săvîrşirea celor poruncite, adică a facereĭ catagrafieĭ a avutuluĭ numituluĭ reposat Părinteluĭ Nictarie şi a altora ce trebuinţa va urma în pricina acésta.

1825 Octomvrie 23. *(Original).*

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ. M. Ralet vel Logofet.

(Academia Română, M. B. Vol. 8).

Dupĕ Eterie orĭ Zaveră, Turcia înţelegênd, că Greciĭ din Principatele Moldavieĭ şi Valahieĭ s'aŭ folosit enorm din veniturile Monastirilor ḑise închinate, precum şi din veniturile tuturor funcţiunelor publice din aceste Principate, pe care adese le ocupa numaĭ eĭ, prin mijlóce materiale aŭ putut a'şĭ continua *marea ideĭe* de independenţă naţională. Dupĕ încetarea Revoluţieĭ din 1821 şi dupĕ numirea Domnilor pământenĭ în 1822, Turcia treḑită din somnul indolent prin imboldirile diplomaţieĭ occidentale s'a hotărât în fine şi a suspendat şi pe Egumenii Grecĭ de pe la Monastirile ḑise închinate. Acest ordin al Impĕratuluĭ a şi fost pus în aplicare imediat de Grigorie Ghica în Valahia şi de

Sandu Sturdza în Moldova. Dar pentru că Monastirile și Patriarhatele din Orient, cărora eraŭ închinate tóte monastirile marĭ și bogate din Principate, esceptându-se numaĭ câte-va, nu ar fi avut cu ce să se întreţină, dacă li s'ar fi suspendat cu totul orĭ-ce veniturĭ din ţĕrile Românilor, s'a convenit, dupĕ insistenţa Rusieĭ, spre a se putea susţinea acele monumente ale Ortodoxieĭ, de a li se trimite anual acolo de cătră Egumeniĭ Românĭ de aicea o sumă fixă, în comformitate cu voința exprimată a Ctitorilor. Româniĭ trimiteaŭ regulat acele sume, dar unde să se mulţămeasca lacomia călugărească Grecească! Eĭ vroĭaŭ să puna din noŭ mâna pe averĭ, intrigaŭ în Constantinopol, insistaŭ pe la Consulĭ, conrupeaŭ cu banĭ pe Vizirĭ și Pașale numaĭ și numaĭ să puna ghiara din noŭ pe averile Monastirilor. Așa sta cestiunea când Românii din Valahia, amenințațĭ de primejdia ce-ĭ așteptà daŭ acéstă jalbă (petiţie) cătră Impĕratul Turcesc și cer cu insistenţá a li se păzi privilegiile haraḑite și a nu îngădui pe Egumeniĭ Grecĭ să revină în Principate. Petiţia este scrisă într'un stil energic și documental. Româniĭ îșĭ apără drepturile lor și arată abuzurile ce s'aŭ făcut în restimp de seculĭ de Grecii clericĭ, atât în Ierarhie cât și pe la Monastirĭ și în Stat. Româniĭ făcuse o cestiune de viaţă naţională din acéstă afacere, care se póte considera și ca un plebiscit, pentru că în petiţie sînt subscrișĭ atât Clerul cât și toţĭ boeriĭ marĭ și micĭ. Eŭ n'am întîmpinat o altă petiţie, în care să se fi subscris atâtea nume. Cu tóte acestea, Turcu este tot Turc, și Grecul ca maĭ dibaciŭ și maĭ cult îl înșala, și în curând, cu tóte promisiunele și nizamurile imperăteștĭ, Egumeniĭ Grecĭ revin în Principate și storc mereŭ și fără milă din sudórea Românilor banĭ nenumĕraţĭ, nu spre a-ĭ trimite la destinaţiunea lor, căcĭ, póte

atuncĭ s'ar maĭ putea justifica, ci spre așĭ umplea pungile lor, ale rudelor lor, și a duce în Principate, sub ochiĭ Românilor și în disprețul lor, viața sardonică și sardanapală. Acéstă stare de orgie a durat până în timpul Domnuluĭ energic Ioan Cuza, care a decretat Secularisarea. Așa s'a terminat acéstă urîtă și tristă pagină din istoria Bisericéscă a Românilor.

XL) La prea strălucitul Graf al prea putemiciĭ Impĕrățiĭ, Noĭ credinciósele și prea supusele raele, Mitropolitul, Episcopiĭ, Egumeniĭ, Boeriĭ și toțĭ locuitoriĭ deobște, parte bisericească și mereneascä, aĭ acestuĭ cheler împĕrătesc, cu adâncă închinăcĭune până la pământ facem arătare, că din bogata milostivire și părinteasca ĭubire, ce dintru început aŭ avut și are împĕrăteasca mărire pentru odihna și rĕpausul ticălóseĭ raele a acesteĭ țĕrĭ: Ințelegênd, cu destule dovedĭ în faptă, câte rĕutățĭ aŭ suferit de la neamul Grecilor, din ceasul ce s'aŭ incuĭbat în pământul nostru, aŭ cunoscut și prăpădenia ce aŭ fácut mănăstirilor țĕreĭ călugăriĭ Grecĭ, cariĭ prin viclenile lor mijlóce și fățărniciile lingușireĭ aŭ fost intrat nu numaĭ pe la tóte mănăstirile țĕreĭ, adică și la ale țĕreĭ și la cele alăturate la cele de jos, ci și la scaunile Arhiereștĭ ale Mitropolieĭ și ale Episcopiilor, prin gróznice dărĭ de banĭ la Domniĭ Grecĭ și la Miniștriĭ lor; până când în cea dĕ pĕ urmă le-aŭ adus în desăvêrșită prăpădenie și în robire de datoriĭ și pe la strĕiniĭ sudițĭ, atât Mitropolia i Episcopiile cât și tóte mănăstirile, căutându-șĭ numaĭ de înteresurile lor și ale neamuluĭ lor. (Și ca niște strĕinĭ și nedoritorĭ de lucrurile neamuluĭ nostru, aŭ înstrăinat prin vîndĕrĭ moșiĭ, prăvăliĭ și hanurĭ, și din acareturile lor ce aŭ fost închinate de moșiĭ și strămoșiĭ noștri, ca cu rodul lor să se ție aceste mănăstărĭ, cu hotărîre ca în vecĭ să fie nestrămutate de la dênsele). De aceea ni s'aŭ și hărăzit sfânt și vrednic de închinăcĭune împĕrătesc firman cu hot ăre

şi poruncă straşnică către Domnul nostru, ca de la tóte dregătoriile Bisericeşti să se lipsască calugării Grecĭ, a nu maĭ fi nicĭ de cum şi în locul lor să se aşeze numaĭ călugărĭ pămêntenĭ. Acest nizam l'aŭ şi pus Domnul nostru în lucrare, precum şi cele-l-alte, după împĕrăteasca poruncă, lipsind pĕ Egumeniĭ Grecĭ din tóte mănăstirile şi aşăzând călugărĭ numaĭ din pămêntenĭ. Pentru care acéstă mare facere de bine ce aŭ arătat prea milostiva Impĕraţie, hărăzindu ne înoirea acestuĭ privileghiŭ vechiŭ, ce l'aŭ avut acéstă ticălósă ţară, chelerul împĕrătesc, nu sîntem vrednicĭ să mulţămim după cuviinţă prea puterniceĭ Impĕrăţiĭ; ci rădicând mânĭ de rugăciune către a-tot puternicul Dumnedeŭ, îl rugăm cu ferbinţală ca să umbrească tot-déuna sub Dumnedeeasca mila sa, pre Mărirea Impĕrăţieĭ Tale, ţiindu-o în vecĭ biruitóre asupra vrăjmaşilor şi nestrămutată, cu tóte fericirile deplin, ca să putem fi şi noĭ ocrotiţĭ subt aripile măririeĭ Tale. Dar fiind-că de la o vreme încóce Egumeniĭ Grecĭ, ce aŭ fost pe la mănastirĭ, nu numaĭ le-aŭ lăsat de s'aŭ dărăpănat şi multe din acareturĭ le-aŭ vêndut, ci şi la grele datoriĭ le-aŭ supus, pentru că atară de dobândĭ sînt însărcinate şi (cu) peste o mie de pungĭ de banĭ, datorie făcută de dênşiĭ în vremea Egumenieĭ lor. Noĭ, embaticurile care le da Egumeniĭ Grecĭ, trimiţându-le şi alt adaus maĭ mult, li-am scris, ca să'şĭ cunóscă şi datoria, dar eĭ nicĭ cu acele empaticiurĭ cu adaus nu se mulţămesc, ci cer maĭ marĭ, care nu se pot; nicĭ datoria, care o aŭ facut'o însuşĭ eĭ, nu vor să o cunóscă, vrând ca cu aceste chipurĭ se urmeze în protiva buneĭ voinţe şi hotărîrea Impĕrăţieĭ Tale măririĭ şi să strice înoirea privileghiuluĭ vechiŭ şi să vie iarăşĭ eĭ aicea să facă cele ce aŭ maĭ făcut, saŭ şi maĭ rĕle, spre a le desrădăcina cu totul. Pentru acestea cu lacrimĭ ne rugăm să se milostivească prea puternica Impĕrăţie şi precum ne-aŭ miluit cu scóterea de aicea a Egumenilor Grecĭ, aşa să ne miluească şi cu hotărârea pentru cele ce să cuvine să dăm cu sfânt hatişerif împĕrătesc. Şi fiind-că călugăriĭ Grecĭ de la o

vreme încóce da pĕ fieş-care an enbatichiŭ la mănăstirile din jos suma banilor, ce în osebit catastih adeverit cu iscăliturile nóstre se arată, care se trimise şi acela spre a se vedea şi a se hotărî de prea puternica Impĕrăţie; ĭar maĭ 'nainte da un puţin ajutor, adică din prisosul venituluĭ trimitea la mănăstirile din jos acea ce era orânduit de rĕposaţiĭ ctitorĭ şi pre cât era prin putinţă; căcĭ aceste mănăstirĭ sînt datóre pe lângă embatichĭurĭ să facă ajutóre şi la vremĭ de trebuinţe ţĕreĭ, dupre cum şi la alte dărĭ s'aŭ urmat. Şi însuşĭ Patriarhul Ierusalimuluĭ prin scrisórea sa ot leat 1816 aŭ bine primit acest ajutor, ḑicênd sá se ţie în samă şi câte alte neobicĭnuite darĭ să vor orândui pentru trebuinţa ţĕreĭ, deobşte la tóte mănăstirile, care ajutor ş'acum s'aŭ urmat, când şi noĭ am jertfit din priveleghiurile nóstre pentru plata datoriilor ţĕreĭ. Şi aşa cu acest chip şi mila care aŭ făcut cu noĭ prea puternica Impĕrăţie cu scóterea lor de aici să se păzască, şi mănăstirile acestea să pótă când va să'şĭ vie la starea cea dintăiŭ cu dregerea lor, izbĭvindu-se şi de datoriile cele grele.

1825 Noemvrie 6.

(Copie). (Academia Română. Manus. M. B. vol. 8).

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ, Grigorie Argeş, Neofit Rîmnic, Chesarie Buzeŭ, Protasie Aghiografit, Theofilit Raduhot, Iosif Arhimandrit Cotroceanu, Samuil Arhimandrit Văcăreştiĭ, Vartholomeĭu Mihlietu, Bonifatie Sarindăreanu, Grigorie Egumen sf. Ioan, Roman Arhimandrit Zlătărénu, Eftimie Egumen sf. Ecaterineĭ, Pahomie Stravopoleanu, Gheorghie Ghica vel Postelnic, Constantin Creţulescu biv. vel Ban, Const. Bălăceanu vel. Ban, Mihalache Ghica vel Visternic, Theodor Văcărescu vel Dvornic, Iordache Văcărescu vel Dvornic, Scărlat Grădişteanu biv. vel Dvornic, Dumitrache Racoviţă, Ioan Ştirbeĭ Dvornic, Fotache Stirbeĭ Dvornic, Dimitrie Ghica Dvornic, Mihalache Racoviţă vel Logof. Constantin Câmpineanu vel Spatar, Nestor vel Logofĕt, Scărlat Mihalcea biv. vel. Logofĕt, Mihalache Cornescu biv. vel. Logofĕt, Chrisoscoleu, Ioan Fălcoĭanu vel. Logofĕt, Dumitrache Ralet, Pană Costache vel Logofĕt, Mihaĭ Filipescu vel Hatman, Alexandru Creţulescu vel

Dvornic, Filip Lenș vel Agă, Constantin Bălăceanu biv. vel Agă, Ioniță Fălcoĭanu biv. vel. Agă, Constantin Cornescu, Alecu Vılara Agă, Const. Cantacuzino Agă, Dumitrache biv. vel Clucer, Constantin Ralet Clucer, Constantin Filipescu Clucer, Iordache Stirbeĭ Caminar, Gheorghe Drugănescu Caminar, Gheorghe Dudulescu Caminar, Barbu Știrbeĭ Caminar, Nicolae Bălcescu Paharnic, Răducănache Fărcașanu Paharnic, Constantin Cloșcă Paharnic, Iordache Tufescu Stolnic, Grigorie Paladi Stolnic, Petrache Arion Stolnic, Const Borănescu Stolnic, Ionache Stănescu Stolnic, Dumitrache Năzănescu Stolnic, Răducanu Poenaru Stolnic, Ioan Drugănescu Stolnic, Ioan Perdich(id)e Stolnic, Dumitrache Stolnic, Grigorie Cantacuzin Comis, Constantin Crețulescu Comis, Ioan Slătineanu Comis, Mihail Grecénu Sărdar, Tănasă Carabulea Sardar, Răducanu Trăstianu Sardar, Dimitrie Greceanu Sărdar, Alecu Carabulea Sardar, Constantin Bobeiŭ Sardar, Grigorie Obedeanu Sardar, Gheorghie Medeln., Christache Greceanu Medeln., Nicolae Păcleanu Medeln., Ioan Dărsanu Medeln., Iordache Porumbaru Medel., Alecu Borănescu Medel. Răducanu Medeln., Ioan Medeln., Costache Poenaru biv Clucer, Zaharie, Pană Buescu Slug., Gheorghe Mehtrupoiu Slug., Ioan Chiricescu Slug., Dimitrie Bălescu Slug., Fotache Arion Slug., Dimitrache Fărcășanu Șatrar, Constantin Fălcoĭanu biv. Logofĕt, Sotir Slug , Alecu Popescu Slug., Mincul Mardaghin biv. Vist. Neculaĭ Egorneanu Slug., Constantin Calistrat Șatrar, Stanciŭ biv. vel. Pitar, Ioan Șărbănescu Clucer, Ioan Mihalescu biv. vel. Log., Constantin Mavrodin biv. Log., Neculaĭ Petrachi Pitar.

In acéstă epistolă se vorbește de abusurile hirotoniilor pe banĭ, de dările asupra preoților și de dărĭ și asupra preoteselor și diaconeselor veduve, precum și asupra orfanilor preoților. Iată ce făcea în epoca fanariotă Ierarhia spre a stórce banĭ și ĭarăși banĭ de la clericiĭ inferiorĭ în genere. Mitropolitul Grigorie, găsind acest abuz și în Eparhia sa, a mijlocit la Guvernul țěreĭ și s'a suspendat dările arbitrare și nedrepte de-asupra věduvelor preotese

şi diaconese, şi maĭ ales de-asupra copiilor orfanĭ, numaĭ pentru cuvêntul ca parintele lor fusese preot, trebuia sa plăteasca darĭ şi birurĭ. In Eparhia Episcopiei de Rîmnic se urma înca aceste darĭ şi pe la 1825, pentru care Neofit Episcopul mijloceşte catra Grigorie Mitropolitul de a înterveni spre a se scóte din bir uniĭ din preoţĭ şi maĭ ales vĕduvile preoţilor şi diaconilor cum şi copiiĭ lor. Lucrul s'a şi realisat prin mijlocirea Mitropolituluĭ catră Caĭmacamul Craioveĭ.

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rîmnic.

XLI) Priimind înştiinţarea ce ni faci fraţia ta pentru pricina preoţilor hirotonisiţĭ *Dechindea?* că eĭ s'ar fi apărat la orînduelele Hăzmeturilor, precum prin anaforaŭa ob ştească s'aŭ găsit cu cale, însĕ preotesele i diaconesele vĕduve, şi copiĭ seimanĭ de preoţĭ, nu numaĭ că nu s'ar fi apărat la acéstă madea, ci s'ar fi apucând şi la dare de bani, pentru care şi nu lipsirăm a respunde frăţieĭ tale: că am facut arătare unde se cuvine, şi ni s'aŭ dat încredinţare că se vor face de al doilea poruncĭ ale aceĭ Vistiriĭ spre a nu se supăra nicĭ preotesele şi diaconesele cele vĕduve. Iar pentru copiĭ nu se cuprinde în anafora. Ci frăţia ta veĭ lua aminte şi veĭ vedea ce urmare se face şi de aci înainte. Iar pentru de a fi apărate preotesele şi diaconesele vĕduve de bir, sînt date poruncĭ în două treĭ rândurĭ de către cinst'ta Vistierie şi nicĭ acum şi nicĭ pe urmă a nu fi supărate de către zapciiĭ politiceştĭ şi frăţia ta veĭ arăta şi D-sale Caĭmacamuluĭ, prea iubituluĭ nostru în Duhul Sfânt fiŭ, a scri către ispravnicatura să dea poruncĭ zapciilor a se părăsi a supăra pe unele vĕduve de acelea, căcĭ noĭ vedem că în Eparhia nóstră nu se urmează acest catahrisis (abuz).

1825 Avgust 11.

Sînt al Preaosfinţieĭ tale în Christos
ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

[Original]

(Academia Romîne, Manusc. M. B. Vol. 8).

Să vede că după Zaveră maĭ rĕmăsă-se bande de tâlharĭ, arnăuţĭ şi strĕinĭ cariĭ trăiaŭ din tălhăriĭ. Am întimpinat în documentele Moldoveĭ că a fost nevoit Domnitorul Sandu Sturdza a trimite potere înarmate în pĕrţile muntóse spre a stârpi bandele de tâlharĭ, rĕmase din Eterie, şi care se retrăsăse în munţĭ. Aşa a fost de sigur şi în Valahia după Zaveră. Aci în epistolă avem un fapt de felul acesta, că tâlhariĭ aŭ câznit într'atâta pe Egumenul de la Bucovătz, în cât a rĕmas cu epilepsia din causa schingĭuirilor. Ne maĭ putând Egumenul servi cere să fie înlocuit, ceea ce i se admite.

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rîmnic.

XLII) Atât de la precuviosul Arhimandrit Jitianu, cât şi de la însuşĭ cuviosul Egumen Bucoviceanu am luat plirotorie (înştiinţare), că în anul trecut prins fiind de tâlharĭ, dintr'acărora cazne aŭ rĕmas cu patimă de epilepsie şi ne maĭ putênd îngriji de mănăstire, se rógă să orînduim alt Egumen în loc, la acea Mănăstire Bucovĕţ. Scriem dar frăţieĭ tale ca se primeştĭ atât socoteala de daraveră ce va fi făcut până acum, cât şi cusurul banilor manăstireştĭ ce maĭ sînt asupra-ĭ, pe care ni le veĭ trimite aicea, împreună cu baniĭ. Iar după samă scoţindu-se copie să rĕmâe la Mănăstire spre ştiinţă şi de o cam-dată să orîndueştĭ vre un om bisericesc, cu frica luĭ Dumnedeŭ, ca se îngrijască de lucrurile Mănăstireĭ, a nu se face vre-un sfitarismos (sustragere), să nu fie însĕ vre unul ca popa Iordache ce aŭ fost rînduit la Jitia, că măcar de aŭ trecut vreme, dar nu-ĭ va mistui, fiind-că baniĭ să cer. Şi acel obraz să pórte de grijă bine atât de cele din lăuntru ale Mănăstireĭ, cât şi de cele din afară, până veĭ lua al doilea respuns.

1825 Iulie 26.

Sînt al frăţieĭ tale în Christos frate,
Grigorie al Ungro Vlahieĭ.

[Orginal].
(Academia Româna. Manus. M.B. Vol. 8).

Omul reŭ şi viciat din fire n'are lecuire, ḑice vechĭa ḑicĕtóre, şi lucrul se adevereşte. In acéstă epistolă avem doĭ Egumenĭ Motreanu şı Butocénu, cariĭ de şi clericĭ, de şi superiorĭ de monastirĭ, nu'şĭ pot pune frâŭ nâravurilor lor înrăutăţite. Se ceartă cu lumea, se bat, neliniştesc ómeniĭ. Faptul este denunţat de însuşĭ Domnitorul Grigorie Ghica, şi-l face cunoscut Mitropolituluĭ şi a atrage luarea aminte a Episcopuluĭ loculuĭ, ca se facă chipurĭ se nu se maĭ petreacă aseminea scene ruşinóse din partea tagmeĭ duhovniceştĭ. Pe timpul acesta pe la Mănastirĭ Egumeniĭ eraŭ Românĭ, dar educaţĭ în moravurile Egumenilor Grecĭ, aşa că îmbrăcându-se, îngraşindu-se, îmbogăţindu-se începuse a sburda de bine ca şi Egumenii Grecĭ. Dar nu puteaŭ să se resfeţe pentru ca eraŭ Românĭ, staŭ sub imediata jurisdicţie a Ierarhieĭ ţĕreĭ, şi îndată eraŭ suspendaţĭ din posturile lor. Cu Egumeniĭ Grecĭ nu era tot aşa. Petreceaŭ cum li plăcea şi samă în ţară nimanuĭ nu dădeaŭ, pentru ca staŭ sub jurisdicţia strĕină, a loculuĭ unde eraŭ închinate acele Monastirĭ, pe când eĭ petreceaŭ şi se desfataŭ în paguba moralităţeĭpublice în ţĕrile nóstre. Multe umilirĭ am maĭ suferit de la strĕini, Dómne Sfinte! Să dăm marire luĭ Dumneḑeŭ că am scăpat de acele înjosirĭ.

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rìmnic.

XLIII) Maria Sa s'aŭ înştiinţat de nişte netrebniciĭ, ce s'ar fi urmat de cătră cuvioşiĭ Egumenĭ Motreanu şi Butoceanu, când s'aŭ aflat acolo în partea loculuĭ, încă şi bătăĭ ar fi pricinuit unora dintre locuitorĭ, şi cu parapon asupra frăţieĭ tale, de ce se îngădue a se urma unele ca acestea de cătră ceĭ Bisericeştĭ acolea în Eparhia fraţieĭ tale şi să nu daĭ cuviincĭos nizam; Nĭ-aŭ poruncit să cercetăm şi să dăm pliroforie Măriei Sale. Pentru care nu

lipsim a scrie frăţieĭ tale, că fără de zabavă să cercetezĭ ce fapte netrebnice s'aŭ urmat de către numiţiĭ doĭ Egumenĭ şi să ne înştiinţezĭ şi fiĭ frăţeşte blagoslovit.

1825 Septemvrie 21.

Al frăţieĭ tale în Christos ĭubit frate,

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

[Originaĭ].

Academia Româna. Manus. M. B. Vol. 8.

Din acéstă epistola sa constata că Episcopiĭ şi Mitropolitul ţereĭ erau convocaţi de Domn de câte orĭ cereaŭ trebuinţele naţiuneĭ, spre a pune la cale afacerile ţĕreĭ.

Cu cea în Christos frăţasca dragoste aghie Rîmnic.

XLIV) Măria Sa prea Inălţatul nostru Domn astă ḑĭ mi-au poruncit ca să scriu frăţieĭ tale, că în ḑiua când veĭ primi acéstă scrisóre să te scolĭ să viĭ aici în Bucureştĭ, fară altă zăbavă, fiind trebuinţă de venirea neaparată a câte treĭ Episcopĭ. Şi să fiĭ fraţia ta sănătos.

1825 Noemvrie 1.

Al frăţieĭ tale în Christos frate,

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

NB. Iar de veĭ avea vre-o mare trebuinţă, cu luminată porunca Măriei Sale te veĭ întórce înapoĭ.

Mitropolitul Grigorie ajuta cu banĭ atât pe fostul Mitropolit Dionisie Lupu cât şi pe Episcopul de Argeş Ilarion, cariĭ stau în Braşov încă din 1821, unde s'au refugiat din pricina Zavereĭ. Eĭ neavênd averĭ propriĭ se susţineaŭ în streinatate cu baniĭ Mitropolieĭ şi a Episcopiilor respective. Dupĕ ce aŭ fost depuşĭ, din cause cunoscute, Ierarhia ţereĭ continuă a li da ajutor pentru susţinerea lor, dar numaĭ

din veniturile Mitropoliei. Pentru acest cuvênt, Grigorie Mitropolitul intervine pe lânga Neofet Episcopul de Rîmnic de a trimite şi el din economiile sale şi ca particular ajutor banesc a celor Arhierei ai ţěrei şi carii eraŭ afară de Patrie, din împrejurarĭ politice. Şi din acéstа mijlocire se vede inima bună şi simţul de compătimire ce predomina sufletul acestui prelat model. Cu tóte că Mitropolitul Dionisie în protestele lui la Impěratul Rusiei şi la Divanul ţérei, contra suspendarei Sale din Mitropoliat, lupta contra Mitropolitului Grigorie, de şi nu-l ataca personal, recunoscêndu-ĭ calitaţile sale de om bisericesc, înveţat şi moral.

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rîmnic.

XLV) Ştiut este frăţiei tale că dintre fraţii Arhierei ce dupě întâmplare se afla petrecênd în Braşov, Preasf. Sa proin Mitropolitul Chir Dionisie şi proin Argeşiu, Chir Ilarion, se află întru mare stenahorie (strâmtóre) de cheltueală, şi pătimesc patimĭ împrotiva firei, care neapărat îşĭ cere hrana cea de tóte ḑilele. Sf. Mitropolet, cu tótă strâmtórea ce are, cât s'aŭ putut din vreme în vreme ĭ aŭ ajutat şi-ĭ ajutorează ; însě nefiind de ajuns acéstă ajutorinţă ce li se face de aicĭ, la care lipsă ce au numiţiĭ fraţĭ într'acea ţéră strěină, îndemnând pohtim şi pe frăţia ta ca să facĭ ajutorul ce va fi prin putinţă, nu din prisos, fiind-că ştim că prisos nu aĭ într'acéstă vreme, ci din lipsa aceea, din care şi înşi-ne iconomisim, că iaste şi cu ruşine nouă a lăsa la acest fel de peristasis (împrejurare) fraţĭ patrioţĭ ajunşĭ la acéstă stenahorie, din pricina lipsei cheltuelei ceĭ de tóte ḑilele şi pe lângă ruşine nicĭ de prihanirea ómenilor nu vom putea scăpa. De aceea precum ḑicem maĭ sus, arătaţĭ şi fraţia ta dragostea frăţască cu ceea ce putinţa te va slo-

bozi, ca să se epedisască (uşureze) óreş cum strâmtorarea cea mare a numiţilor fraţi patrioţi.

1825 Avgust 9.

Sîntem al frăţieĭ tale în Christos
ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

NB. Pofta frăţieĭ tale pentru parintele Neofit Tismăneanu de adăstarea banilor Cutieĭ să va pune în lucrare. Lemnele cele de tisă va să fie pentru ferestrele bisericeĭ sfinteĭ Mitropoliĭ, pentru acésta voĭam să fie cu deosebire. Acum de vreme ce nu se póte, vom griji de alt fel de lemn.

Altă corespondenţă tot pentru Egumenul Bucovăţuluĭ, că aŭ predat aicĭ socotelele.

1825 Avgust 18. (original)
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.
(Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Pănă la declararea Bisericeĭ nóstre naţionale de autocefală, şi care fapt s'a îndeplinit sub Guvernul trecut liberal, şi la care a conlucrat fórte mult Dl. Dimitrie A. Sturdza, de la acéstă epoca Sf. Mir se sfinţeşte în ţară. Pănă atuncĭ îl importam saŭ din Constantinopol saŭ din Rusia. Acéstă importare se facea cu cheltuelĭ şi numaĭ de catra Mitropoliţii Principatelor. La cheltuelĭ contribuiaŭ în timpurile vechĭ şi Episcopii Eparhioţĭ, pentru care cuvênt se abusa, adică se impunea o dare asupra preoţilor celor ce cereaŭ Sf. Mir. Meritosul Grigorie vĕḑênd ca acest lucru este un abuz şi o simonie indirectă, pentru ca Sf. Mir se dă canoniceşte în dar, a luat disposiţiĭ de a aduce el singur cu cheltueala Sf. Mitropoliĭ Sf. Mir din Constantinopol şi a-l distribui gratis Episcopilor Eparhioţi, numaĭ pentru a li lipsi pretextul că aŭ cheltuit cu aduce-

rea luĭ. Să maĭ vede din epistolă, că pe lângă alte presente ce aŭ trimis la Constantinopol Mitropolitul Grigorie cu acéstă ocasiune a fost și 12 cașcavalĭ din Gorj. Acésta însamnă, că în districtul Gorj se fabricaŭ cașcavalĭ renumițĭ și cariĭ eraŭ cunoscuțĭ și la Constantinopol.

Cu cea în Christos frățască dragoste aghie Rîmnic.

XLVI) Din preună cu douĕ-spre-ḑece căpățînĭ cașcavale de Gorj, ce mi s'aŭ trimis, dupĕ trebuința ce ĭaste, am primit și frățasca scrisóre a frățieĭ tale, însemnătóre pentru trimiterea lor. Cât și pentru cele către noĭ douĕ. Mulțămesc fórte dragosteĭ frățeștĭ, ĭar pentru cele-l-alte douĕ-spre-ḑece ce sînt să se trimiță la obrazul cel știut, veĭ opri prețul ce costișescĭ din baniĭ școlelor și'ĭ vom respunde noĭ aicĭ, pentru care și nu lipsirăm spre rĕspuns, fiind al frățieĭ tale în Christos ĭubit frate.

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

1825 Septemvrie 20.

NB. Pentru Sfântul Mir am avut grija și s'aŭ maĭ trimis acum alte douĕ ploschite, pentru a căruĭa mulțămire să vor trimite lângă alte și acestea cașcavale și cu vre-un ocazion vrednic de credință, când se va afla, vom maĭ trimite parte și frățieĭ tale, atât numaĭ să aĭbĭ grijă să nu-l precupească ceĭ dupre afară, precum m'am înștiințat că se urmează la o Eparhie. Că pentru acesta cheltuește la aducerea luĭ, precum altă dată așa și acum, numaĭ Mitropolia, ca să se taie tóte pricinele de vênḑarea celor sfinte, când maĭ 'nainte tótă cheltuĭala se făcea de Episcopiĭ, ĭar Mitropolia rĕmânea numaĭ cu zeticneala. Iar de nu aĭ mare nevoe póte să rĕmâe trimiterea Sf. Mir, până cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ veĭ veni frăția ta. Și să am respuns.

(Academia Română. Manus. M. B. Vol. 8).

In scrisórea următóre se descrie de către Mitropolitul Grigorie un abuz bisericesc şi se combate cu multă prudenţă, adică obiceĭul bigot, ce-l aveaŭ uniĭ dintre creştiniĭ Românĭ, că dacă se vor calugări înainte de mórte, sînt sigurĭ de mântuirea sufletuluĭ lor. Acest obiceiŭ ajungênd de modă, mulţĭ se călugăreaŭ în timpul vre-uneĭ bóle. ş'apoĭ când se îndreptaŭ nu numaĭ că nu se ducea la Monastirea unde se făgăduise, nu numaĭ că nu ducea viaţă monahală, ci din contra rĕmâneaŭ în societate, ba încă trăiaŭ în casele lor, ca şi maĭ înainte, cu femeile lor, de şi eraŭ călugărĭ. Mitropolitul Grigorie a luat imediat măsurĭ de a stârpi acest rĕŭ în Eparhia sa Mitropolitană. Despre acéstă cestiune întrebându-l şi Neofet, Episcopul de Rîmnic, îl rógă să-ĭ dea deslegare de urmarea ce trebue să ţină cu aceştĭ călugărĭ. La acésta respunde Mitropolitul: Că ceĭ ce s'aŭ călugărit maĭ de de-mult să-ĭ lese în pace, ĭar ceĭ maĭ de curând să-ĭ nevoĭască prin Protoĭereĭ să se ducă pe la Mănăstirĭ şi se numaĭ convieţuească cu femeile lor. Cât pentru viitor, să fie cu multă greutate la călugărie şi să se oprească chĭar, *pentru că Christos nu s'au rĕstignit numaĭ pentru mântuirea călugărilor, ci pentru a tuturor Creştinilor deobşte.* De aseminea da povaţă Episcopuluĭ de Rimnic şi asupra duhovnicilor (confesorilor), că se nu li se maĭ dea ţidule de duhovnicie (dreptul de a ispovedui) de către Protoĭereĭ, cum se facea maĭ 'nainte şi la Eparhia Mitropolieĭ, ci cel ce voeşte să fie Confesor să vie la Episcopul seŭ respectiv şi cercetându-se dacă merită să i se dea atuncĭ carte de duhovnicie, dupĕ ce i se citeşte de Episcop ritualul obicĭnuit. Aprobă mĕsura luată de Episcop de a lua ţidulele de duhovnicie eliberate de Protopopĭ şi a li înterḑice dreptul de duhovnicĭ. Se vede că şi din aceste ţidule trăgea un bunişor venit Protopopiĭ acelor vremurĭ.

Cu cea în Christos fraţască dragoste aghie Rîmnic.

XLVII) Am vĕḑut arătarea ce ne face frăţia ta, pentru reŭa obicînuinţă şi catahrisul (abuzul) ce se urmează la acea Eparhie cu cinul călugăresc, şi maĭ vîrtos pentru bărbaţĭ cu muerĭ şi muerĭ cu bărbaţĭ, cariĭ bolnăvindu-se s'aŭ obicînuit de cer cinul călugărieĭ, şi apoĭ mulţĭ dintr'ênşiĭ râdicându-se din bólă vieţuesc tot ca maĭ 'nainte cu femeile lor, şi cerĭ povaţă în ce chip se urmezĭ asupra unuĭ rĕŭ obiceiŭ ca acesta. Rĕspundem frăţieĭ tale, că cât pentru cele maĭ nainte urmate catahrisurĭ noĭ nu avem a da samă, şi urmează ale trece cu vederea. Iară pentru cele ce se lucréză în ḑilele nóstre, fiind-că avem să ne dăm sama, avem datorie neaparată ca să ne sirguim cât vom putea a le îndrepta şi a urma într'o glăsuire cu aşezemînturile apostoliceştĭ şi canónele soborniceştĭ. De aceea şi ḑicem: că bine aĭ urmat de aĭ dat poruncĭ a nu se maĭ călugări prin sate cu nicĭ un fel de pricinuire, şi acésta să se păzască cu privighere tot déuna. Iar pentru ceĭ ce se află călugăriţĭ şi petrec prin sate, într'alt chip nu pot a se părăsi de acest rĕŭ obiceiŭ, fără numaĭ cu poruncĭ straşnice într'adins cătră CucerniciĭProtopopĭ aĭ Eparhieĭ; ca pe uniĭ ca aceĭa saŭ să-ĭ îndatoreze să meargă pĕ la Mănăstirĭ şi să-şĭ petreacă viaţa acolo, orĭ nedând ascultare să-ĭ dea negreşit la bir, şi cu acéstă pildă să tae şi catahrisul călugărieĭ prin sate şi a vieţuireĭ între femeĭ. Cum şi pentru aceĭ ce cer asupra bóleĭ a se călugari, fiind-că călugăria acésta să socoteşte silnică, cât veĭ putea să o opreştĭ, arătând că Domnul Christos nu s'aŭ rĕstignit numaĭ pentru mântuirea călugărilor, ci pentru a tuturor creştinilor deobşte. Iar de se va întâmpla la vre-un obraz a nu putea să iconomisiţĭ o cerire ca acésta, atuncĭ va da legătură maĭ întâĭ înscris cu chezeşia rudeniilor, că de se va scula din bólă va merge fără altă pricinuire la Mănăstire şi aşa se va călugări. Căcĭ acest rĕŭ obiceiŭ se urma şi în Eparhia sf. Mitropoliĭ, însă cu acest chip maĭ s'aŭ înlăturat.

Am vĕḑut şi reaua obicĭnuinţa a facerii duhovnicilor, ci şi pentru acésta ḑicem, că c le maĭ 'nainte urmate să le trecem cu vederea, afara numaĭ d n duh vnicii ceĭ orânduiţĭ cu ţidulele Protopopieĭ, care bine aĭ făcut de le-ai strâns şi ĭ-aĭ oprit de a mai fi duhovn'cĭ uniĭ ca aceşt'a. Iar de acum înainte orĭ-care din preoţi va voi să se facă duhovnic, să-l îndatorezĭ prin Protopop a veni la Episcopie însuşĭ, şi cercetându se să se facă duhovnic de chiar frăţia ta, dupĕ orânduiala ce ni arăţ iar într'alt chip si nu se facă; căcĭ acest catahrisis l'am găsit şi ai i la sf. Mitropolie, însă cu ajutorul luĭ Dumneḑ u s'au îndreptat. Acestea spre respuns, şi sîntem al fraţi ĭ tale în Christos ĭubit frate.

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ. (Origina .

(Academia Român, M B. Vol 8). 1825 Avgust 11.

Aci vedem modul cum educau câte odata şi moralisaŭ superiorii pe inferiori în cinul bisericesc. Un Protosinghel bate-la falanga întru atâta pe un diacon, în cât remâne cu patima epilepsieĭ din acea causa. De aicea ĭa motiv eruditul Mitropolit Grigorie şi pe lânga cercetarea ce dispune sa se faca de cătra însuşĭ Episcopul Neofet al Pîmnicului apoi arata cl r şi neted, ca în Biser ca, n comformitate cu canónele, nu este permi a bataia, ca este un mijloc barbar, de a moralisa pe cin -va cu cĭomagul şi falanga. In fine enumera tóte pedepsele (epitimiile) ce pot se dea superiorii în biserica, dar nicĭ odata de a bat , *care este slobodă numai la diregatoriile cele politiceştĭ*

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rîmnic.

XLVIII) Pe larg pliroforie (informare) veĭ lua funcţia ta dintr'acéstă alăturată jalbă, ce ne aŭ dat diaconu Radu de aicĭ pentru care într'adins scriem frăţieĭ tale, ca să cercĭ însuţĭ

acéstă pricină (şi) cu scumpătate se dovedeştĭ, aŭ avut acéstă bólă a epelepsieĭ jăluitorul şi maĭ 'nainte de bătaĭa ce aŭ cercat de la tiranul acela Protosinghel sau aŭ dobândit'o din pricină bătăeĭ, şi de l'au maĭ cercat în urmă ĭarăşĭ bóla şi nu s'aŭ izbăvit de acésta, să fie poprit de slujba diaconieĭ; ĭar de nu i s'aŭ maĭ întâmplat de atuncĭ până acum, să maĭ fie adăstat încă câtă-va vreme, şi să i se dea voe a lucra cele diaconeştĭ, însĕ cu luare aminte; ĭar pre acel iran Protosinghel, ce s'aŭ îndrăznit de l'aŭ bătut la falangă, negreşit să-l p depseştĭ cu canon bisericesc. Cacĭ bătaĭa este slob dă numaĭ la dregătoriile cele politiceştĭ, iar nu şi celor biseri eşti; căcĭ B'serica c tra ceĭ ce greşesc ori cu ce a cu t r saŭ altă fapta în protiva datoriilor, în loc de bătae într buinţază sfătuirĭ duhovniceştĭ, povăţuirĭ, dojănire, canon, mataniĭ, dĕ post, în cea de pĕ urmă şi af iisenia adecă depărta ea de la cele sfinte, şi cu aceste canóne pedepseş e şi îndreptează pre ceĭ bisericeştĭ, ĭar nu cu bătaĭa, cea orânduită nu maĭ la ceĭ politiceştĭ, nevoindu-se a se arăta lămuri înaintea luĭ Dumneḑeŭ lucrător neruşinat, drept, înd eptând cuvêntul adevĕruluĭ. Aşa veĭ urma şi fr ţia a ca se lipsască prihanirea. Sînt al frăţieĭ tale în Ch istos f ate.

Gr'gor' al Ungro Vlahieĭ.

1825 Iul'e 29

NB Maĭ 'nainte ţ'am fost scris pentru puţine caşcavale, ar acum te poftesc, ca de va fi cu putinţă până la începutul luĭ Septemvrie să e trimiţă aicea, ca să le trimirem şi noĭ la Preasf. P tr arh. Iar maĭ 'nainte de acésta să ne nsamnezĭ pe tru tisă ce i rmare se face

---

Prin acésta disposiţie Mitropolitul Grigorie opreşte e Episcopul Neofet al Rîmnicului de a boteza ca naş copiii sau a fi nun la cununiĭ, ḑicênd ca, acésta ar aduce zadărnicie afacerilor sale, ş'apoĭ ca este nterḑis de sfinţiĭ parinţĭ părţeĭ calugareştĭ de a fi

naşĭ şi nunĭ, cum şi că prin o hotărîre din aniĭ trecuţĭ a Bisericeĭ Marĭ din Constantinopol se opreşte acesta Episcopilor. De fapt însă nu s'a ţinut acéstă disposiţie, pentru că cunosc că mulţĭ dintre Arhiereĭ, Episcopĭ şi Mitropoliţĭ, din timpurile nóstre, aŭ botezat şi cununat ca naşĭ şi nunĭ. Apoĭ este o cestiune de a se şti dacă Arhiereul trebue să pórte riguros ascultările călugărieĭ şi în societate, fiind ca Episcop şi Mitropolit.

Cu cea în Christos frăţască dragoste aghie Rîmnic.

XLIX) Intre cele-l-alte povăţuirĭ ce am dat frăţieĭ tale şi maĭ nainte de plecare şi la plecarea de aicĭ la Eparhie, care nu sîntem la îndoială că se vor păzi întocmaĭ, punindu-se în lucrare, nu ne-am adus aminte a adauga şi acesta, adecă a nu te îndrăzni vre-odată să fiĭ naş la botezul vre-unuĭ copil, nicĭ naş la cununie, cum am ḑice să te fereştĭ fórte de cumetriĭ, fiind cu totul zaticnite şi arădicate acestea de către sf. Părinţĭ de la partea călugărească şi maĭ vîrtos în trecuţiĭ anĭ de la Biserica cea Mare, ci precum ḑice, fără a socoti maĭ mult de cele ce să vor fi urmat maĭ nainte de procatohiĭ (predicesoriĭ) noştri în pricina acésta. Frăţia ta prea să te păḑeştĭ să nu caḑĭ în vre-o ispită, că şi noŭa de la câte-va locurĭ ni s'aŭ provalisit (propus) a li boteza copiiĭ, dar n'am primit, făcêndu-ĭ să înţĕleagă cu cuvênt că nu sîntem slobodĭ dupĕ canónele Bisericeştĭ, şi s'aŭ tras fără a ne maĭ supĕra. Aşa dar veĭ urma şi frăţia ta.

Sîntem al frăţieĭ tale în Christos ĭubit frate.

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

1825 Ghenar 24.

NB. Precum pentru cele ce am vorbit cu frăţia ta prin viŭ glas, sîntem încredinţaţĭ că se vor păḑi, aşa şi pentru acestea nu avem îndoĭală.

[Original]

(Academia Române, Manusc. M. B. Vol. 8).

Epistola ce urmează este dovada cea maĭ puternică despre exilarea nedréptă a Mitropolituluĭ Grigorie, că s'a făcut prin trădarea unor boerĭ: *cât şi pentru singură vênḑarea şi surgunia mea uniĭ póte mĕ ticăloşesc, dar eŭ mĕ bucur*. Spune Episcopuluĭ de Rîmnic, Otcărmuitorul provisoriŭ al Mitropolieĭ, că sufere de neputinţe şi bóle, dar cu tóte aceste află mângăere, *pentru că mĕ zăbovesc întru Dumneḑeeasca Scriptură şi în tălmăcirĭ*. Arată apoĭ ca departarea din Patrie nu este din voĭa sa, ci din pricina acelor ce aŭ voit se neguţitorească Biserica luĭ Christos! In post-scriptum se amusaze pe comptul Arhiereul Stratonichias că n'ar voi se stea în corespundenţă cu un surgunit.

Cu cea în Christos frăţască dragoste mĕ închin Preasfinţieĭ tale.

L) Cinstită scrisórea Preasf. tale din 3 ale aceşteĭ curgătóre cu bucurie o am primit, am vĕḑut şi cele însemnate, am primit pe deplin şi cele trimise douĕ-spre-ḑece miĭ (leĭ) şi mulţămesc pentru amêndouĕ fórte, fórte. Mĕ bucur că vĕ păzeşte Dumneḑeŭ sănătoşĭ, că eŭ adese-orĭ mĕ lupt cu bóle şi cu neputinţe, precum şi acum nu de mult cu ca un chip de holeră; ci slavă Domnuluĭ, blagoslovit să fie numele luĭ pentru tóte, că de şi întru unele mĕ pedepseşte pentru pĕcatele mele, ĭar pentru altele mĕ milueşte pentru bunătatea luĭ. Iar maĭ vîrtos nicĭ întru cele ce mĕ pedepseşte, mila luĭ nu lipseşte, cât şi pentru singură vênḑarea şi surgunia mea uniĭ póte mĕ ticăloşesc, dar eŭ mĕ bucur, şi pentru că nădăjduesc uşurarea pĕcatelor mele în ḑiŭa judecăţeĭ şi pentru că mĕ zebovesc întru dumneḑeeasca Scriptură şi în tălmăcire, fără de nicĭ o mustrare de ştiinţă pentru depărtare, că nu ĭaste din voĭa mea, ci din pricina celor ce aŭ voit să neguţitorească Biserica luĭ Christos, şi cariĭ socotea că vor petrece vecĭnic pre pă-

mênt şi de mórte şi de judecata ce va să fie nicĭ odată nu'şĭ aducea aminte. Ci Dumneḑeŭ să le fie milostiv şi lor şi mie. Acestea cu dragoste, ĭar aniĭ frăţieĭ tale să fie de la Dumneḑeŭ mulţĭ şi fericiţĭ.

1831 Septemvrie 25.

Al Preasf. tale în Christos ĭubit frate,

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

NB. Părinteluĭ Stratonichias ĭ-am scris maĭ nainte o scrisóre şi nu am primit respuns, nu ştiŭ pentru ce? orĭ că aŭ căḑut respunsul, orĭ că saŭ sfiit Preasf. sa a avea a face corespondenţie cu un surgunit, însĕ orĭ cum va fi pricina, eŭ mĕ închin Preasf. sale cu cea în Christos frăţască dragoste şi îĭ poftesc de la Dumneḑeŭ întrégă sănătate.

[Orginal].

(Academia Română. Manus. M. B. Vol. 8).

Prin àcéstă hârtie oficială se înainteşte un plic din partea luĭ Cuşnicov, deplin înputernicit al Rusieĭ în Principat şi Preşedintele Adunăreĭ Ţĕreĭ.

Secretariatul Statuluĭ, anul 1832. April 1. No. 152 Bucureştĭ.

Preasf. Sale părinteluĭ Episcop Rîmnic, otcărmuitor sfinteĭ Mitropoliĭ.

LI) Secretariatul Statuluĭ trimiţênd pe lângă acéstă osebită scrisóre, cu adresă către Preaosf. Sa părintele Mitropolit Grigorie, plecat rógă pe Preasf. Vóstră să bine-voiţĭ a o trimite, fiind din partea Inalt Exelenţieĭ Sale Domnuluĭ deplin împuternicit, Presedent Cuş(nicov), ĭar nefiind Prea Sfinţia Sa ajuns la Buzeŭ, să va trimite la Focşanĭ, unde Preasf. Vóstră veţĭ cunóşte că se află.

[Original].

Secretarul Statuluĭ, *Barbu Ştirbeĭ.*

Idem Academia Română. (Manus. M. B. Vol. 8).

Alexandru Scarlat Ghica, ministrul ţĕreĭ, autorisaze pe Episcopul de Rîmnic, ca locotenent de Mitropolit, a-l subscrie în absenţa sa în hârtiile oficiale, pentru că el trebue să fie faţă la plecarea trupelor Ruseştĭ din Valahia mică.

[Traducere din Greceşte].

LII) Fiind-că armatele ruseştĭ precum şi spitalele aŭ a se râdica cât de curând din Valahia mică, şi ca să nu urmeze vre-o împedicare saŭ neplăcere la pornirea lor, pentru aceea este inevitabilă pornirea mea, ca să mĕ aflu acolo. De aceea şi pentru înscrisurile ce aŭ a se iscăli în lipsa mea, am rugat pe Preasf. de Rîmnic, care îndeplineşte locul Mitropolituluĭ, ca să mĕ iscăléscă în disele înscrisurĭ.

17 Maĭ 1831.

Alexandru Scărlat Ghica.

[Original].

Idem Academia Română, (Manus. M. B. Vol. 8.

Prin următórea scrisóre se daŭ poveţe cum trebue să se urmeze, dupĕ mórtea Mitropolituluĭ Dionisie Lupu, cu averea şi lucrurile Mitropolieĭ, ce sînt la el. Arată anume ce lucrurĭ de ale caseĭ, de valóre, sînt între ale sale şi se caute să le scótă şi să le pună la locul lor în Mitropolie. Mulţămeşte pentru că i s'a trimis baniĭ pentru susţinerea sa. In postscriptum ĭa în derîdere pe aceĭ ce-l categorisesc— *ca un vêndut și strĕin—ci slavă Domnuluĭ.*

Cu cea în Christos frăţască dragoste mĕ închin frăţieĭ tale.

LIII) Cinstită şi mie mult dorită frăţască scrisórea Preasf. (tale) cu dragoste o am primit. Şi pentru buna sănătate a frăţieĭ tale şi a tuturor celor împreună cu frăţia ta şi supt frăţia ta, fórte m'am bucurat, mulţămind luĭ Dumnedeŭ, de la carele rog şi D-luĭ Logof. Nicolae cea deplină săna-

tate, şi ca unuĭ prieten şi a multor făcetor de bine, dar ca şi unuĭ ajutător de tóte cele ale Mitropolieĭ şi pentru acéstă trebuincios şi de nevoe. Pentru Preasf. sa Părintele Dionisie, pe carele Domnul să-l odihnească cu sfinţiĭ, bine aţĭ urmat cu astrucara, nu sînt la îndoĭală socotind sinesis (înţelepcĭunea) şi diacrisis (prudenţa) al frăţieĭ tale, că veţĭ fi făcut şi tótă cinstea cuviincĭósă; atât numaĭ adaug de la mine, că să vĕ păziţĭ să nu intraţĭ întru vre-o clironomie, numaĭ să tereştĭ dupĕ datorie lucrurile Mitropoliĭ, adecă Crucea cea cu Sfânt lemn, un testament rusesc legat cu pĭatre, o cârjă de fildeş făcută de D-luĭ Banul Brâncoveanul şi alta de criştal veche a Mitropolieĭ, o condică a Arhiereilor, un rând de cărţĭ Chrisostomică ale rĕposatuluĭ Paharnic Sidisis, pe care le-aŭ luat din bibliotică cu voĭa rĕposatuluĭ părinte Dosotheiŭ, când eram eŭ asupra bibliothecei, dar numaĭ în viaţa sa, ĭar dupĕ mórte să se întórcă ĭarăşĭ la bibliothecă şi altele ca acestea multe şi mărunte, care le cunosc şi le ştiŭ şi Logofĕtul Neculaĭ, şi Părintele Iosif Arhimandritul, Doftorul Theodosie, de nu'şĭ va avea mintea împrăştiată şi pre la alţĭ bolnavĭ; nicĭ trebue să se amestece la acest fel de ipochimen, singur fără de consult de alţĭ doftorĭ, ca să nu se audă cele ce glăsuesc, că aŭ de a trimite şi baniĭ ceĭ trimişĭ pentru cheltuĭală, toţĭ deplin, dupre cum scrieţĭ şi mulţămesc frăţieĭ tale fórte, fórte.

Părintele Proin Rîmnicul, Chir Galaction, căruĭa cu frăţască dragoste mĕ închin, îmĭ scrie pentru o anafora ştiută frăţieĭ tale, la care acum nicĭ vremea, nicĭ locul, nicĭ cele-l-alte peristatică (împrejurărĭ) nu mĕ îngăduesc să mĕ amestec, ci-ĭ veĭ arăta să maĭ fie îngăduĭală, póte ne va milui Domnul şi nu vom muri precum se téme. Acestea cu dragoste frăţască. Iară îţĭ poftesc de la Dumnedeŭ tóte cele bune şi de mântuire şi anĭ mulţĭ şi fericiţĭ.

1831 Mart 9.

Al frăţieĭ tale în Christos frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

NB. Prietenilor care ḑicĭ ca poftesc să ştie cum mĕ aflu, să le spuĭ adevĕrul. ca un vêndut şi strĕin şi cele următóre acestora, ci slavă Domnuluĭ.

[Original]

(Idem Academia Romȃna, Manus. M. B. Vol. 8).

Mulţumeşte Episcopuluĭ de Rîmnic, Neofit, pentru că ĭ-a trămis baniĭ la timp pentru susţinerea sa în Basarabia.

Cu cea în Christos frăţasca dragoste mĕ închin Prea Sfinţieĭ Tale.

LIV) Am primit şi tomurile ḑece la numĕr, cele trimise prin dascalul Straton, ale Sfântuluĭ Ioan Gură de aur şi baniĭ de la casa judeţuluĭ douĕ-spre-ḑece miĭ leĭ. Şi mulţămesc frăţieĭ tale pentru amândouĕ, acăruĭa şi aniĭ îĭ rog de la Dumneḑeŭ mulţĭ şi de mântuire aducătorĭ.

1832 April 24.

Al Preaosf. tale întru Christos
ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

(Idem Academia Română, Manus. M. B. Vol. 8). *[Original]*

Mitropolitul Grigorie, la 27 Ianuar 1832, era deja la Focşanĭ şi spune Episcopuluĭ de Rîmnic Neofet, ca în curând va sosi la Buzeŭ, unde va sta cât-va timp. Se înturna din surgunie, din Basarabia; dar fiind-că Administraţia ţĕreĭ era tot pe mâna strĕină, fiind-că nu putea intra în Bucureştĭ, de dragostea mare a strĕinuluĭ, pănă când afacerile Bisericeĭ naţionale nu vor rĕmânea cu desĕvêrşire pe mâna Românilor, nu i s'a permis să vină direct în Bucureştĭ Mitropolitul, ci a remas în Buzeŭ, unde, pentru a nu pierde timpul în zădar, s'a decis a se îndeletnici

cu revederea traducerilor făcute în exil și cu imprimarea unora din ele acolo. In acest scop cere sa i se trimită tomurile Sf. Ioan Chrisostom, spre a termina corectarea și a le găti pentru imprimare.

Cu cea în Christos frăţască dragoste mě închin Prea Sfinţieĭ Tale.

LV) Frăţasca scrisóre împreună cu a Exelenţieĭ Sale Gheneraluluĭ cu multă cinste și bucurie le am primit, ca cele ce era și pricinuitóre de bucurie, și cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ plecând am ajuns aicea în Focșanĭ, în 23 ale acesteĭ curgětóre lunĭ. Și fiind-că eŭ am să zăbovesc aicea vre o câte-va dile, încă și la Buzeŭ, am trimis pe părintele Arhimandritul chir Dometie înainte ca să vě vestească și din gură acestea. Vě rog dar să-mĭ trimiteţĭ tomurile Sf. Ioan Gură de aur, cele legate cu alb la Buzeu, cu vre-un ocasion curând, ca cât voiŭ petrece acolea să epitheorisesc (revăd) cuvintele Sfântuluĭ cele talmâcite în Chișinăŭ și nu am apucat să le epitheorisesc acolo. Acestea spre înștiinţare, ĭar aniĭ Preasf. tale îĭ rog de la Dumnemulţĭ și fericiţĭ.

1832 Ianuar 27.

Sîntem al frăţieĭ tale în Christos
ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

Original

(Idem Abademia Româna. Manus. M. B. Vol. 8).

Věḑênd Mitropolitul Grigorie că are a zabovi maĭ mult timp în Buzeŭ, rógă pe Locotenentul de Mitropolit Neofet să-ı trimită acolo un teasc de tipografie și o slovă măruntă, ce o avea în Mitropolia de Bucureștĭ, cum și hârtia cu marca Leon, spre a începe imprimarea acolo, maĭ ales că se fagaduise și meritosul Episcop de Buzeŭ Chesarie de a-l ajuta

la cheltueală. Tot gândul Mitropolitului Grigorie era la luminarea Cleruluĭ, publicând neîncetat cărţĭ morale şi instructive pentru preoţĭ. Era adevĕratul ucenic şi emul al neuĭtatuluĭ Mitropolit şi îndemnător al seŭ la muncă, Veniamin Costache! Aşa se lucrează şi aşa se imortalisază ómeniĭ de merit, prin munca lor.

Cu cea în Christos frăţască dragoste me închin Prea Sfinţieĭ tale.

LVI) Când am fost în Basarabia am tălmăcit treĭ cărţĭ, una pentru purcederea Sf. Duh, a luĭ Iosif Vrienie şi două a Sf. Ioan Gură de aur, una cu cuvinte şi alta cu ithica (morală). Din care pre cea cu ithica se făgăduesc tipografiĭ de la Rimnic se o tipărească; ĭară pentru cele două rĕmâne ca se mĕ grijesc cu alt chip. Şi fiind-că se află acum un părinte cu óre-care ştiinţă de acest meşteşug, pentru acésta am scris şi Vorniculuĭ Iordache Filipescu, rog şi pe frăţia ta ca să'mĭ trimiţĭ un teasc şi slova cea măruntă şi hârtia Leon din biblioth că să fac óre-care cercare, în câtă vreme mĕ voiŭ afla aicea, şi maĭ vîrtos că se făgădueşte şi fratele Episcopul Buzeu să mĕ ajute la cheltueală, încă şi alta óre-care faţă. Pentru acésta şi trimeseiŭ pe acest frate, aducĕtorul scrisóreĭ, ca să îngrijască de aducerea celor ḑise. Ac stea cu frăţască dragoste; ĭar aniĭ frăţieĭ tale-ĭ poftesc de la Dumneḑeŭ mulţĭ şi fericiţĭ.

1832 Maĭ 9.

Al frăţieĭ tale în Christos frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

Original

(Idem Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Mulţămeşte Episcopuluĭ de Rîmnic pentru 12 miĭ de leĭ ceĭ trimite la Buzeŭ, şi cariĭ eraŭ din baniĭ Mitropolieĭ destinaţĭ a se trimite Mitropolitu-

luĭ Grigorie în Basarabia. Declară că aceştĭ banĭ ĭ-aŭ prins fórte bine, pentru că este impovorat cu atâtea cheltuelĭ tipografice, fiind-că numaĭ pe hârtia adusă din strĕinătate a dat 500 galbenĭ. In fine spune, că lucrul imprimatuluĭ sporeşte mereŭ şi se simpte mulţămit pentru acésta.

Cu cea în Christos frăţască dragoste me închin Preasfinţieĭ tale.

LVII) Dupĕ cercetarea celeĭ mult dorite mie sănătăţeĭ frăţieĭ tale, vĕ arăt, că Preasf. sa părintele Buzeul mi-a scris că-l aţĭ poftit să'mĭ dea de la iconomia sf. Episcopiĭ douĕ-spre-miĭ leĭ, baniĭ ceĭ orânduiţĭ d'a mi se trimite de la Mitropolie. Şi deci luându ĭ vĕ mulţămesc de procrisis (preferinţa) cel bun şi frăţesc şi maĭ vîrtos că mi s'au dat întru acéstă vreme, întru care sînt impovărat cu atâtea cheltuelĭ a tipografieĭ. Că numaĭ pentru hârtie am dat aprópe cincĭ sute galbenĭ, afară de cea-l-altă cheltuĭală. Ci slava luĭ Dumneḑeŭ că măcar cu ajutorul luĭ sporeşte lucrul fără de nădejde cu atâtea greutăţĭ. Ci acésta spre înştiinţare cu dragoste; ĭar aniĭ frăţieĭ tală poftescde la Dumneḑeŭ mulţĭ şi fericiţĭ.

1832 Septemvrie 5.

Al frăţieĭ tale întru Christos frate,

Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

Original

(Idem Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8.)

Declară c'a primit ceĭ 12 miĭ de leĭ prin cuviosul Econom Iosif şi-ĭ mulţămeşte de dragoste.

Cu cea în Christos frăţască dragoste me închin Preasf. tale.

LVIII) Cu trecerea pe aicea a cuviosuluĭ iconom chir Iosif, am primit baniĭ ceĭ trimişĭ talerĭ 12,000 pentru exa-

minia cea viitóre şi mulţămesc frăţieĭ tale, maĭ mult pentru dragostea cea duhovnicească, din carele porniţĭ fiind aĭ apucat maĭ 'nainte şi de cerere şi de vreme. Acestea cu dragoste frăţască; ĭar aniĭ frăţieĭ tale-ĭ poftesc de la Dumneḑeŭ mulţĭ şi ferici ţĭ.

Al Preasf. tale în Chrtstos ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

Original
(Idem Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Fiind-că-ĭ trimisese numaĭ douĕ volume din Sf. Ioan Chrisostom la Buzeŭ, arată că ele sînt douĕ-spre-ḑece volume şi că să-ĭ trimită şi pe cele-l-alte 10 prin vre-un ocasion, avênd trebuinţă de ele. Să vede dar că la 9 Septemvrie 1832, Mitropolitul Grigorie sta înca tot în Buzeŭ ocupându-se mereŭ cu imprimare de cărţĭ. Aşa-şĭ petrecea timpul!

Cu cea în Christos frăţască dragoste mĕ închin Preasf. tale.

LIX) Dorita mie scrisóre a fraţieĭ tale împreună şi cu a plenipotentuluĭ cu cinste le-am primit şi m'am bucurat că vĕ păzeşte milostivul Dumneḑeŭ sănătoşĭ. Iar pentru tomurile Sf. Ioan însemnez frăţieĭ tale, că aceste douĕ-spre-ḑece fiind la numĕr, din care trimiţindu mi-se douĕ, aŭ rĕmas ḑece cu acea legătură legate, cu care sînt cele douĕ. Pe acestea le-aŭ avut şi reposatul părintele Mitropolit Dosotheiŭ în Braşov, că acele douĕ se întâmplase să fie la mine, şi când am purces la Chişinăŭ le-am lăsat grămadă în bibliothecă. Pentru aceea ıarăşĭ te poftesc, că de nu se va putea cu dascalul Straton vre-o pricină, măcar cu alt cine va, că de aicea la Bucureştı şi de la Bueureştĭ aicea, adese-orĭ treapăda ómenĭ. Acestea frăţaşte poftesc; ĭar aniĭ frăţieĭ tale-ĭ rog de la Dumneḑeŭ mulţĭ şi de mântuire aducĕtorĭ.

1832 Septemvrie 9.
Al Preasf. tale întru Christos ĭubit frate,
Grigorie al Ungro-Vlahieĭ.

Original
(Idem Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Incheindu-se pacea între Turcia şi Rusia, cere Mitropolitul Gavriil prin jalubă, adresată Impĕratuluĭ şi închisă într'un plic, să i se dea şi luĭ graţia împĕrătească de a se reînturna în Patrie, pentru că el s'a supus porunciĭ date de Graful Pallin ş'a venit în exil în Basarabia, măcar că nu se cunóşte vinovat întru acele acuzărĭ. Permisiunea se pare că i s'a dat în Ianuarie 1832.

LX) Dupĕ porunca ce mi-au dat graf Palin, ca să viŭ aicea în Basarabia, acăria poruncĭ copia o periclisesc (închid) împreună cu plecata mea jalubă, am fost următor, măcar că eŭ nu mĕ cunosc vinovat întru acele, şi fiind-că acum s'aŭ făcut pacea cea preastabilită pentru marirea Impĕrăţieĭ tale şi se bucură toţĭ pravoslavniciĭ. Cu genunchiŭ plecat şi cu duh smerit mĕ rog ca să fiŭ şi eŭ părtaş aceştiĭ bucuriĭ cu întórcerea la Patria şi Eparhia mea.

Al Măriei Tale prea plecată slugă
şi cătră Dumnedeŭ ferbinte rugător.

(fara dată).

Original,

(Idem, Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Roga Mitropolitul Grigorie pe Arhiepiscopul din Basarabia de a mijloci la locurile competente spre a i se elibera paşaport rusesc uneĭ persóne cu numele Gheorghe spre a se putea reîntórce în Patrie. Acéstă persónă însoţisa pe Mitropolitul Grigorie până în Basarabia la Chişinăŭ.

Dupe duhovnicească dragoste.

LXI) Aducĕtorul pitaculuĭ acestuĭa al meŭ, împreună şi a paşaportuluĭ din Bucureştĭ, este unul din ceĭ ce aŭ venit cu mine şi numele luĭ Gheorghe, acum are a se întórce ĭarăşĭ înapoĭ la Bucureştĭ, poftesc dară pe Sf. ta ca dupĕ obiceiŭ să iconomiseştĭ ca să i se dea paşaport de întórcere, ca să nu fie oprit unde-va.

1829 Septemvrie 14.

Original.

(Idem Academia Româna, Manus. M. B. Vol. 8).

Leitenantul General Chisilev, cel ce a plantat şi regulat şosaŭa şi care ĭ-a purtat mult timp numele de Şosaŭa Chisilev, acel care a administrat atâta timp Principatele, aducêndu-le aprópe la fisionomie rusască, acel ce a lucrat ca preşedinte la Regulamentul Organic, pe care Româniĭ în 1848 l'aŭ ars în piaţa publică, acesta face cunoscut Mitropolituluĭ Grigorie în Chişinăŭ, că în urma stăruinţeĭ Cleruluĭ şi a boerilor cătră el de a mijloci la Impěratul ca să-l elibereze din exil, el, a şi făcut acéstă mijlocire, şi că s'a adresat şi cătră Otcărmuitorul părţeĭ Novorusieneştĭ, Domnul Sfetnic de taĭnă Graf Pallin de a-ĭ înlesni maĭ cu îndemănare trecerea Mitropolituluĭ prin Principate.

Ruseşte şi Româneşte.

Deplin împuternicitul president al Divanurilor şi comandir oştilor în principaturile Moldoveĭ şi Valahieĭ.

6 Decemvrie 1831.

Inalt Preosfinţite, milostivule Arhipăstor,

LXII) Otcărmuitorul Mitropolieĭ Valahieĭ, Arhiepiscopul de Rîmnic Neofit, împreună cu boeriĭ se adresarisesc cătră mine cu stăruire spre a Vě întórce slobozenie ca să veniţĭ în Patria Inalt Preasfinţiilor Vóstre. M'am adresarisit cătră Otcărmuitorul parţeĭ Novoruseineştĭ, Domnul sfetnic de taĭnă Graf Pallin, şi pentru maĭ îndemănatica trecere (a) Inalt Preosfinţiilor Vóstre prin Principaturĭ, aseminea şi pentru vremelnică odihnirea Vóstră dupě sosirea aicea în Valahia, eu am dat poruncile cuviinciόse şi sînt încredinţat că Inalt Preosfinţia Vóstră veţĭ bine voi a primi tóte acestea drept adevěrată dovadă a celuĭ Inalt sevas (respect) cătră persóna Vóstră, cu care am cinste a fi al Inalt Preosfinţiilor Vóstre.

Iscalit: *Gheneral Leitenant Chisilev.*

Original.

(Idem, Academia Română. Manus. M. B. vol. 8).

(Va urma).

C. E.

INVEȚATURA BISERICEASCA

A

VLĂDICĂI ANTHIM.

(Urmare. Vedĭ Biserica Ortodoxă, anul al XVI-lea, Nr. 12).

A treĭa să *fie înpodobit cu carte* şi cu fapte bune, să priciapă Sfintele Scripturĭ, şi Canónele Sfinteĭ Bisericiĭ nóstre, cu carele póte să îndreptéze pre ómeniĭ ce să vor ispovedui la dênsul [1]). Şi lucrul acesta să-l facă cu frica

---

[1]) Sfântul Apostol Pavel în 1. Epistolă cătră Timoteiu, Episcopul Efesuluĭ, în Capitulul III, stihul 2, pretinde de la membriĭ Ierarhieĭ, şi în special de la Episcop şi Presviter sa fie ómenĭ carturarĭ, pentru ca să pótă învĕţa poporuluı sfânta Religie a luĭ Christos. Δί... εἶναι τὸν ἐπισκοπὸν... διδακτικὸν, se cuvine ca Episcopul să fie apt de a inveţa. Teodoret interpretând acest loc ḑice între altele: Διδακτικὸν, οὐ τὸν εὐγλωττίᾳ λέγει κεκοσμημένον, ἀλλὰ καὶ τὸν τὰ θεῖα πεπαιδευμένον καὶ παραινεῖν δυνάμενον τὰ προσήκοντα. „Invețător nu (numaĭ) pe cel împodobit cu eloquenţa ḑice, dar şi pe cel educat în cele dumneḑeeştı şi în putință de a îndemna la cele ce se cuvin" (Veḑı Suicerus, vol I, pag. 899). Pentru ca să se convingă şi cel maı îndaratnic, că nu se póte admite în Ierarhie om necarturar, aduc aci pe Sf. Apostol Pavel să li vorbească: *„Voĭ ştiţĭ cum am fost eŭ cu voĭ în tot timpul, din ḑiŭa cea dintâĭu în care am intrat în Asia; sĕrvind Domnuluĭ cu tótă umilinţa, şi cu multe lacrimĭ şi ispite, care mi s'a întêmplat prin pândirile Iudeilor, şi că nu am ascune nimic de la voı dintre cele de folos, predicându-vĕ Evangelia şi învĕţându-vĕ în public şi prin case. Predicând şi Iudeilor şi Elinilor pocăinţa cătră Dumneḑeu şi credinţa în Domnul nostru Iisus Christos* (Fapt. Apost. cap. XX, vers. 18—22). Tótă activitatea păstorala a S-ţilor Apostolĭ şi în special a Sf. Apostol Pavel a fost în a inveţa maĭ întaiŭ

ş'apoĭ a boteza. Prin urmare cuvêntul διδακτικὸν vrednic de a înveța, însamnă nu numaı de a fi erudit, ci maı ales de a avea dispunere spre a predica, învața şi sfatui la orı-ce ocasie *învĕțătura cea sănatósă* (ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν) şi acesta nu numaı în adunarile bisericeştĭ, unde este prin escelența locul de a învĕța, dar la tot timpul şi la tótă împrejurarea. De aceea şi ḑice Apostolul catra Timoteiu: „*Persistă în învĕțătură cu timp şi fără timp*". Că din tóta vechimea în Biserica luĭ Christos s'a cerut acéstă calitate în primul loc candidatuluĭ ce voıa a intra în Ierarhie, vedem şi din legislația Bisericésca: „....... *Pentru aceea decretăm: Că orĭ cine se va înainta la gradul de Episcop, desĕvêrşit să ştie Psaltirea, ca din acésta să sfătuıască pe Clericul seu a viețui. Iar de cătră Mitropolitul sĕŭ să se examineze, óre are plecare să citească cu diligință şi cu osîrdie, sau numaĭ superficial şi întreacăt, atât sfintele canóne cât şi sfânta Evangelie şi cartea dumneḑeesculuı Apostol şi tótă dumneḑeeasca Scriptură, şi se petreacă după dumneḑeeştele poruncĭ, şi se înveţe poporul seu, cacı esența Ierarhieĭ nóstre sînt cuvîntarile cele de ıa Dumneḑeu predanisite, adică adevĕrată ştiință a dumneḑeeştilor Scripturı, precum Marele Dionisie a ḑis. Iară de s'ar îndoi şi n'ar pofti aşa să facă şi să înveţe pe alţiĭ, să nu să hirotonească; căcĭ a ḑis Dumneḑeŭ prin Prorocul: Pentru că aĭ lepădat ştiința, şi eŭ te voiŭ lepăda pre tine, ca să'mĭ maı serveştĭ mie* (Osie, cap. IV, vers. 6)". Iată cum interpreta acest canon Zonara:. .... „Sa citească ermineutic, (adică cu înţeles) în cât sa priceapă sănsul fie-căria (din cărţile sfinte) şi să fie apt pentru a înveța poporul de sub (pastoria) luĭ, şi gata de a da respuns celor ce'l vor cestiona. .." „Şi nu numaĭ să citească îĭ pretinde Sfânta Scriptura, ci să şi vieţuească după poruncile dumneḑeeştĭ....." „Daca sînt neîmpărtaşiţĭ de înveţatură în deşărt li va spune cine-va ce li va spune...." (Veḑĭ Canonul 2 al Sinoduluĭ Ecumenic al VII, şi comentariile luĭ Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερων κανόνων ὑπὸ Πότλη καὶ Ῥάλλη. Vol. II, pag. 560—564). Cele ce le pretinde aicea canonul de la Episcopĭ, se cer cu rigurositate şi de la Diaconı şi Preoţĭ. Cel ce a intrat în Ierarhie póte înainta pana la Arhierat. Prin urmare înainte de hirotonie trebue sa se supuna examenuluĭ, dacă întruneşte calitatea de *Invĕțator* (Veḑĭ Canonul 19 al Sinoduluĭ Ecumenic numit din Trula, pag. 346—349. Vol. II Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ὑπὸ Πότλη καὶ Ῥάλλη. Sa se consulte şi comentariile luĭ Zonara, Balsamon şi Aristen). Ce va face Confesorul neştiutor de canóne şi de Sfânta Scriptura fată de un om cunoscetor de acestea, de un erudit în ale lumeı, de un individ cu ştiinţă mare de carte? Ce medicamente spirituale va prescrie la bólele luĭ intelectuale şi morale de o ordine superióră? Are mare dreptate marele Mitropolit Anthim când pretinde de la Duhovnic: *Să fie împodobit cu carte şi cu fapte bune.* Inveţatura adevĕrată dréptă şi sanetósă a luı Christos, râdica pe creştin spre Ceriu, iar neştiinţa creştinismuluı ca şi înveţatura pe jumetate orĭ frunzărită numaĭ, care-ĭ egala cu ignoranţa, îl înjoşeşte, îl alătureazǎ pe individ cu animalele, îl departeaza de Dumneḑeu.

luĭ Dumneḑeŭ, ĭar nu pentru *vre un câştig rĕŭ, precum o fac mulţĭ din Preoţiĭ ceĭ ne înveţaţĭ* [2]). Banĭ să nu céră

---

[2]) Când meritosul Mitropolit Anthim s'a exprimat ca spiritualul orĭ duhovnicul sa nu sevêrşască sf. taına a marturisireı, *pentru vre-un câştig rĕu, precum fac mulţĭ din preoţiĭ ceĭ ne'nvĕţaţĭ*, a avut de sigur în minte cuvêntul αἰσχροκερδής. Vechiul lexicograf Isihie ḑice: αἰσχροκερδής=ἐπιθυμητὴ: κακῶν—doritor de cele rele. Sf. Apostol Petru tot ast-fel se exprima: „*Păstoriţĭ turma luĭ Christos cea dintre voı, priveghiând asupră-ĭ, nu cu sila, ci de voe, nu din înteres de câştig ruşinos, ci cu bună-voinţă*" (1. Petru, cap. V, vers. 2). Ecumenie nu permite celor sfinţiţĭ nicĭ de câştigurı drepte a se folosi prea mult. „Μὴ αἰσχροκερδεῖ, οἷον ἀκτήμονα, ὡς παντοίου κέρδους, κἂν δίκαιον εἶναι δοκῇ, αἰσχροῦ ὄντος ἐπισκόπῳ. „Nu fie câştig ruşinos Episcopuluĭ, de exemplu celuı serac, ca din totfelul de câştig, de şi s'ar părea ca este drept, fiind ruşinos Episcopuluı" (Veḑĭ Suicerus. Tesaurus ecclesiasticus, Tom. II, pag. 751). Şi aicea nu trebue să înţelegem numaı pe Episcop, ci şi pe preot şi diacon, fiind-că este vorba de câştigul provenit din sevêrşirea lucrarilor sfinţite preoţeştĭ şi a sf. taıne. Celor sfinţiţı se socotesc ca câştig ruşinos tot acea ce întrece peste datoria pastorală, pentru ca preotul se dă ca urmaş al Apostolilor cariĭ ḑiceau: „*Avem mâncare şi îmbrăcăminte să ne mulţămim cu acestea*" (1. catra Timot. cap. VII, vers. 8) Daca dar se înterḑice câştigul nedrept, specula, simionia şi tot venitul abusiv, nu trebue prin acésta sa înţelegem ca li se opreşte celor sfinţiţĭ tot felul de folosinţĭ omeneştĭ şi legale de la pastoriţiı lor. Acésta n'are sens. Pana când representanţiı Religieı luĭ Christos sînt ómenĭ, aŭ absoluta nevoe de a putea trai omeneşte—a avea mâncare, casă şi îmbrăcăminte pentru el şi familia sa. Acésta nu numaĭ ca-ĭ permıs, ci încă se socoteşte de sfintele canóne şi s-ţiĭ Parinţı şi ca obligator pentru păstoriţĭ, de a procura păstoruluĭ lor sufletesc cele de trebuinţă pentru susţinerea cuviinciósă a vieţeĭ luı. Serviciŭ la serviciu şi cinste la cinste. Sa opreşte dar abusul, nu însă şi folosinţa cuviinciósa ceruta de necesitaţile vieţeĭ omeneştĭ. Pentru a nu aparea ca a'şĭ voi a pleda causa susţinereĭ preoţilor faţa de păstoriţĭ, ca facêndu-mı o datorie de care me achit, las cuvêntul în acéstă cestiune, care maı ales sa agită asta-ḑı, unuıa dintre ceĭ maĭ cuvioşı şi maı drepţı Prelaţı aı neamuluĭ nostru, meritosuluĭ Mitropolit Iacob Putneanu. Iata ce ḑice el în cestiunea acésta:

„Nicĭ unul din ceea ce slujasc la stepânı, n'au atâta ostenéla, cât ostenesc Preoţiĭ slujind ómenilor, şi ıaraşĭ, nicı unul din ceea ce pastoresc dobitócele, n'au atâta purtare de grija de séma ce au sa dea la stepâniĭ sĕı, câta grija pórtă Preoţiı de séma ce au să dea la Stĕpânul a tóta făptura, pentru sufletele turmeı sale ceĭ cuvêntăréţe, ce li s'au încredinţat lor. Şi óre n'ar fi bine sa se adaogă simbria celuıa ce slujaşte aşa cu mare silinţa? Şi n'ar fi óre cu dreptate, cela ce are sa dea pre urma o séma ca aceea, ca să-ş aıba

pentru ispovedanie, ca şi pentru céle-l-alte taîne, căcî să va osândi la un loc cu Iuda, fără numaî de-î va da cel ce să ispoveduiaşte de voia luî, în loc de milostenie, şi

---

întăî un folos ca acela de la turma aceea? Adevěrat bine ar fi şi cu dreptate. Dupĕ cum ḑice Pavel Apostolul: Că cine paşte turma, şi din laptele turmei să nu manânce? saŭ cine ostaş fiind slujaşte cu léfa sa? Iară noi vedem la una ca acésta, înprotivă făcêndu-sĕ. De vréme că pre-une locurî aicea în ţara nóstră, ne tocma să aibă ceva folos Preotul de la poporéniî sei pentru chiverniséla vieţeî sale, ci nicî măcar cea faţarnică cinste să'i dea. (Iară pentru cea adevărată ce sa maî ḑicem?). Că cine să afle acum un creştin cu atâta evlavie asupra Preoţilor, precum óre-când Theodosie cel mare Impěratul Resăritului şi al Apusului, carele cu cea înaltă şi prea înţaléptă mintea luî, socotind pentru vrednicia sfinţenieî preoţeştî, dupĕ alte multe împerateştî milî şi cinstî ce li sa da Preoţilor în tóta lumea. Pogorâtu-ş'au şi cel din Besérică împěratesc Scaunul seu, şi l'au pus mai jos de cât unde şadea Preoţiî, carele maí nainte era mult mai sus. Pentru aceea dar, noi ca nişte Părinţî iubitori de binele fiilor sei, cu Duhul blândéţelor vĕ îndemn la nişte fapte bune ca acéstea. Atât cuviinciósa cinste să se dea Preoţilor, cât şi cea trebuinciósa ajutorinţa dupĕ a vóstră putinţă, că mult sa foloséşte cel unul, ajutorindu-sĕ de cătra ceî mulţi. Măcar că Preotul nimic nu ia în dar de la om, ci tot cu slujbă şi cu ostenélă, adeca, aŭ molitvă de face, aŭ de botéză, au de cunună, au osfeştanie, au paraclis, s'au cum sar ḑice întaî sarindariul, ca dăruiaşte pre Preot, macar că şi el daru îl socotéşte. Ci însă mult ostenéşte puind şi sufletul luî la mijloc, slujind adecă doară cu nevrednicie. Şi maî ales a sa face sarindarî tot dea-olaltă, pănă în 40 de ḑile, unde va fi numaî un Preot. Ci dar viindu-ne în cuvêntul acesta, vom a ḑice ceva şi pentru acésta. Sfânta Liturghie iaste, şi încéperea eî, şi facerea eî, şi sevêrşirea eî, tótă dintru Duhul Sfânt, şi nu iaste alta din rugaciunî mai putérnică mijlocire catră Dumneḑeu, ori pentru ce nevoe, sau trupésca sau sufletésca. Cacî Particéoa ce o scóte Preotul prin numele vre unuî sfânt, acéia să face întru cinstea şi slava lui, şi a suirii vredniciilor luî, şi înca întru mai mare câştigare ai Dumneḑeeştii lumini. Iara céia ce să scóte pentru adormit credincios, acéia să face întru izbavirea pecatelor lui, şi însoţirea Dumneḑeescului dar. Iară de iaste pentru viŭ, acéia să face întru sanetatea lui, întru izbăvire de rĕutaţî, întru ertarea pecatelor lui, şi aî daruirii vieţiî de veci. Şi din ce cias să dă aicea pre pamênt la mâna Preotului, dintr'acelaşî cias iaste scris şi în Ceriurî la Dumneḑeŭ. Şi putem ḑice, ca chiar de n'ar sluji Preotul, Dumneḑeu fiind judecatoriu drept, va pedepsi cu munca pre sufletul Preotului. Iara sufletul omului acelui ce au dat sarindariul va avea dreptate, aflând aceia ce au dat, caci el cu inima buna au dat aice, pentru ca sa afle acolo. Ci dara pre care creştin îl va îndemna Dumneḑeu a face acest lucru placut lui, adecă sarindariu, nu trebue sa silésca pre Preot ca sa'l slujasca tot

asupra Ispovedaniei să nu se ruşinéze de nicĭ un om, nicĭ să nu facă făţărie, ce numaĭ pre fieşte-carele dupĕ cum îĭ vor fi pĕcatele să'l îndreptéze, şi să'l canonéscă dupĕ învĕţătura sfintelor Pravilĭ. A patra să aibă loc cinstit şi sfânt întru carele va vrea să facă Ispovedania celor ce vor veni cătră dênsul, şi să nu să arate cătra eĭ posomorât, ce cu chip blând, şi cu faţă véselă [3]). Apoĭ când va

dé-o-laltă, căcĭ cum am ḑis, chĭar de nu s'ar sluji, şi tot este deplin, dar încă slujindu-sĕ macar şi rânduri de ar fi. Numaĭ Preotul să aibă a împlini numerul ḑilelor, iar tot dea-o-laltă a să sluji tóte acéle 40 de ḑile, nicĭ este lucru cuvios, fiind numai un Preot. Caci multe sînt 40 de ḑile, şi fiind multe şi neputinţele omeneşti, nu'i cu putinţă a nu ispiti vre-una şi pre Preot întru atâta numer de ḑile. Şi pre cât am aratat ca este Liturghia de mare folos pentru ceia ce să face, pre atâta este de cu primejdie celuia ce o face, aflându-se în niscaĭ-va patimĭ. Măcar ca de catra ómenĭ, nu trebue a sa judeca Preotul pentru acéstea afara de Arhiereul seŭ, ce însuşi el, adecă Preotul, dupe cum va socoti va şi face, caci are să-i dea samă. Iară omuluĭ celuĭ cu Sarindariul, destul este lui cât ca au dat la mâna Preotului. Deci viind noi iaraşĭ la cuvêntul nostru cel dintăĭ, iata că Preotuluĭ nu'i sînt în dar, ci tóte cu ostenéla, încă şi samă sá dea. Pentru acéia dara fiilor dupe cum am ḑis: Preoţilor să cuvine multa cinste. Şi iaraş şi ajutorinţă dupe a vóstră putinţa" (Veḑi Cerească Flóre, de Iacob Putneanu, Mitropolitul Moldoveĭ; Iaşĭ 1757, pag. 61—64).

[3]) Ḑice neuĭtatul întru bunătăţi sufleteşti, Anthim Mitropolitul, că Confesorul să pună epitimiĭ asupra penitentului avênd în vedere etatea, sexul, ocupaţia şi gradul seu de cultură. „...... *Ci sa socotească vrâsta luĭ tĕnĕr este aŭ bĕtrân? însurat au ne'nsurat? bogat aŭ sĕrac? Preot au mirean, aŭ monah? Cărturar aŭ necărturariu?... Căcĭ cu aceste mijlóce se fac pĕcatele maĭ grele au maĭ uşóre, şi aşa urmează şi canonul .... Să ḑicem: Un om au facut curvie şi ucidere, uciderea este maĭ mare pĕcat, şi să'ĭ daĭ canonul uciderei pentru tóte, învĕţându-l ca să'şĭ aducă aminte pururea de pĕcatele lui, şi să se întristeze cu suspinare şi cu lacrimĭ, rugându-se luĭ Dumneḑeu să'l ĭerte*" (Veḑi Pravilióra imprimata la 1781 în Bucureşti, pag. 22 şi 23). De asemenea pretinde Anthim Mitropolitul ca Confesiunea să se facă de catra Duhovnic în Biserica sau cel mult la casa Preotuluĭ. De ordinar în Biserica nóstra Românească, Duhovnicii confesază pe pastoriţii lor la Biserica sau la casa sa. Acesta-i posibil, pentru ca confesiunea se face asta-ḑi de obiceiu, numai în postul mare, şi mai îndecomun în Septamâna Patimilor, când şi ţĕraniĭ noştri sînt pe acasă. Numai în casuri extraordinare este permis de a confesa, boteza, cununa şi împărtaşi preotul şi la casa păstorituluĭ, când este pericul de mórte ori alte întâmplari grave.

veni înaintea luĭ cela ce va vrea să se ispoveduĭască, să stea amândoĭ în picĭóre înaintea Icóneĭ luĭ Christos, și să

Ne maĭ spune, că în timpul când confesază Spiritualul trebue să fie cu chip blând și cu față veselă, ĭar nu posomorît. Da, pentru că dacă confesorul s'ar arăta aspru, mănios, trist și speriat de cele ce aude de la confesat, prin acésta ar împedica pe păcătos de a'șĭ mărturisi și descoperi în tótă golăcĭunea sa păcatele sale, ș'atuncĭ conștiința penitentuluĭ tot ar fi încă îngreuiată de păcate și nu ș'ar putea avea liniștea sufletească. Frica, ameninţarea, întrebarea captiósă sînt mijlóce interḑise și nepermise de Biserică în misterul Penitențeĭ. Numaĭ declarațiile de bună-voe, nesilite constituesc materia acestuĭ Sacrament. Decĭ să cuvine confesoruluĭ a se presenta penitentuluĭ cu chip prietenesc ca un bine-voitor al seu, ca un medic spiritual de care penitentul simpte nevoe mare Confesorul atâta leagă și deslegă cât aude, dupre cum medicul atâta vindecă cât vede. Dacă suferindul ascunde de medic causele ce au provocat bóla, dacă neagă durerile și suferințele, în aseminea caz nicĭ medicul nu póte face clar diagnosticul bóleĭ și nu póte sa-ĭ prescrie medicamentele trebuitóre pentru a scăpa suferindul cât maĭ curând. Așa se'ntâmplă și cu Confesiunea. Daca păcătosul, temêndu-se de confesor din causa purtăreĭ luĭ aspre, nu spune tot ce'șĭ aminteşte c'a făcut rĕŭ, rĕmâne cu aceea ce a ascuns încă ca păcat neconfesat, pentru că duhovnicul nu'l absolvă și de ceea ce n'a spus, fiind-că nu știe. Causa, maĭ ales la tinerĭ, póte fi și ținută prea severă a confesorilor. La ómeniĭ marĭ și bĕtrânĭ n'are loc acésta. *„Iară câțĭ nu te ascultă, nicĭ vor să se supue învĕțătureĭ tale, pe uniĭ ca aceĭa învață-ĭ cu blândețe ca să pue început bun, și de se vor întórce, îĭ primește și cu veselă față îĭ chĭamă ĭarășĭ către părinteasca dragoste“* (Veḑĭ Pravilióra, pag. 25). Jar Iacob Mitropolitul în Sinopsa sa ḑice: *„Drept acea să cade cu inimă curată și cu smerenie să ne pocăim, ĭară nu cum ḑic uniĭ care și de rîs este: Că mâncând și bĕnd se deschide inima spre spovădanie, și ca să nu ḑicem maĭ mult, pliniĭ de beție fiind se ispitesc a face cele ce sînt ale ispovedanieĭ, lucrând înprotiva acesteĭ Taĭne“*. Tot el în aceeașĭ carte ḑice: *„Când vine niștine către părintele cel duhovnicesc, arătându-se cu o pocăianie a pĕcatelor căldurósă și plină de umilință, cu o desĕvêrșită ispovedanie a greșalelor luĭ și cu smerită și duĭósă sfărîmare a sufletuluĭ și cu o încredințată și adevĕrată părăsire a faptelor celor rele, cu a pĕcatelor din inimă urăcĭune și depărtare de acestea, și cu o nefățarnică silință către lucrările și faptele cele bune ale pocăințeĭ, întru înfrânare și milostenie. Acestea că sînt fórte bune și Părințiĭ le ḑic, și să primeștĭ pre unul ca acesta, și care sînt ale dragosteĭ să încheĭ către dênsul, și ușurință ceva din canon poțĭ să ĭ facĭ luĭ spre folos, ĭar într'alt chip ba“*. In acest citat se descrie starea psihică a penitentuluĭ, în care dacă'l constata confesorul ca se află în stare bună confesatul, atuncĭ are confesorul rolul cel maĭ ușor, adică a-ĭ diminua canonul și a-ĭ vorbi de datoriile dragosteĭ evangelice. Frumos și mareț este rolul confesoruluĭ când sta față în fața cu un sincer creștin, ce'șĭ recunóște greșalele, da doveḑĭ de îndreptare și pune un început noŭ viețiĭ sale spirituale.

ḑică Duhovnicul: Blagosloven Bogă naşă. De aceea începe: Veriu năbnăĭ, Trstoe ot ce naşă, gospodi pomiluĭ 12, şi Psalmul 50. Pomiluĭ mia Boje. De aceea Duhovnicul să şază cu cinste ca cum aduce închipuirea luĭ Christos. Iară cel ce să ispoveduïaşte să stea cu capul gol, cu mâĭnele strânse la piept, plecându-şĭ capul în jos cu cucernicie şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ. Iară duhovnicul să ḑică: Iată fiĭule că stă Christos nevěḑut, aşteptând mărturisirea ta, ce să nu te ruşinezĭ, nicĭ să te temĭ de mine, şi să ascunḑĭ vre-un pěcat, ci cu îndrăznire spune tóte câte aĭ făcut, ca să ĭaĭ ertăcĭune de la Domnul nostru Iisus Christos, că de veĭ ascunde ceva-şĭ dentr'ênsele, veĭ avea pěcatul îndoit. Socotéş'e-te dară, de vréme ce aĭ venit la doftor să nu mergĭ netămădnit Şi aşa îl întréba duhovnicul de tóte pre rând.

Apoĭ după ce-şĭ va spune tóte pěcatele, îl învaţă şi'l canonéşte dupě cum îĭ va cunóşte greşelele, şi dupě cum îl va lumina Duhul Sfânt într'acel cĭas, dându-ĭ şi canon dupě cum să va cuveni, nicĭ fórte greŭ, nicĭ fórte uşor, c să socotéscă vârsta luĭ těnêr ĭaste, aŭ bětrên, însurat ĭaste: aŭ neînsurat, bogat aŭ sărac, preot aŭ mirén, aŭ monah, cărturarĭu aŭ necărturarĭu, şi câtă vréme aŭ pěcătuit, şi în ce vréme, în post aŭ în ḑile slobode [4]), cu ce mijloc

---

[4]) Să se consulte în acéstă cestiune cartea „Inveţatura catră Duhovnic" tradusă de Grigorie şi Gherontie la 1800, în care sînt tratate specific circumstanţele comiterei pecatelor cum şi starea socială a pecatelor, vrâsta, sexul etc. Dau aicea o parte numai:

„Pentru întâmplările şi pricinile pěcatuluĭ, încă trebue să ştiĭ tu o Părinte carele veĭ să te facĭ Duhovnic, pre céle ce să numesc întâmplărĭ şi pricinĭ ale pěcatuluĭ, care dupě cum ḑice Coressie sînt şapte: 1) Cine, adecă cine ĭaste cel ce l'aŭ făcut. 2) Ce, adecă ce pěcat aŭ făcut. 3) Pentru ce l'aŭ făcut. 4) Cu care mijloc l'aŭ făcut. 5) In care vréme l'aŭ făcut. 6) In care loc. 7) De câte orĭ l'aŭ făcut. Pentru că cu acéste şapte cercându-se fieşte-carele pěcat, să face saŭ maĭ mare saŭ maĭ mic. Lângă acéste şapte se numěră şi céle maĭ nainte de pěcat, şi céle dupě pěcat.

Pentru aceea, adecă, cine ĭaste. Şi aceea, adecă cine ĭaste, faţa carea s'aŭ singur stă neţiindu-se de alta, precum Petru, Pavel. Saŭ

fățiș aŭ într'ascuns, cu vre-o fața a vre-uniĭ rudeniĭ, aŭ

---

să aduce către alta în patru chipurĭ, după fire, precum Tatăl să aduce către fiiul, căruĭa îĭ ĭaste tată, după întâmplare, precum Arhiereul, Impĕratul, Stăpânitoriul, și în scurt fieşte-carele boĭariŭ şi proestos, cariĭ să aducă către norodul cel supus lor, preste carele stĕpânéşte după voință, precum priĭatenul către priĭaten, cu carele ĭaste priĭaten. Şi după meşteşug, precum dascalul saŭ meşterul cel mare către ucenic. Să dice acésta, adecă cine, şi după cine, precum călugăr saŭ filosof. Şi după vârstă, precum tĕnêr saŭ bĕtrân, şi în scurt să dic acésta, adecă, cine să dice şi să întinde la tótă aşăzarea carea are fieşte-carele a înțelepcĭuneĭ, a puteriĭ, trupéscă, sufletéscă, duhovnicéscă, politicéscă. Deci cu acésta, adecă, cine, cercându-se pĕcatul, să face saŭ maĭ mare saŭ maĭ mic. Precum am dice, maĭ mare ĭaste greşala Arhiereuluĭ, a Impĕratuluĭ, a boĭariuluĭ, pentru pilda cea rea, carea dă la norod, de cât acelaşĭ pĕcat al unuĭ supus. Maĭ mult greşaşte un copil, când ocăraşte pre părințiĭ luĭ, saŭ priĭatenul pre priĭaten, saŭ ucenicul pre dascalul şi pre meşterul sĕŭ, de cât când îĭ va ocărâ pre aceştea pre toțĭ un străin, aşijderea un călugăr, şi filosof, şi bĕtrân, maĭ mult greşaste de să va înpodobi, de cât un mirean, un neînvĕțat, un tĕnêr înpodobindu-se. La acésta, adecă cine, să aduce şi aşăzarea féțiĭ cu carea aŭ pĕcătuit cel ce să ispoveduiaşte, de ĭaste adecă Preot saŭ mirén, şi céle asémenea. Dar să nu arate şi numele aceluĭa anume. Acésta dice şi Sfântul Isidor, că maĭ mare ĭaste pĕcatul preotuluĭ de cât al mirénuluĭ, nu după fire, ci pentru dregătoria preotuluĭ carele îl face, vedĭ şi pre Dumnedeescul Gură de aur (Cuvênt, 2, 6, pentru preoție). Acestaş dicênd: Plăcută încă împreună şi vrédnică de ştiință ĭaste aceea ce să povestéşte în cărțulia ce să numéşte, Duhovnicul învĕțându-se. Că un împĕrat, s'aŭ întâmplat odinióră de s'aŭ ispoveduit la un duhovnic de țară, dară priceput, şi după ce aŭ ispoveduit pĕcatele sale, dice duhovniculuĭ: Nu am alt-ceva să-țĭ maĭ spun. Iară duhovnicul îĭ dice: Şi cum o împĕrate, cum am isprăvit mărturisirea; nu Aĭ spus pĕcatele luĭ Alecsie, cum am dice, (dicêndu-ĭ şi numele luĭ), spune acum şi pĕcatele Impĕratuluĭ. Vrênd să arate cu acéste cuvinte înțeleptul acela Duhovnic, că tot stĕpânitoriul şi dregătoriul, atât cel politicesc cât şi cel duhovnicesc, nu să cuvine să se ispoveduiască ca un om de rând, saŭ să se cérce de duhovnicul ca unul din norodul ce'l deobşte, ci lângă pĕcatele ce aŭ făcut ca un om trebue să mărturisască şi câte bunătățĭ putea să facă la norodul sĕŭ ca un stĕpânitoriŭ şi nu le-aŭ făcut; şi câte rĕutățĭ din pricina luĭ să fac la supuşiĭ luĭ, şi el nu le îndreptéză, pentru care are să dea sémă pre amăruntul la Dumnedeŭ. Deci după acéstă pildă trebue să ispoveduieştĭ şi tu o duhovnice pre toțĭ ceĭ cu dregătorie duhovnicéscă saŭ politicéscă.

Pentru acéĭa, adecă, ce pĕcat ĭaste. Iară cu acéĭa, adecă ce, cerându-sĕ pĕcatul, să face maĭ mare saŭ maĭ mic. Că pĕcatele céle

---

de mórte sînt maĭ marĭ de cât céle vrédnice de ertare. Şi ĭarăşĭ, din céle de mórte, uciderea ĭaste maĭ mare de cât furtişagul ce să face la capete. Şi de cât tóte, lepădarea de Dumnedeŭ şi păgânătatea. La acéstă pricină, adecă ce pĕcat ĭaste, să aduce şi să cércă şi pĕcatele lipsiriĭ care am dis, adecă câte bunătățĭ putea să facă cine-va. saŭ să dică, saŭ să gândească, şi nu le-aŭ făcut, saŭ nu le-aŭ pus, saŭ nu le-aŭ gândit. Şi câte rĕutățĭ putea să opréscă cu cuvêntul, saŭ cu lucrul, şi nu le-aŭ oprit. Cu acest cuvênt, adecă ce, să cércă chipul pĕcatuluĭ, adecă ce ĭaste, lucru, saŭ cuvênt, saŭ înțelégere şi gând. Aşijderea şi féliul luĭ, adecă ce feliŭ de lucru, preacurvie, saŭ curvie, saŭ ucidere. Şi ce feliŭ de cuvênt, cuvêntare deşartă, saŭ jurământ strâmb, saŭ mărturie mincinósă. Şi ce feliŭ de gând, mândrie, saŭ eres, saŭ hulă cu mintea, şi saŭ bântuĭală, saŭ unire, saŭ învoială, şi ceale-l-alte.

Pentru aceea, adecă, pentru ce. Şi pricina cercându-se, pentru care omul aŭ pĕcătuit, adaoge, saŭ înpuținéză greutatea pĕcatuluĭ, adecă, de aŭ ucis cine-va pre tiranĭ, ca să izbăvéscă cetatea de tiranie, saŭ aŭ furat ca să miluească sĕracĭ, saŭ aŭ lovit pre silitoriul, ca să izvăvéscă pre fecĭóra, pre care o silia, maĭ puțină greutate are de cât cela ce va ucide, saŭ va fura, saŭ va lovi pentru niscare-va réle socotealĭ ale sale, şi în scurt, tótă lucrarea şi pĕcatul, de la sfârşit şi de la scoposul luĭ maĭ vârtos să judecă. Pentru acesta şi sfinţitul Augustin cartea, pentru scopos şi sfârşit dice: „Să „deosăbéşte fórte mult, pentru carea pricină, pentru carele sfârşit, „pentru carele scopos să face lucrul“. Că atâta putére are scoposul şi sfârşitul preste lucrurile ómenilor, întru cât, măcar că după învĕțătoriĭ de năravurĭ, fieşte-carele scopos trebue să fie potrivit şi unit cu lucrarea. Şi înprotivă, fieşte-care lucrare trebue să fie potrivit cu scoposul, adecă scoposul cel bun să aĭbă şi lucrărĭ bune, şi cel rĕŭ să aĭbă réle, şi nu înprotivă. Cu tóte acéstea Dumnedeescul Maxim într'un loc dice: „Că tuturor lucrurilor celor ce să fac „de noĭ scoposul caută Dumnedeŭ, saŭ pentru el de facem, saŭ pen„tru altă pricină (sut. 2, cap. 6, pentru dragoste). Iară în alt loc, cum că: „Draciĭ, niciĭ întréga înțelepcĭune nu urăsc, nicĭ de post nu „să îngrețoşază, nicĭ de împărțirea banilor, nicĭ de ĭubirea de strĕinĭ. „nicĭ de cântarea psalmilor, nicĭ de céle-l-alte tóte, prin care să în„chipuĭaşte viața cea după Dumnedeŭ, până când cătră dânşiĭ să „plécă scoposul şi pricina celor ce să fac“ (Sut. 5, cap. 70).

Mijlocul cu care să face pĕcatul, înmulțéşte saŭ înpuținéză greutatea luĭ, adecă, cela ce va pĕcătui întru ştiință, saŭ cu cugetare maĭ nainte, saŭ cu vicleşug, saŭ cu voință rea, maĭ greŭ pĕcătuĭaşte de cât cela ce aŭ pĕcătuit acelaşĭ pĕcat întru neştiință, fără de voe, cu răpire şi întâmplare, din uşurarea mințiĭ şi din nerĕutate; supt mijloc să aduce şi tótă unélta cu carea pĕcătuĭaşte cine-va, adecă, lemnul, saŭ cuțitul, cu carele aŭ omorât cine-va, saŭ ómeniĭ cu a cărora mijlocire şi ajutoriŭ aŭ făcut pĕcatul.

Vrémea, întru carea aŭ pĕcătuit cine-va, înpuținéză saŭ înmul-

țéște greutatea pĕcatuluĭ, adecă, déca cine-va în vréme de nevoe și de fómete va fura pâîne, saŭ grâŭ, maĭ puțin pĕcătuĭaște de cât cel ce aŭ furat fără de nicĭ o nevoe ca acésta, precum și Sf. Vasilie ḑice în Canonul 86, că cel ce mănâncă câĭne în vréme de nevoe și de fómete, nu pĕcătuĭaște. Și câțĭ după darul Evangelieĭ greșesc, maĭ greŭ pĕcat aŭ de cât ceĭ ce în légea aŭ greșit. Și muerile céle ce ĭaŭ buruenĭ aducĕtóre de mórte după zămislirea copiluluĭ, maĭ greŭ păcătuesc de cât céle ce ĭaŭ acéstea maĭ nainte de zămislire. Și la céle-l-alte asémenea urméză.

Inmulțéște, saŭ înpuțineză greutatea pĕcatuluĭ locul, întru carele să face, adecă, de va ucide cine-va, saŭ va fura în Besérică, maĭ greŭ pĕcătuĭaște de cât cel ce aŭ ucis, saŭ aŭ furat în casă. Pentru că cel ce aŭ făcut acéstea în Besérică, îndoit pĕcătuĭaște, făcênd întru acéĭaș dată ucidere, și arătând către Dumneḑeŭ păgânătate și necredință, și făcênd întru acéĭaș dată hoție, și furtișag de céle sfinte. Și cela ce aŭ pĕcătuit în pustie, maĭ greŭ pĕcătuĭaște de cât cel ce în lume. Cel ce în mănăstire, de cât cel ce în politie. Cel ce în politie carea are multe pilde de fapte bune, de cât cel ce la țară, și nu întru acest feliŭ de politie aŭ pĕcătuit. Cel ce în loc arătat, de cât cel ce întru ascuns. Pentru acésta și Dumneḑeescul Gură de aur (cuvênt către ceĭ ce aŭ țiitorĭ) ḑice: Că măcar de și marĭ pĕcate va pĕcătui cine-va, dară în taĭnă acésta va face, și pre nimenea nu va sminti, maĭ puțin să va munci, de cât cel ce maĭ micĭ greșale aŭ pĕcătuit, însĕ de față, și pre mulțĭ aŭ smintit.

Pentru acéĭa, adecă, de câte orĭ. Maĭ apoĭ de tóte créște saŭ înpuțineză greutatea pĕcatuluĭ și suma lucrăriĭ, că cel ce odată, saŭ de doaĕ orĭ va pĕcătui, maĭ puțină certare are, de cât cela ce aŭ făcut acelaș pĕcat nu odată saŭ de doaĕ, saŭ de treĭ, ci de multe orĭ, și veḑĭ cap. 50 al Soboruluĭ celuĭ din Aghiara. Veḑĭ încă și pre Dumneḑeescul Gură de aur (voroava 35 la Evanghelia de la Ioan) ḑicênd: că urméză maĭ multă muncă la ceĭ ce cad ĭarăși întru acelaș pĕcat. „Măcar de și vom da grea muncă pentru pĕcatele céle „maĭ de nainte, apoĭ întru acéleași vom cădea, cu mult maĭ mult maĭ „gréle ĭarăș vom pătimi“. Și însemneză, că de vréme ce ómeniĭ béŭ pĕcatul ca apa, și uĭtă câte pahare béa, precum ḑice Iov: „Urât „ĭaste și necurat omul, carele bea strâmbătațĭ în tocma ca bĕutura“ (15, 16). Pentru acésta sfătuesc óre-cariĭ iscusințĭ la acéstea, că pentru ca să găséscă cu lesnire Duhovnicul numĕrul pĕcatelor, trebue să întrébe pre cel ce să pocăĭaște, cată vréme aŭ făcut pĕcatul, și apoĭ de câte orĭ cădea pre sĕptămână saŭ pre lună, și dintru acéstea să sămuĭască cât ĭaste cu putință numĕrul. Că așa și Domnul aŭ întrebat pre tatăl celuĭa ce să îndrăcia, câtă vréme ĭaste de când i s'aŭ făcut luĭ acésta. Iară el aŭ ḑis: Din copilărie. (Mar. 4 cap. IV). Și fiind-că numaĭ ajunge numaĭ acésta, aŭ arătat încă și necurmarea îndrăciriĭ. Și de multe orĭ pre el și în foc l'aŭ aruncat și în apă, ca să-l pĭarḑă pre el. Incă și acésta să cuvine să însemn, căcĭ când tu Duhovince ispoveduieștĭ ómenĭ, cariĭ nu vor să spue de

strein, şi altele ca acéstea [5]), căcĭ cu acéste mijlóce să fac pĕcatele maĭ gréle aŭ maĭ uşóre, şi aşa urméză şi canonul, şi încă să socotéscă şi pĕcatele celuĭa ce s'aŭ ispoveduit, şi carele va fi maĭ mare, pentru acel pĕcat să-ĭ dea canon. Adecă să ḑicem: Un om aŭ făcut curvie şi ucidere, uciderea ĭaste maĭ mare pĕcat, şi să-ĭ dea canonul ucideriĭ pentru tóte, învĕţându-l ca să-şĭ aducă aminte pururea de pĕcatele luĭ, şi să se întristéze cu suspinare, şi cu lacrămĭ rugându-se luĭ Dumneḑeŭ să l ĭarte, şi canonul să-l facă cu mijlocul ce aŭ rânduit Părinţiĭ Bеsériciĭ nóstre, adecă cu post, cu rugăcĭune, şi cu milostenie, şi cu alte fapte plăcute luĭ Dumneḑeŭ *nu să îndemnéze pe*

---

ruşine de câte orĭ aŭ pĕcătnit, trebue să-ĭ întrebĭ un numĕr fórte mare, adecă de aŭ făcut acel pĕcat de o mie de orĭ, saŭ de doaĕ miĭ de orĭ. Că aŭ ḑis eĭ atâta numĕr, să ĭa îndrăznélă, şi aşa maĭ cu lesnire să pótă să pogóre din numĕrul acesta, de cât să-l sue, déca îĭ veĭ întreba un numĕr maĭ puţin“ (Veḑĭ Invĕţătura către Duhovnic, fila 17—25).

[5]) Aceste împrejurărĭ maresc orĭ micşureaza greutatea epitimieĭ (Veḑı tot cartea „Invéţătura către Duhovnic)“.

„Cum să se pórte Duhovnicul cu ceĭ bolnavĭ. De ĭaste cine-va bolnav trebue o duhovnice să alergı îndata spre cercetarea luı, macar de va fi şi la miezul nopţiı, macar de va fi ploae sau va ninge, şi dupĕ ce îl veı mângâıa la bóla luĭ, ḑicêndu-ı ca prin acésta va sa să curaţéscă de întinăcıunea pecatuluĭ, precum aurul sa curăţéşte prin foc, să-l îndemnezĭ maı întăiu de tóta doftoria trupéscă, să se ispoveduıasca cu o ispoveduire de obşte a tuturor păcatelor vieţiĭ sale. Iară de i s'au legat limba bolnavuluĭ, îndata trebue să-l strângı de mână, sau sa stringı tare, pana când cu ameninţare, sau alt óre-carele semn îţi va da sa înţelegı ca voıaşte sa se mărturiséscа. Şi aşa sa-ı ceteştı rugacıune de ertacĭune, şi sa-l pricestueştı cu Dumneḑeeştile Taıni, ca sa nu se întâmple şi să móră ne ertat şi nepricestuit.

Şi să nu lipseştı de a mérge adése-orı la dânsul ca să-l mângâĭ, şi sa-l întareştı sa nădajduıasca la mila luĭ Dumneḑeu, pana la rasuflarea luı cea mai de pe urma, şi sa nu sa deznadajduıască. Ca în cıasul acela fórte luptă diavolul să-l arunce la deznadajduire. Pentru acésta şi atuncea are mare trebuinţa de sfatuirea şi mângâıarea ta. Pre carea de o va avea, póte sa dobândeasca o dobânda vécĭnică. Şi ne avêndu-o póte sa piarza o pĭardere vécınica. Ci pentru cercetarea bolnavilor veı ceti şi alte carţı“.

creştinĭ să mănânce pământ, şi cărbunĭ, şi alte óre care mojiceştĭ învĕţăturĭ ca neşte neînvĕţaţĭ [6]).

---

[6]) Este fórte curios acest metod de epitimie, *să mănance pământ şi cărbunĭ şi alte ó e-care mojireştĭ învĕţăturĭ, ca nişte ne'nvĕţaţĭ,* pe care l'a împrumutat de sigur Românii de la alte neamurı, pentru aceea găsindu-l barbar Mitropolitul Anthim îl combate şi înterdice confesorilor de a-l maı aplica. Afirm că în canóne nu exista acésta pedépsa spirituala. Iata cum se exprima Mitropolitul Iacob Putn anu în cartea sa numita „Floricica": *Iară unıı din duhovnicĭ nu ştim cu ce chibzulală sătănicească s'au obicĭnuit de canonisesc ca să mănânce aceĭ greşiţı şi însărcinaţĭ cu pĕcate atâtea litre de pământ. Lucru cu adevĕrat diavolesc, fiind-că asemănează pe creştinul cu şarpele ce au înşĕlat pe Eva în Raiŭ, şi Dumnedeu l'aŭ blestămat ca să nu aĭbă altă mâncare, ci numaĭ pământ se mănânce. O ticăloşilor! Creştinul este pecetluit cu pecetea luı Christos, măcar de ıaste greşit şi pĕcătos, şi voı îl asemănăţĭ ca Şarpele, socotiţĭ că în ce chip cu neınvĕţăturile şi ne'egĭuirile vóstre asemănaţĭ pre alţiĭ, maı cumplit vor asemăna pre voı la înfricoşatul judeţ"* (Vedı cartea Floricica, din 1757, pag. 39).

In Pravilióra însa citim: *„Şi canonul să-l facă cu mijlocul ce au orînduit părinţiĭ Bisericeĭ nóstre, adecă cu post şi cu rugăciunĭ şi cu milostenіĭ şi cu alte fapte plăcute luĭ Dumnedeŭ, ĭară nu să îndemneze pe Creştinĭ să mănânce pământ şi cărbunı şi alte óre-care mojiceştı învĕţăturĭ ca nişte neînvĕţaţı"* (Vedı Pravilióra Mitropolituluĭ Grigorie, imprimata în Bucureştı la 1781, pag. 24).

Nu cunosc daca acest rĕŭ obiceiu, de a pedepsi canoniceşte pe penitenţı cu impunerea de a mânca pamênt este adus, orĭ împrumutat la noı. Eu ştiŭ, îmĭ amintesc din copilaria mea, că asеminea canonisire s'a aplicat asupra femeilor vĕduve, maĭ cu deosebire. Li se impunea de mânca o cantitate de *humă.* Este însă lucru barbar, pe lânga că póte compromite sănĕtatea penitentuluı. Asta dı în secolul în care trăim, canonul cel maĭ potrivit ce s'ar putea da celor pĕcătoşı ar fi: frequentarea la Biserică, închinacıunı în particular, cetırı din carţĭ de umilinţa, ıar pentru ceĭ avuţı împarţirı de mile la saracĭ, veduve, orfanı şi la alte Institute de bine-facere, pe lânga epitimiile strict canonice. Scopul confesiuneĭ este de a corecta pe penitent de pecat, ıar nu de a resbuna pecatul. Indreptarea pecătosuluı se urmăreşte prin acésta sfânta Taĭnă, care, daca nu se obţine, puţina îmbunatăţire morală a câştigat penitentul, şi harul dumnedeesc ce se da confesatuluı în acésta Sf. Taına, nu persista în creştinĭ, daca nu se întórce din calea lor cea pecatósă şi rătăcită şi continuă a vieţui, ca şi maĭ nainte, în pecate. Confesiunea nu este un penitenciar în care criminalul şi deliquentul îşĭ espiaza culpa faţa de societate, dupĕ care apare ĭarăşı în societate în forma corectat. Nu, şi ıaraşĭ nu! Confesiunea creştina, ca Mister, pretinde îndreptarea internă a omuluĭ, departarea de pecat, abjectarea luı, întristarea şi sdrobirea inimeĭ, unite

Aşijderea pre carele va fi afurisit de Arhiereul locului nu are putére nimenĭ să-l dezlége până trăĭaşte Arhiereul, şi pre unul ca acela nu-l póte duhovnicul să-l deslége de acea afurisanie, nicĭ póte sa-l slobozéscă să se cuminece, saŭ alt dar Beséricesc să ĭa [7]).

---

aceste cu hotărîrea puternica de a numaı cadea în pecat; atuncı şi numaı atuncı are efect moral Confesiunea, atuncı şi numaı atuncı harul dumnedeesc persista şi sfinţeşte pe om. Numaı atuncı i se póte dice confesatuluı: *„Iată te-aĭ facut sănĕtos, de acum sa numaĭ greşeştĭ“*.

[7]) Ceĭ caduţĭ sub aforisenia arhierească, pentru diferite pricinı bine-hotărîte, nu póte sa-ı deslege de aforisire orĭ blestem preotul ca duhovnic. Aci nu este vorba de oprire orı înterdicere de la Sf. comunicare de catra Arhiereu, cu tóte ca şi în acest caz, când ınterdicerea i s'a aplicat penitentuluı de un Arhiereu nu póte un preot duhovnic sa-l deslege, ci numaı cel ce l'a aforisit, adeca Arhiereul, pană când el traeşte; daca însa a încetat din viaţa, atuncı acest drept îl are Arhiereul ce a succedat legal pe cel ce a pronunţat aforisirea. „Καὶ ἔοικε μὲν παραχωρεῖν ὁ κανὼν οὗτος, εἰ τύχῃ τελευτήσας ὁ ἀφορίσας καὶ παρ' ἑτέρου δέχεσθαι τὸν ἀφορισθέντα ἀλλὰ τὸ, παρ᾽ἄλλου, οὕτως ἐξελήφθη, ἤγουν παρὰ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν τοῦ τελευτήσαντος“. „Şi se pare ca canonul acesta a permis, daca se întâmpla ca sa móra cel ce a aforisit, aforisitul sa se primeasca şi de catra altul (spre ertare), dar, de catra altul, aşa s'a înterpretat, adeca de catra cel ce ı-a succedat în vrednicia arhierieı celuı reposıt“. Tot ast-fel înterpretă şi Balsamon şi Aristen (Vedı Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Πόλλη, Vol. II, pag. 42 şi 43 întrepretarea luı Zonara). Tot de acéstă socotinţa este şi Ioan Pusnicul, pe care editându-l şi comentându-l Nicifor l'a tradus şi în româneşte înveţaţiĭ calugarĭ Gherontie şi Grigorie şi imprimat în Bucureştı la 1800. In *acestă carte folositóre de suflet,* la pagina 39, verso se citeşte: *„Dacă cine va fiind aforisit de Arhiereul sĕu,-va veni la tine, să ştiĭ că nu poţĭ să-l ĭerţĭ pre unul ca acesta, precum dice Christos în Cartea cea pentru ispovedanie. Ci să l trimiţĭ la cela ce l'au aforisit pre el, de trăeşte saŭ la diadohul succesorul) luĭ, dacă au murit, ca să-l ĭerte acolo, precum rânduesc şi Dumnedeeştele canóne: adecă, al 12, al 13 şi al 32 ale Sf. Apostolı, cel al 5 al Soboruluĭ celuı I-iu, cel al 6 al Soboruluĭ* celuĭ *din Antiohia, cel al 14 al Soboruluĭ celuĭ din Sardichi, cel al 37 şi 141 al Soboruluı celuĭ din Cartaghena şi Pravila luĭ Fotie, cap. 9, şi Balsamon tălcuitoriul luĭ. Iară de îţĭ este cu putinţă, se cuvine şi tu să mijlocestĭ către Arhiereu ca să-l ĭerte“*. Decĭ preotul duhovnic nu póte deslega pe cel aforisit de aforisenie, când este data de un Arhiereu, ba nicı când este data de alt duhovnic, pentru ca nu cunóşte causele interdicereı. Ceı aforisiţı de

Apoĭ Troparele acestea.

Miluĭaște-ne pre noĭ Dómne miluĭaște-ne pre noĭ, că nepricepêndu-ne de niciĭ un respuns, acéstă rugăcĭune aducem ție ca unuĭ Stĕpân, noĭ pĕcătoșiĭ robiĭ tĕĭ, miluĭaște-ne pre noĭ. Slavă.

Arhiereı sau duhovnicı pentru vinovațiĭ grave, credința în popor este că nu putredesc corpurilor lor, ci se prefac în stafiĭ. Pe alocurea, pe când era datina de a se desgropa morțiĭ dupĕ 4—7 anı, și s'ar fi întâmplat să li gasască corpurile întregı, credeau că-s aforisițĭ și trebuea sa li se ceteasca rugăcıunele de deslegare de catra un Arhiereu orı preot reputat cu viața. Am audit din betrânĭ că de câte-orı s'ar fi întâmplat sa ıasa vestea într'uu sat ca apare o stafie, atuncı pentru a o ucide trebuea să bată un par de stejar în mormêntul celuĭ presupus și acesta cam în dreptul inimeĭ reposatululuĭ și ast-fel strapungêndu ĭ inima ınurea stafia. La acésta superstiție face alusie meritosul Mitropolit Iacob Putneanu când se exprima așa în Cartea sa numita Sinopsă.

„Iară la care mort sa vor face jocurĭ, chiote și altele, să nu'l prohodițĭ, nicı sa-l îngropațı, ca acéstea sînt lucrurile Satanii, care sa fac spre amăgirea și pıarderea sufletelor celor ce privesc, și spre îngreoıarea celuĭ reposat. Ci maı vârtos sa se faca pentru mort liturghie, sarindariu, grije pana la 40 de dile, și de jumătate de an, și de un an. Iara care preot va prohodi, sau va îndrăzni de va îngropa mortul, unde s'au facut jocurı, chiote, și altele, acela sa știe ca va fi lipsit de darul preoțieı, dupe cum învața pravila sfinților Parințı. Așijderea dăm învĕțatura tuturor credincĭoșilor ca să se ferêscă de tóte lucrurile céle păgâneștı, care facea Eliniĭ ceıa ce sa închina idolilor, jocurile pe la serbătorĭ, danțurile pre la ulițe, afara din vrémea nunții, caluceiĭ, crêderea glasuluı pasărilor, precum ıaste coțofana, corbul și altor pasarĭ, sémnele trupuluĭ, și carii dic, că céle ce sînt lor scrise, acélea vor sa pață, și céıa ce aprind bâliı sau boz, în joia cea mare la mormênturı, sau pe denaintea casiĭ lor, sau barbațı care să îmbracă în haĭne femeeștĭ, sau ceı ce merg la Paștı, sau într'altă vréme la jocurı și la alergarea cailor și le poruncim părintéște ca să se parasésca de lucrurĭ nebuneștı ca acéstea, ıar de nu, uniĭ ca aceıa de va fi preot sa va catirisi, ıara mirénii vor cădea supt afurisenie, dupĕ canonul 76 el sfinților Părințĭ. Căcĭ ca acéstea sînt lucrurı dievoleștĭ. Au nu știțı că diavolul să preface în chip de ânger luminat, dupĕ cum dice Pavel Apostol, și nu numaı în chipul ângerilor, și al bălauruluĭ și al scorpieı și al lupuluı, ce înca și abur, și fum și ciață, și într'acéste tóte să preface cu nalucire, ca fiind el gând fara de trup, intră și în ómenĭ ce sînt fară frica luĭ Dumnedeu, dupĕ cum dice Mântuitoriul nostru la Matheĭ, cap. 4, că întorcându-se duhul, și aflând casa maturata și grijita, întra într'ênsa, care diavol cu nalucirile luĭ face și acésta, de intră și în trupurĭ

Dómne miluiaşte-ne pre noĭ că întru tine am nădăjduit, nu te mânia pre noĭ fórte, niciĭ pomeni far de legile nóstre, ce caută şi acum un milostiv şi ne izbăvéşte pre noĭ de vrăjmaşiĭ noştri, că tu eştı Dumneḑeul nostru, şi noĭ sîntem norodul mâĭnilor tale, şi numele tĕu chiemăm. Innea Bdgo. Blagoslovită născĕtóre de Dumneḑeŭ Fecĭóră, deschide-ne noaĕ uşile milostiviriĭ, ca să nu perim ceĭa ce ne nădăjduim întru tine, ce să ne mântuim pentru tine din nevoĭ, că tu eştĭ mântuirea neamuluĭ creştınesc.

Şi apoĭ îĭ cetéşte molitvele de ertăcĭune.

Dumneḑeule mântuitoriule nostru, carele aĭ daruit prin mijlocul Prooroculuĭ Nathan luĭ David ertare pentru pĕcatele luĭ. Şi aĭ primit rugăcĭunea luĭ Manasie pentru pocăința luĭ, însuțĭ şi pre robul tĕŭ (cutarele) carele să căĭaşte de pĕcatele ce aŭ facut, priméşte-l dupĕ obicĭnuita ĭubirea ta de ómenĭ, trecênd tóte céle ce s'au făçut de dânsul.

---

de ómenĭ morțĭ, şi face cu nalucirea, cum ca ar avea omul mort sânge, din care mulțı sa înşala de le ḑic strigoı acelora.

O minune! Cum îndraznesc ómenıı a napastui ziḑirea luı Dumneḑeu, ḑicênd cá se scóla mortul de omóra pre ceı viı. Dar cum ar putea trupul omuluı mort sa omóre om viu. Ce acéstea sınt tóte nalucirile viclénuluı, cu care au adus pre Ellenı la închinarea bozilor, (idolilor) cu multe feliurı de jertfe spurcate şi cu jocurı, şi rîsurı fără de ruşine, pentru acéıa sfinții Parințı au hotarât sa se parăsésca de acéstea tóte" (Veḑı Sinopsa Mitropolitului Iacob).

Sa înțelege uşor, cá neputrejunea corpurilor şi desfacerea lor totala provine şi din cause naturale, cum sînt pamênturile văróse cu totul sau şi uscate, aşa că, umezala nepatrunḑênd nu se póte sevêrşi putrejunea. Am veḑut corpurı uscate rezemate de zidurile Bisericilor şi care espuse la aer curand se desfaceau. Este dar o lipsă de respect, o insulta grava ce s'ar aduce corpurilor reposaților, cari trebuesc respectate, daca s'ar maĭ îngadui a se espune şi maltrata în chipul cum ni l descrie Mitropolitul Iacob Putneanu şi ni spun tradițiile poporane.

Asta-ḑı este fórte bine luata masura de a nu se maĭ desgropa corpurile reposaților, prin acesta sînt ferite de priveliştile umilitóre şi hidóse la care întâmplator ar putea fi espuse! Numaĭ prin o cultură seriósă în cler şi prin predicı ḑilnice din partea preoților noştri se pot şterge aceste urme de resturı fara de ruşine, dupe cum ḑice Iacob Putneanu, provenita din pacla grósa a ignoranțeı, în care a zecut seculı întregı poporul nostru, de la Vladica pana la opinca, adecá cu toțiĭ.

cela ce erţĭ nedireptăţile, şi biruieştĭ fără de legile. Pentru că tu aĭ ḑis Dómne, cu vrére nu voesc mórtea pĕcătosuluĭ, precum a să întórce şi a fi viŭ, şi precum de şapte ḑecĭ de orĭ câte şapte să lăsăm pĕcatele. De vréme ce mărirea ta-iaste neasămănată, şi mila ta nemăsurată, pentru că de veĭ căuta fără de legile, cine va putea suferi; Că tu eştĭ Dumneḑeul celor ce să căesc, şi ţie mărire înălţăm, Tatăluĭ, şi Fiĭuluĭ, şi Sfântuluĭ Duh, acum, şi pururea, şi în vécil vécilor, Amin.

Altă rugăcĭune.

Dómne Iisuse Christóse, Fiĭul luĭ Dumneḑeŭ celuĭ viŭ, păstoriul şi mielul, cela ce iaĭ pĕcatele lumiĭ, carele aĭ dăruit datoria celor doĭ datornicĭ, şi pĕcătóseĭ ĭ-aĭ dat ertare pĕcatelor eĭ, însuţĭ stĕpâne, slăbéşte, lasă, ĭartă, pĕcatele, fără de legile, greşalele, céle de voe şi fără de voe, céle întru ştiinţă şi céle întru neştiinţă, céle întru călcare de poruncă şi întru neascultare, carele s'aŭ făcut de robul tĕŭ acesta, (cutare) şi orĭ cu ce ca un om purtênd trup, şi vieţuind în lume, de la diavolul s'aŭ înşălat: saŭ în cuvênt, saŭ în faptă, saŭ în ştiinţă, saŭ întru neştiinţă, saŭ cuvêntul preoţesc aŭ călcat, saŭ supt blestemul preoţesc aŭ fost, saŭ supt anatheme aŭ căḑut, saŭ supt blestem s'aŭ adus, însuţĭ ca un bun, şi fără de rĕutate Stĕpâne, binevoĭaşte a să dezlega robul tĕŭ acesta prin cuvênt, ertându-ĭ luĭ şi anathema şi blestemul sĕŭ, dupĕ mare mila ta. Aşa Stĕpâne ĭubitoriule de ómenĭ Dómne, ascultă-ne pre noĭ cariĭ ne rugăm bunătăţiĭ tale, pentru robul tĕŭ acesta, şi trecĭ ca un milostiv tóte pĕcatele luĭ, schimbă muncile céle de vécĭ ale luĭ, că tu aĭ ḑis Stĕpâne, orĭ câte veţĭ lega pre pămênt, vor fi legate în Ceriurĭ, şi câte veţĭ dezlega pre pămênt, vor fi dezlegate în Ceriurĭ. Că tu singur eştĭ fără de pĕcate şi ţie mărire înălţăm, Tatăluĭ, şi Fiĭuluĭ şi Sfântuluĭ Duh, acum şi pururea, şi în vécil vécilor, Amin.

Deaciia Ectenia acésta.

Miluiaşte-ne pre noĭ Dumneḑeule dupĕ mare mila ta, rugămu-ne ţie, auḑi-ne şi ne miluĭaşte.

Incă ne rugăm pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea, şi ertarea pĕcatelor robuluĭ luĭ Dumneḑeŭ (cutare) şi pentru ca sa i să ĭarte luĭ tótă greşala cea de voe şi fără de voe.

Că milostiv şi ĭubitor de ómeni Dumneḑeu eştĭ, şi ţie mărire înălţăm, Tatăluĭ, şi Fiĭuluĭ, şi Sfântuluĭ Duh acum, şi pururea şi în véciĭ vécilor Amin.

Şi Otpustul cel obicĭnuit.

Iară după acéĭa cére ertăcĭune de la preot cel ce s'aŭ ispoveduit, şi preotul blagoslovindu-l îĭ ḑice: Darul prea Sfântuluĭ Duh prin mine smeritul te are ertat şi dezlegat de tóte pĕcatele tale câte aĭ mărturisit înaintea luĭ Dumneḑeŭ, şi înaintea nevredniciei méle, şi de vréme ce te ai făcut sănătos, caută să numaĭ greşeştĭ, ca să nu ţĭ fie ţie alt ceva maĭ rĕŭ.

Şi apoĭ mérge la casa luĭ mărind şi bine-cuvântând pre Dumneḑeŭ.

Să-ţĭ fie în grijă preote şi acésta, pre cei ce vor fi inju rând de lége, şi de taĭnele Sfinteĭ Béséricĭ, şi de alte înjurăminte necuvióse, sa-ĭ canoneştĭ fórte tare, şi pre uniĭ ca aceĭa să nu laşĭ să se cuminece pană nu să vor părăsi [8]).

C. E. (Va urma).

---

[8]) Aceste rugaciuni sînt aprope aceleaşi atat in sinopsa Mitropolitului Iacob *P*utneanu, cât şi în Pravilióra Mitropolitului Grigorie, cum şi în Carte folositóre de suflet, tradusa de Gherontie şi Grigorie, cu micĭ deosebiri. Şi asta-ḑi în Aghiazmatarele nóstre şi în Evhologii cam tot acest ritual este, daca escludem rugaciunele de ertarea pecatelor şi ale deslegarilor.

Posed un manuscript în care ritualul Confesiuneĭ este mult adaugit şi schimbat, de cel cunoscut în carţile nóstre ritualistice. Iata titlul: *„Rânduĭala sfinteĭ şi curăţitóreĭ ispovedaniĭ, prin care póte cel izgonit şi lipsit să dobândească cinstea c a dintaĭ, şi se chĭamă al doilea botez. Că precum se spală niştine cu sfântul bote de pĕcatul ce se trage de la strămoşul nostru Adam, şi i se d schid luĭ Cerurile, aşişderea şi cu acéstă sfanta ispovedanie, cine'şĭ va ispovedui pĕcatele sale, rĕmâne spĕlat de dênsele şi curat precu n au fost dintăi.*

In Jurnalul Patriarhal Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, din 12 Martie 1893, cetim următórea relaţie privitóre la Armenĭ, pe care le dăm publicităţeĭ spre cunoştinţa cetitorilor Revisteĭ.

POSTUL DE CINCI ḌILE LA ARMENI

ARAŢAVORATZ (ʼΑΡΑΤΖΑΒΟΡΑΤΖ).

Orĭ-ce creştin pios cu minte întreagă cu durere de inimă citeşte în unele Istoriĭ bisericeştĭ şi pe aĭurea acusărĭ cu totul neraţionale şi necuviincĭóse, enarate (istorisite) de către uniĭ cu ră intenţiune asupra Bisericeĭ fraţilor Armenĭ, cariĭ învĕţându-se credinţa cea în Christos Iisus de către pururea amintiţiĭ şi fericiţiĭ noştri strămoşĭ, o aŭ conservat şi o conservă până astă-ḍĭ neschimbată, în esenţă, întărindu-şĭ Biserica lor prin curgerea îmbelşugată de sînge a miĭ de martirĭ [1]).

Una din blasfemele de acusare asupra aceşteĭ Bisericĭ este tradiţiunea greşită despre postul de cincĭ ḍile, ţinut de către Armenĭ, înainte de lăsatul seculuĭ (lăsatul de carne), pe care din nenorocire-l cred ceĭ maĭ mulţĭ dintr'aĭ noştri, şi încă aŭ şi scris despre acesta bărbaţĭ nu prea criticĭ în cărţile lor seriόse bisericeştĭ.

---

[1]) Veḍĭ pentru acesta Istoria luĭ Sosomen, cartea II, cap. 7, acelaşĭ cap. 14. Teodoret, Istoria Bisericéscа, cart. V, cap. 19 şi 38. Meletie al Athenelor, tom. II, şi maĭ mulţĭ alţĭ scriitorĭ bisericeştĭ.

Postul în cestiune, care de Armenĭ se numeşte *paha araţavoraţ* (πάχα ἀρατζαβορὰτζ) însamnă, tradus literar, postul ḍileĭ întăĭa (προθήμερον) saŭ precedente, hotărît de dumneḍeescul şi în tocmaĭ cu Apostoliĭ, Grigorie Luminătorul (Φωτιστής) [2]) pe când era să vină la Biserica luĭ Christos Egemonul de atuncĭ al Armenilor Tiridate, casa luĭ, magnaţiĭ şi multe miĭ de popor şi să priméscă în apele Eufratuluĭ harul Botezuluĭ dumneḍeesc [3]). Acest în adevĕr sfânt post de *araţavoratz*, ţinut cu piositate de fraţiĭ Armenĭ în amintirea convertireĭ lor la credinţa creştină, nu constă în abstinere de cărnurĭ şi de alte mâncărĭ hotărîte, ci în o abstinenţă desĕvêrşita pănă sara în tóte cele cincĭ ḍile, ca la noĭ în cele treĭ ḍile (Τριήμερος) ce să ţin de pioşĭ în Sĕptămâna întăĭa a Mareĭ Patru-ḍecimĭ.

Despre acésta tratând şi înţĕleptul de la Sinaĭ, vrednicul de amintire Constandie, Patriarhul Ecumenic, în tratatul seŭ despre Armenĭ, scrie cele ce urmează: „In tótă Sĕptămâna Vameşuluĭ şi a Fariseuluĭ Armeniĭ din tradiţie postesc din tótă vechimea, ca premergire prepărătóre cătră Patru-ḍecime, pe care post l'a hotărît dumneḍeescul Grigorie, şi ca introductiv aceştia şi ca curăţitor, pregătind poporul seŭ spre botez. Căcĭ cuvêntul araţivur (scrie araţavur) însamnă armineşte post precedent. Iar istorisirea repetată de atâtea secule motivează (îndeamnă) încă maĭ mult neamul lor spre iritare fără nicĭ un folos. Căcĭ era posibil ca ceĭ ce aŭ creḍut în Christos Mântuitorul să ajungă pănă la acéstă ultimă nebunie, în cât cu toţiĭ de

---

2) Grigorie Luminatorul (armineşte Lusavoritz) a trait pe la finile seculuiui al III-lea, a caruia amintire o lauda şi o cânta anual Biserica nóstra Ortodoxa în 30 ale lunei Septemvrie.

3) Acest mare fapt religios a avut loc în Armenia la anul 01, când Egemonul Tiridate îmbraţoşând credinţa în Christos a trimis pe Grigorie cu 16 magnaţı şi mulţı aulici la Leontie al Cesariei Capadocieĭ cerênd sa-l hirotonésca lor Arhiereu. Hirotonit şi întorcându-se în Armenia, dumneḍeescul Grigorie al hotarît postul în cestiune de cinci-ḍile, botezând, dupe Meletie al Athenelor (tom. II, pag 343—344), în Eufrat patru sute de mii de oameni şi punêndu-le lor la toţi mulţi Episcopi.

consens să decidă post *pentru un câne*, înaintea mareĭ şi sfinteĭ Patru-ḍecimĭ, pe care toţĭ împreună cu noĭ o ţin şi înşuşĭ postesc?!!"

Este dureros în adevĕr şi demn de jălit de a vedea ómenĭ serioşĭ, luând cu negligenţă şi neexaminat, din uniĭ cronografĭ bizantinĭ fără judecată aseminea date neexacte şi să le transcrie în Istoriile lor Bisericeştĭ, ca în adausul Istorieĭ luĭ Meletie de G. Vendoti, istorisindu-le şi cu desplăcere cetind batjocurĭ nebuneştĭ asupra suroreĭ nóstre Bisericĭ, a căriĭ membri ĭubitorĭ de Christos râdică asupra nóstră o dréptă indignare [4])!

Credem cu siguranţă că se vor aplana în viitor, dacă din întâmplare se află unde va ast-fel de batjocurĭ şi miturĭ extravagante în contra Bisericeĭ Armene, care cu mândrie şi cu respect tot-odată n'a încetat a numi pe Biserica nóstră Ortodoxă soră a eĭ şi cea întâĭ născută.

Subscris: *D. I. II. Izolachides.*

C. E.

[4]) Despre aceste acuzărĭ scriind marele luminator al Bisericeĭ Armenieĭ, Narces Graţiosul catră Imperatul Manuel Comnen, cu durere de suflet ḍice următórele: „Cacĭ şi de la uniĭ particularĭ, dintre ceĭ din marea de aicea numiţĭ Romeĭ, auḍim şi noĭ şi ceĭ înainte de noĭ cuvinte nu sanatóse vorbite, întrebam mintea vóstra cea scandalisetóre...... Dupre cum şi voĭ despre noĭ, din particularĭĭ noştri, din ceĭ ce fug de la noĭ pentru purtarea lor cea necorectă; aţĭ auḍit blasfemele asupra nóstra, ca un dar adus în faţa vóstra, aceluĭ ce ve este bine-voitor şi-l cunóşteţĭ din prietenie, pentru care şi noĭ ne scandalisam (Veḍĭ Migne, Patrologia tom. 133, pag. 230), şi în adausul traducereĭ nóstre a sfinţituluĭ Botez a Bisericeĭ Armene.

ETICA EVOLUȚIONISTA ȘI ETICA CREȘTINA.

(Urmare. Vedĭ Biserica Ortodoxă, anul XVII, No. 1).

III. *Valórea și scopul vieței.*

In timpul nostru adesea scriitoriĭ, în special ceĭ englejĭ aŭ pus întrebarea: Viața este ea vrednică de viețuit? (Is life worth living? La vie vaut-elle la peine de vivre?) Acéstă întrebare la întâĭa privire pare de prisos, chĭar banală Şi totușĭ ea este de mare importanță. *Valórea și sfințenia vieței omineștĭ stă saŭ cade împreună cu demnitatea omuluĭ.* Dacă omul nu este de cât un animal în evoluție superióră, viața luĭ n'are nicĭ-o valóre. Ce impórtă viața uneĭ paserĭ saŭ a unuĭ vierme pe care drumețul îl strivește cu picĭorul în treacăt? Ea nu însamnă maĭ mult de cât un val din rîŭ, ce se râdică spre a pieri ĭar într'o clipeală. Insă în contra uneĭ așa concepțiĭ despre viéță se revoltă cu dreptul tóte baĭerele inimeĭ omineștĭ. Sentimentul nostru cel maĭ din lăuntru vestește cu putere iresistibilă că viața ominească are mare valóre, că ea covîrșește cu mult orĭ-ce bunurĭ pământeștĭ—afară de virtute.

Dar cum se esplică acéstă valóre a viețiĭ? Fie-cine vede că valórea viețiĭ stă în cea maĭ strînsă legătură cu *scopul* eĭ. Dacă viața n'are un scop, atuncĭ ea n'are valóre. Omul care trăĭește numaĭ ca să trăĭască, se satură îndată de viață și o aruncă 'ncolo ca pe o haĭnă purtată. In general de ce-am maĭ trăi, ce-ar maĭ însemna stĕpânirea de sine

şi înfrânarea, ce rost ar maĭ avea onestitatea, dacă viaţa e lipsită de un scop!

Acest adevĕr l'a esperimentat cu sine însuşi un bărbat de aceleaşĭ socotinţĭ cu Spencer, anume John Stuart Mill. El povesteşte în *memoriile sale*, că din ĭarna anuluĭ 1821, când a citit pe Bentham, a avut un scop în viaţă, anume de a reforma lumea. „Dar într'o ḑi, spune el maĭ departe, mi se păru că mĕ deştept ca din vis. Imĭ puseĭ singur acéstă întrebare: Suposând că tot ce urmăreştĭ în viaţă s'ar realisa, că tóte schimbările de opiniĭ şi instituţiĭ, în aşteptarea căror îţĭ consumĭ viaţa, s'ar putea îndeplini într'un moment, óre simţi-veĭ bucurie mare, fi-veĭ fórte fericit pentru acésta?... Nu, îmĭ respunse neted un glas interior pe care nu'l putu-ĭ opri. Simţiĭ că curajul mĕ părăşeşte şi că tot ce mĕ ţinea în viaţă, scopul ce urmăriam perduse pentru mine puterea sa. Ce interes maĭ putea avea pentru mine o viaţă, ce acum era maĭ mult numaĭ mijloc. In adevĕr, viaţa numaı avea scop pentru mine". Mil vrea să spună că viaţa a ajuns fară valóre pentru el, fiind-că nu maĭ avea un scop vrednic de dênsa [1]).

Decĭ pentru ca viaţa să represinte o valóre înaltă şi independentă de orĭ-ce capriciu al întâmplăreĭ, trebue sá aıbă un *scop înalt dat obiectiv pentru toţĭ.*

Cum ar fi posibil chĭar a pune în *ordine* viaţa nóstră când ea n'ar avea un scop? Inaintea mea se deschid o mulţime de căı. Incotro s'apuc? Oare să nu esiste nicĭ o busolă pentru călĕtoria vieţeĭ mele? Oare peste ḑilel ce'mĭ sunt hotărîte aicĭ va domni numaĭ întâmplarea şi

[1]) De aicĭ se vede şi neesactitatea teorieĭ luı Schopenhauer ca voea, sub care el înţelege lumea întreaga, ţinteşte a trai şi nimic de cât a trai! Fara 'ndoıala vo a ţinteşte a trai, dar spre a atinge prin acest ţel relativ un scop absolut: *binele.* Daca omul n'ar avea alt scop de cât a trai, ar afla satisfacerea sa deplina şi suprema în viaţa chıar fara moralitate. Dar esperienţa probează cu prisos că omul care nu traıeşte de cât pentru a trai se blasaze. Numaı cel ce traıeşte pentru óre-care lucru superior vieţiı nu simte desgustul de viaţa. Comp. Alfr Weber, Histoire de la philos. Européene. Paris 1892, p 573.

arbitrajul? Dacă viața n'are scop, atuncĭ la tóte aceste întrebărĭ nu se află respuns. Celuĭ ce ne'ntreabă, îĭ putem ḑice cel mult: Aruncă-te în vîrtejul vieţiĭ, înoată încotro voeştĭ şi cât voeştĭ. Când te veĭ sătura, daţĭ drumul la fund şi pierĭ. N'aĭ de ce maĭ fi aicĭ.

Dar dacă acésta este o teorie, apoĭ ea stă în contraḑicere cu sentimentul întregeĭ omenirĭ. Cine nu află în sufletul seŭ convingerea nestrămutată că viaţa omineascā are o *destinaţie* înaltă şi însemnată, ce o rîdică mult maĭ presus de viaţa animalilor?

Cum stă acum filosoful nostru faţă de acest adevĕr neîndoios? Dacă voeşte a fi consecinte şi a rĕmânea fidel principiilor sale, trebue să spună, că viaţa *n'are nicĭ un scop.* Omul trăeşte dar nu ştie pentru ce. In sensul teorieĭ evoluţiuneĭ nu se află nicĭ un scop, nicĭ o finalitate. Fără îndoĭală Spencer vorbeşte despre scop şi ţel, precum conservă bucuros tóte espresiile obicĭnuite, dar le atribue cu totul alt înţeles. In limba sa finalitate va se ḑică numaĭ adaptarea produsă prin evoluţia mecanică şi órbă, adaptare ce n'a fost scoposită, ci s'a întocmit de sine. Aşa dar viaţa omineascā n'are scop. Evoluţiunea órbă ne-a adus pe pământ fără să fi avut un scop. Ea nicĭ n'a proĭectat nimic cu noĭ. Decĭ dupĕ acéstă teorie este chĭar absurd a întreba: La ce sunt eŭ pe pământ? Care va fi ţelul acţiunelor mele?

Se póte o concepţie maĭ desperată a vieţeĭ ominештĭ? Ce valóre maĭ rĕmâne încă vieţiĭ? Acéstă concepţie înăduşă încă în germine orĭ-ce privire ideală a sufletuluĭ, orĭ ce avênt maĭ nobil al inimeĭ, cum suflarea de ghiaţa a crivĕţuluĭ păleşte florile de primăvară.

Din fericire teoria acésta este falşă. Faptul sentimentuluĭ, că noĭ ne determinăm prin scopurĭ, ca punem înainte şi urmărim scopurĭ, este aşa de invederat că nicĭ o măiestrie sofistică nu'l póte respinge. Spencer însuşĭ, fără a se înfiora de o mare inconsecinţă, dă o mărturie în favórea acestuĭ fapt. El povesteşte că din anul 1842 a urmarit

ca *scop final*, o dată cu alte scopurĭ imediate, a stabili o etică pe basă științifică și adauge: „*A lăsa ne'ndeplinit acest scop*, după ce m'am pregătit atâta spre a-l ajunge, ar fi o nenorocire, la a căreĭ putință nu'mĭ place se gândesc" [1]). Acésta nu va să ḑică a lucra cu scop, a urmări un scop? In alt loc afirmă: „Nicĭ o şcólă nu se póte abține de a pune ca *țel moral suprem o stare desirabilă de sentiment*" [2]).

Dar acéstă concesiune sdrobește întregul monism mecanic, îl încurcă într'o contraḑicere nedislegată. Dacă în natură nu există finalitate si dacă în om sunt active forțele fisice generale, atuncĭ cum vine omul să'șĭ pună înainte și sĭ urmărească scopurĭ? Cum se póte vorbi atuncĭ de un țel final al vieţiĭ?

De alt-fel acéstă contraḑicere a luĭ Spencer se esplică lesne. Ea zace în însușĭ sistemul seu. Evoluția va să aĭbă de efect pe tótă linia conservarea și prelungirea vieţiĭ. Pentru ce? Evident numaĭ pentru că în fie-care ființă esistă *tendința* de a conserva și prelungi viața sa. Dar acéstă tendință presupune un scop [3]). Lupta pentru esistență începe tocmaĭ prin aceĭa, ca tóte ființele caută sa'șĭ conserve viața lor, dar ființele viețuitóre staŭ una alteĭa ca pedică în calea spre scopul acesta. La o ușă începe lupta și înbulzala numaĭ pentru-că mulțĭ vor să intre pe ea de odată, dar se împedică reciproc a ajunge acest scop.

---

1) Les Bases etc. Preface p. V—VI.

2) Ibid. p. 38.

3) Weber în opera sa maĭ sus citată p. 546 pune în evidența și din acest punct de vedere neesactitatea materialismuluĭ contimpuran, a Darvinismuluĭ saŭ monismuluĭ mecanic. El ḑice: Que peut signifier cette formule: lutte *pour* l'existence, sinon: lutte *à fin* d'exister? Or ceci nous ramène en pleine téléologie. On ne peut nier d'ailleurs que la terminologie darwinienne ne soit empruntée tout entière au finalisme: les termes de *sélection*, de *choix*, de *triage*, introduisent évidemment dans la nature un élément intellectuel. Ce sont là dit-on des images; c'est un langage figuré. Fort bien. Mais l'impossibilité même de les eviter ne prouve-t elle pas précisément l'impossibilité d'expliquer la nature par le pur mécanisme?

*

Viaţa omineascĕ trebue să aibă pe acest pămênt o destinaţie însemnată şi înaltă. Spencer însuşi se vede nevoit în contrazicere cu sistemul seŭ a recunóşte acest adevĕr. Acum îĭ punem încă o întrebare: *In ce* consistă acéstă destinaţie? El respunde? *Ţelul moral cel maĭ înalt* este o stare desirabilă orĭ-cum s'ar numi ea: mulţumire, plăcere saŭ fericire. Fără'ndoială că avem a înţĕlege numaĭ fericirea acéstă pămêntească ce se încheie cu mórtea. Adaptarea ne va aduce în sfârşit o viaţă de plăcere curată şi netulburată, de şi acel ţel este încă fórte departe.

Dacă precisăm ideia luĭ Spencer despre fericire în sensul uneĭ fericirĭ depline şi universale, a uneĭ îndestulărĭ depline a tuturor dorinţelor raţionale ale omuluĭ, atuncĭ suntem de acord cu el cel puţin întru cât şi noĭ însemnăm omuluĭ ca ţel final ajungerea fericireĭ depline. Dar este acésta de vre-un folos pentru părerile sale? Cu totul din contra. Noĭ chiar afirmăm că *sistema luĭ Spencer nu póte fi adevĕrată tocmaĭ pentru că omul este destinat la fericire deplină.*

De sigur, omul trebue să fie când-va şi unde va deplin fericit. Aicĭ Spencer are dreptate. Despre acéstă destinaţie a ómuluĭ mărturiseşte dorinţa nesăţiósă a inimeĭ omineştĭ de o fericire desevêrşită. Incă fer. Augustin învaţă, că tot ce omul voeşte şi urmăreşte, este a ajunge o fericire deplină [1]). Experienţa ḑilnică a nóstră şi a altora dovedeşte acésta. Căcĭ ce însemnează alergarea şi sbucĭumarea ómenilor fără răgaz, ḑi şi nópte după bunurĭ pămênteştĭ? La acésta'ĭ mână tocmaĭ dorinţa inimeĭ lor de o fericire desĕvêrşită.

Fer. Augustin povesteşte că un actor odată a promis publiculuĭ din amfiteatru, că la representaţia următóre va spune tuturor privitorilor ce doreşte inima lor. In ḑiŭa

---

1) Confess. l. 10 c. 20. De Trinitate l. 11 c. 6.

hotărîtă adunându-se decĭ mare mulțime de curioșĭ, actorul veni înaintea lor și ḑise: „Toțĭ dorițĭ a cumpĕra eftin și a vinde scump“. Augustin desaprobă acest cuvênt și adaugă: Dacă actorul ar fi ḑis, voĭ dorițĭ toțĭ să fițĭ fericițĭ, ar fi spus un adevĕr, despre care tot omul se putea convinge aruncând o privire în lăuntrul seŭ.

Decĭ nu póte fi îndoĭală despre adevĕrul acesteĭ pornirĭ neastêmpĕrate cătră fericire. De aicĭ resultă necesariaminte consecința că orĭ ce teorie etică ce nu aduce fericire deplină omuluĭ, care viețuește comform natureĭ sale raționale, nu este fundată. *O teorie ce nu satisface dorința omuluĭ cea maĭ adîncă, cea maĭ neînvingibilă și care e basa tuturor aspirațiilor sale nu póte fi nicĭ de cum adevĕrată.* Ea aruncă ființa cea maĭ desĕvêrșită de pe pământ în o *contrazicere* continuă. Spencer nu póte protesta cătușĭ de puțin contra acesteĭ afirmațiunĭ. Dacă omul nu póte fi fericit, atuncĭ în acéstă privință este maĭ miser, maĭ de plâns de cât animalul. Iar adaptarea ar presenta aicĭ de aseminea în loc de progres—un mare regres. Animalul dorește numaĭ bunurĭ concrete, ce staŭ înaintea luĭ și vin în contact cu sensurele luĭ. La omul rațional se întâmplă cu totul alt-fel. El are cunoștință nu numaĭ despre bunurĭ materiale ce'ĭ staŭ înainte, nu numaĭ despre un bun concret saŭ altul, present saŭ viitor, material saŭ imaterial, ci despre bunul în sine saŭ absolut, așa că nu există bun pe care să nu'l pótă cunóște și dori în vre-un chip. Omul decĭ îșĭ póte face ideĭă despre fericirea deplină, ca despre o stare ce implică posesiunea tuturor bunurilor. Decĭ la acéstă stare tinde voea omuluĭ cu tóte ardórea. Dacă nu póte ajunge la ea, atuncĭ urmărirea eĭ este zĕdarnică și nefolositóre, atuncĭ omul, tocmaĭ din causa facultățeĭ în care consistă prerogativa sa cea maĭ aleasă, este de o mie de orĭ maĭ nefericit și maĭ de plâns de cât un animal necuvêntător.

Acum ce urméză de aicĭ pentru morala filosofuluĭ nostru? Urméză că ea nicĭ cum nu póte pretinde că este a-

devĕrată. De ce? Fiind-că este imposibil ca ómeniĭ în acéstă scurtă viaţă, ce le este hotărîtă pe pământ, să ajungă la *fericire deplină*. Oare de la începutul istorieĭ fost-aŭ cine-va fericit deplin? Regele cel maĭ înţelept şi maĭ avut din anticitate, Solomon, spune că n'a refusat inimeĭ sale nimic, însă în tóte a aflat numaĭ deşertăcĭune şi vânare de vênt. Inţeleptul Solon a ḑis, că nime nu trebue a se lăuda că e fericit înainte de mórte [1]). Oare aḑĭ nu este tot aşa? De-ar aduna cine-va mulţime de avuţiĭ, mórtea crudă pune capăt îndată la tótă mărirea pământéscă şi schimbă purpura cu o pânză pentru cadavru. Apoĭ ce se ḑicem despre masa cea mare a poporuluĭ de rînd, a căruĭ miserie întunecă ca o umbră hidósa lustrul miculuĭ numĕr al pătureĭ sociale de sus? Numaĭ în patria luĭ Spencer ca un milion de ómenĭ duc o viaţă miseră în asilurĭ publice de săracĭ, ĭar în oraşul uriaş, unde să grămădesc tóte bogăţiile pământuluĭ maĭ multe sute de ómenĭ mor de fóme pe fie-care an. Voi-va Spencer a'ĭ face pe aceştia se'nţeleagă, că omul póte ajunge deplina sa fericire pe pământ?

Negreşit, el ne mângăĭe cu *viitorul*, ne arată cerul instelat al adaptăreĭ desĕvêrşite şi al mulţumireĭ generale în care vor intra descendenţiĭ noştri dupĕ nenumerate generaţiĭ. Insă chĭar dacă acéstă adaptare ar fi atât de adevĕrată cât e de falşă, ce ne-ar folosi acea perspectivă *nouă ómenilor cari vieţuim* astă ḑĭ şĭ generaţiilor următóre? Cu ce se vor mângâĭa săraciĭ, nenorociţiĭ, orfaniĭ şi apăsaţiĭ ce vieţuĭesc astă-ḑĭ, cu ce îşĭ vor usca lacrimele şi alina fómea? Oare nu toţĭ ómeniĭ pană la cel din urmă şi maĭ sărman aŭ dorinţa nesăţiósă de fericire, ce reclamă cu tărie îndestulare deplină pentru fie-care? Bine a ḑis un scriitor celebru de la începutul veaculuĭ nostru, anume Wilh. Humbold: „De n'am fi venit pe pământ ca şi în-

[1]) Comp. Herodot I, 30: cunoscuta convorbire a luĭ Solon cu Cresus regile Lidieĭ—despre Atenianul Telos şi despre ceĭ doĭ fraţĭ argienĭ, eternisaţĭ pentru dragostea lor catra părinţĭ

zestrațĭ cu siguranța nemurireĭ, atuncĭ adevěrat am fi aruncațĭ în o viață plină de miserie".

Cât de înaltă și mângăitóre, cât de mulțumitóre pentru inima omuluĭ ni se presintă aicı *concepția creștină despre univers* în opunere cu teoria de descurăjare a filosofuluĭ engles! De sigur, viața pămêntească e scurtă. Ea trece repede ca umbra. Cel maĭ fericit om nu e scutit de óre-carĭ vicisitudinĭ. Dar acéstă viață aduce fericirea cea netrecĕtóre din viața vecĭnică, celuĭ ce se luptă în ea cinstit. In mijlocul întunecóseĭ nopțĭ a viețiĭ pămênteștĭ lucesce din cer o resfrângere slabă a sóreluĭ vecieĭ, ce luminéză cetatea luĭ Dumnedeŭ. Acolo sus este patria adevěrată a călĕtoruluĭ pe pămênt. Acolo e loc nu numaĭ pentru ceĭ marĭ și fericițĭ aĭ pămêntuluĭ, a căror cale în viață a fost așternută cu florĭ, ci pentru toțĭ ómeniĭ fără deosebire, în tocmaĭ și pentru ceĭ săracĭ și nenorocițĭ, pentru ceĭ strĕinĭ și prigonițĭ. Nădejdea creștină este ca un balsam alinator pentru inima lovită de suferințĭ amare; ea este ca o rază luminósă și invietóre, ce străbate prin acoperișul trupuluĭ muritor în sufletul ce suspină ca într'o temniță.

In adevĕr, orĭ cât de amare durerĭ ar încerca sărmanul om, orĭ-ce vijaliĭ și suferințĭ l'ar ajunge, amenințând a'l înghiți în viforul lor, în ast-fel de împrejurărĭ el, orĭ-cât ar fi de părăsit și de nefericit, dacă își înalță la cer ochiĭ seĭ plinĭ de lacrămĭ, atuncĭ liniștea și resemnarea curajul și tăria umplu sufletul seŭ [1]). Chĭar dacă *afară* póte vremuĭește și viscolește de se sgudue zidul închisoreĭ (trupuluĭ), în launtru (în suflet) se pot ivi zorĭ minunate de primăvară și o pace cerească, dulce și negrăită, presimțirea bucurieĭ ceĭ vecĭnice, póte domni în inimă. Din dilele Sf. Apostol Pavel, a căruĭ suflet era cuprins de bucurie în mijlocul tuturor

---

[1]) Das Christenthum lehrte die Mühseligen, die Bekümmerten und die Einsamen zum Himmel emporzublicken und zu sprechen „Du, Goth, sorgst für mich" (Lecky).

necazurilor, esemplele barbaţilor sfinţĭ aĭ Bisericeĭ creştine sunt nenumĕrate dovedĭ despre acest adevĕr.

Precum agricultorul pe timp rĕu şi bun, pe frig şi pe căldură munceşte ne'ncetat în aşteptarea unuĭ bun săceriş, ast-fel creştinul în tóte furtunele acesteĭ vieţĭ nu uĭtă că acum e timpul sămĕnatuluĭ plin de osteneli, dar când va veni secerişul va duce în patria sa snopĭ îmbelşugaţĭ (Psalm. CXXV, 6 ss). Şi dacă acéstă nădejde a fost o stea mângâiósă pentru tótă viaţa sa, ea este cu deosebire în ora decisivă de pe urmă, când visul scurt al vieţeĭ pămêntescĭ e aprópe de sfârşit şi mâna nemilostivă a morţeĭ rupe tóte legăturele ce încătuşaŭ pe om în acéstă viaţă vremelnică. Ea este mântuitóre nu numaĭ pentru muribund ci şi pentru ĭubiţiĭ luĭ, care rĕmân în viaţă. La patul de mórte a unuĭ creştin pios nu este jelire nicĭ semn de desnădăjduire. Durerea crudă a despărţireĭ se alinează şi se'ndulceşte cu perspectiva mângăitóre de a se revedea în o lume maĭ bună.

IV. *Datorie şi conştiinţă.*

*

Viaţa omuluĭ pe pământ are valóre adevĕrată şi maĭ înaltă numaĭ dacă se'nţelege ca o stadie de trecere la locaşurile lumineĭ de vecĭ din cea-l altă lume. Dacă mormêntul închide cele de pe urmă rĕmăşiţı ale omuluĭ, dacă nimic nu ne duce prin întunecimea mormêntuluĭ în o patrie maĭ bună, atuncĭ viaţa omineascâ n'are valóre, în orĭ-ce caz n'are maĭ multă valóre de cât viaţa celeĭ maĭ sĕrmane vietăţĭ, ce află în ĭarbă cerul seu.

Dar cu valórea vieţeĭ cade atuncĭ şi *valórea înaltă şi a tot covêrşitóre a moralităţeĭ. Virtutea* are o valóre fără asemănare maĭ mare de cât tóte bunurele pămêntescĭ, neesceptând nicĭ viaţa. De aceea trebue să fim gata maĭ curând a da orĭ-ce averĭ şi bunurĭ, ba chĭar şi viaţa, de cât a fi

infidelî virtuţeî. De cât o viaţa pătată cu călcărî de lege şi vinovaţiî maî bine o mórte cinstită în serviciul datorieî. Saŭ după ḑisa poetuluî:

De cât o viaţă mórta
Maî bine o mórte vie!

Acésta a fost de de-mult convingerea nestrămutată a ómenilor celor maî bunî şi maî aleşî din tóte părţile lumeî.

Maî bine mórte de cât nelegîuire! (malo mori quam foedari). Acésta a fost deviza martirilor creştinî, ce umplea de un curaj neînvins chîar pe copiî şi fecîóre fragede şi pe bĕtrânî neputincîoşî. Acéstă deviză î-a invĕţat a nesocoti rugurele aprinse, gratarele înfocate, scaunele de torturî, ghîarele tigrilor şi ale leilor, şi a făcut să odrăslească din sângele lor lauriî pentru încununarea fericiţilor.

Insă n'aŭ făcut acésta numaî martiriî creştinî, care s'aŭ putut întări în slăbicîunea lor privind la chipul Celuî restignit, întocmaî ca edera ce se sprijineşte pe un arbore tare, nu, de acelaşî duh au fost insufleţite şi persóne din Vechiul Testament. Inţeleapta Susană a voit maî bine să sufere ocară şi mórte de cât să'şî piardă cinstea sa conjugală. Venerabilul preot Eliazer a fost rugat cu lacrămî să'şî cruţe capul seŭ albit şi să se supună de formă poronceî strĕinuluî. Ci el voi maî bine să-şî supună membrele sale slăbite la tóte chinurele, de cât să-şî păteze bĕtrâneţele cu o nelegîuire.

Dar esemplul fraţilor Macabeî cât e de înalt! Eî au preferit a muri în cele maî marî chinurî, de cât a călca legea luî Dumneḑeu moştenită de la părinţî! Ce perspective strĕlucite li se deschidea în acéstă viaţă dacă ar fi cedat forţeî în esterior! Antioh promitea celuî maî tĕnêr, pe a căruî frunte strelucea încă nevinovăţia copilărieî, viaţă şi libertate, chîar avuţiî şi alte bunătăţî. Dar o privire în sus la Facĕtorul ceruluî şi al pămêntuluî, birui frica de chinurî şi de mórte. El jertfeşte cu bucurie primăvara vieţiî şi intră cu acelaşî vrednicie în slăvita ceată a fraţilor sĕî.

Dar întălnim póte acéstă convingere despre valórea a tot covîrşitóre a bunurilor morale numaĭ în creştinism şi la poporul Israiltean? Nu, ea este o moştenire comună a tuturor popórelor. Antigona luĭ Sophokle nesocoteşte poronca omineascĕ pentru a'şĭ împlini datoria sa cătră ceĭ morţĭ. „Nicĭ o poroncă omineascĕ, respunde ea cu îndrăsneală luĭ Creon, nu ne va putea opri de a împlini legile cele vecĭnice ale Zeilor" (v. 446 sq). Pare că auḑim aicĭ cuvêntul Scriptureĭ că trebue a asculta pre Dumneḑeŭ maĭ mult de cât pre ómenĭ (Fapt. V, 29). *Neoptolem* (un fiŭ a luĭ Achile) în Philoktet consideră ca ceva imposibil a lucra improtiva adevĕruluĭ pentru vre-un folos material. *Socrate* declară Athenienilor în apologia sa [1]), că el nu póte să n'asculte de ordinul ce ĭ-aŭ dat zeiĭ, cum un soldat nu póte trăda postul seŭ în bătălie. Maĭ bine vre să piardă libertatea şi viaţa de cât sa'şĭ calce datoria sa. El afirmă că omul virtuos nu se uĭtă la folos ci la dreptate şi se teme de nedreptate maĭ mult de cât de mórte. *Platon* ḑice, că omul trebue maĭ bine să sufere nedreptatea de cât să facă nedreptate. In ochiĭ sĕĭ virtutea are aşa de mare valóre, că tóte lucrurile pământescĭ sunt maĭ pre jos în comparaţie cu ea [2]). Aŭ nu se pare că auḑim aicĭ cuvêntul Apostoluluĭ, că nu trebue a face rĕul ca să vie binele (Rom III, 8)?

Tot ast-fel a fost şi convingerea Romeĭ, dómna lumeĭ. Acéstă convingere se vede în istoria luĭ *Regul*, care spre a'şĭ împlini datoria sa se hotărî a se întórce de bună-voe în captivitate, unde îl aştepta o mórte sigură. *Cicerone* ḑice că Dumneḑeŭ a scris în inima tuturor ómenilor legea bineluĭ şi a rĕuluĭ, că nimenĭ, nicĭ senat nicĭ popor nu póte să scutească de acéstă lege sau să doréscă de la noĭ ceva contra eĭ [3]). Satiricul *Juvenal* apoĭ esplică frumos

---

[1]) Apologia Socrat. c. 16. 17.

[2]) Gorgias c, 35.

[3]) De Republ. III. 22, apud Lactantium Instit. VI 8. şi De legg. II. 4.

maxima: *potius mori quam foedari.* El ḑice: Dacă cine-va te citéză martur pentru un fapt îndoios, chiar de ți-ar poronci tiranul Phalaris să juri strîmb sub pedépsă de a fi ars de viŭ în taurul seŭ cel de aramă, *privește ca cea maĭ mare rușine a prefera viața maĭ mult de cât onórea.* Ce, se cade óre a rĕmânea în viață cu prețul bunuluĭ ce singur ne dă dreptul a trăi? [1]).

Fă-țĭ datoria cu orĭ-ce preț: *fiat justitia pereat mundus.* Acésta a fost de de mult opinia genuluĭ ominesc. Acésta este și astă-ḑĭ.

Acum întrebăm ĭarășĭ pe Spencer: Cum ne va esplica dupĕ principiul seŭ acéstă convingere generală ce'ĭ pusă în practică maĭ ales de ómeniĭ ceĭ bunĭ? Ce vom gândi despre toțĭ eroiĭ, care aŭ voit maĭ bine să móră de cât se facă rĕŭ?

Dacă Spencer ar vrea să fie sincer trebue să recunóscă, că dupĕ teoria sa, purtarea celor ce s'aŭ jertfit pentru convingerea lor a fost o nebunie gólă, o trădare a viețeĭ lor propriĭ. Da, el trebue să înfereze purtarea lor ca cel maĭ înalt grad de imoralitate. Aŭ nu bine dupĕ Spencer e numaĭ ceea ce servă la prelungirea viețeĭ fericite pe pământ și a plăcereĭ lumeștĭ? In consecință nu va fi óre bine moralminte tot ce conservă și prelungește viața pămêntea-că, ĭar contrariul de osîndit? Așa dar dacă trădarea datorieĭ aduce cu sine păstrarea și prelungirea viețeĭ, atuncĭ în sistemul luĭ Spencer ea e favorabilă moralitățeĭ. Dacă virtutea atrage piedicĭ viețiĭ, atuncĭ este un viciŭ. Se póte maĭ mare confusie a ideilor despre virtute și viciŭ?

Școla nouă ne arată bunurile cultureĭ, ale progresuluĭ, ale umanitățeĭ spre a garanta viețiĭ ca și moralitățeĭ înalta

---

1) ...,... Ambiguae si quando citabere testis
Incertaeque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus et admoto jubeat perjuria tauro;
Summum crede nefas animam praeferre pudori.
Et propter vitam vivendi perdere causam. Satir VIII. vers 80—84.

eĭ valóre. Dar aceste bunurĭ cum pot împrumuta moralităţeĭ caracterul eĭ absolut, când înşile nu'l aŭ? Fie că unele din ele aŭ un rang maĭ înalt de cât altele. Dar acésta n'are nimic a face cu valórea absolută a preceptelor morale. Ghinda póte fi o hrană maĭ bună de cât moluzul în care scurmă şóriciĭ. Nobila féră ce cade pradă leuluĭ póte fi maĭ bună de cât viermiĭ şi seminţele ce servesc de hrană paserilor. Insă ce are a face acésta cu valórea conduiteĭ animalilor?

Ast-fel şi unele din bunurile pământeştĭ pot pretinde o valóre maĭ înaltă. Dar ce foloseşte acé ta pentru moralitate? Orĭ cât am lăuda şi am înălţa aceste bunurĭ, ele nu pot da conduiteĭ nóstre valórea absolută, ce nu atârnă de nicĭ o voe ominéscă. Da, omul póte poseda aceste bunurĭ într'un grad înalt, ĭar în moralitate să fie de tot jos, şi vice-versa o cultură neînsemnată póte fi însoţită de moralitatea cea maĭ perfectă. Cultura înaltă a popórelor cu care se încheĭă anticitatea, n'a fost însoţită de o adîncă decadenţă morală? Apoĭ unele oraşe marĭ de adĭ, cu tótă arta şi ştiinţa lor înfloritóre, cu tóte bunurile cultureĭ lor ajunse la o desvoltare înaltă, nu ne amintesc óre de Sodoma şi Gomora? Şi cum ar putea moralitatea să derive valórea eĭ de la bunurĭ, ce după natura lor pot fi accesibile numaĭ pentru o mică parte din omenire? Au moralitatea nu este o moştenire comună a tuturor ómenilor fără deosebire?

*

Spre a cunóşte motivul cel maĭ profund pentru valórea absolută a porончilor morale, trebue a lua în privire ideĭa despre *datorie* şi *conştiinţă*.

Numaĭ către om dicem: *eşti dator*, trebue să facĭ saŭ să nu facĭ. La cal nu putem striga: trebue să facĭ; putem să ne servim de biciŭ şi să'l constrîngem ca să facă ceea ce voim La el nu póte fi vorba de datorie morală,

căcĭ îĭ lipsește rațiunea și libertatea, înțelegerea și hotărîrea liberă.

Dar ce este acest m'sterios *trebue*, ce s'aude în pĭeptul fie caruĭ om: acéstă *necesitate* neesplicabilă la primă vedere, ce ne'nsoțește pretutindenea, și căria cel nelegĭuit se știe supus în calea cea rătăcită ca și cel virtuos în calea dreptățeĭ? Nu este o necesitate *fisică*, ce ne-ar sili. Da, noĭ ne putem rîdica înprotiva datorieĭ, o putem călca și a ne încărca ast fel de vinovăție. *Video meliora proboque deteriora sequor* dice Medea din Ovidiŭ și ca dênsa dicem fie-care: Vĕd ce este bine și aprob, însă fac ce este rĕŭ. Așa dar *în ce consistă datoria?*

Spre a înțĕlege maĭ bine respunsul, trebue să'l înodăm cu cele dise maĭ sus despre destinația și valórea viețeĭ omineștĭ. Omul este destinat pentru vecĭnicie. Scurta sa viață pamênteasca îĭ este dată spre a lucra mântuirea sa vecĭnică. *Prin acéstă legătură cu vecĭnicia, viața ominéscă câștigă valórea sa cea 'naltă.*

Totușĭ fericirea de vecĭ se câștigă cu condiția de a duce pe pămênt o viață virtuósă. Acesta este reversul viețeĭ omineștĭ. *De vreĭ să intri în viață, ține poroncele*, dice Adevĕrul cel vecĭnic. Bunurile cerescĭ nu s'aruncă în sinul fie-căruĭ muritor fără nicĭ o osteneală. Din contra ele sunt un premiŭ pe care'l dobândește numaĭ cel ce biruește în luptă (2 Tim. IV. 6 ss). Descoperirea cea taĭnică făgăduește numaĭ biruitoruluĭ mana cea ascunsă, tronul măririĭ și cununa vieții (Apocal. II, 10. 17. III, 22). Să privim însă maĭ de-aprópe acéstă roditóre gândire.

Ordine este maĭ întâĭ legea cea mare a universuluĭ, ce domnește peste ființele cele maĭ marĭ ca și peste cele maĭ micĭ. Suntem recunoscĕtorĭ științelor naturale din timpul modern, că prin cercetările lor esacte aŭ dovedit până în cele maĭ micĭ detaliĭ acéstă regularitate ce pătrunde totul. Acéstă ordine este legătura cea mare ce'nfășură totul. Ea aduce la unitate varietatea infinită a fĕpturilor și pune 'n acord armonios harfa cea cu miĭ de córde a universuluĭ.

Pe treapta cea maĭ de jos a Face eı se afl *natura anorganica*. Ceva maĭ sus se rıdıcă *regnul vegetal*. Aic ne'ntimpina un fel de actıvitate maı d plină, la ca·e planta însaşĭ ĭa parte maĭ mult. Ea se desv·l ıe din lăuntru prin acţiunea sa, de şi acésta acţiune e l gată d un loc ho· tărît şi de l gĭ fisice şi chimi e Cu mult maĭ pıesus de plantă sta *animalul*. Ce legı înţelepte domne c în tot regnul animal! An'malul ĭa par e cu mult m ı ma e de cât planta la îndeplinirea ordineĭ ce' este preînsemna ă El este înzestrat cu cunóştere şi doririnţă en 'bılă şi ast fel e capabil a căuta singur ceea e'ı e de folos şı a fugi de ceea ce'ĭ este vătămător. Instinctul ınconscient îl mână să conlucre la îndeplinirea marelui plan d n unıvers.

Centrul şi cunu a Facer ĭ vĕḑute ste omul, cu sufletul seu nemuritor, cu raţiunea şi voea sa. Luı s'a dat pămêntul ca o grădină spıe a o lucra şi spre a mări în ea pre Făcĕtorul seŭ prin cunóştere şi ĭubı·e Numaĭ el óre să facă escepţie în raport cu ordine şi legea ce domneşte şi cuprinde totul? Numaĭ el să fi o notă discordantă în armonia ordıneĭ universale?

Nu, omul de asemınea e legat de o ordine. *El va ocupa locul ce i se cuvine ın univers, dupĕ firea sa raţională, îl va ocupa şi esercita prin acţiune liberă şi consc'enta.* Acésta este legea ce i s'a sc ıs ^ ın'm d fă ĕ o ul seŭ *legea firească* saŭ l g a mo a n tura ă prın c ·e e . dupĕ cuvîntul adînc a sf Ioan Ch·ısostom şi fer. Augus 'n, ıa parte în feliul seu l ı îndeplınir *legeĭ ceĭ vecĭnice* a luı Dumneḑeŭ [1])

Acéstă lege deci nu consıstă la om ın puterĭ ce lucrează mecanic sau în pornırĭ şi instincte órbe ci în cunoşt'nţĭ

[1]) Chrisostom Omıl. 12 ad pop. Antıoch. 3 şı 4. A ıgustın de lib. arbitr I. c. 6. Incă *Cic ron* caracterı ı e 'órte bıne l gea firésca ḑicend: Est enim lex natuı aliter s·ncita nih'l al'ud ni i *ıecta t a numine Deorum tracta* ratio, imperans bone ta proh b ·ns contraria Philip. XI c. 12 § 28. Veḑı despre acesta lege şi Catechismul luı Plato, tradus de Mitropolitul Veniamin, Iaşı 1839, p. 135, 137 şi 236

saŭ *sentințĭ* gener le, ce se ref r la lucrarea sa, sentințĭ a căror observare o cere de la el Dumnedeŭ. Omul recunóște poronca imperiósă a Legĭ itoruluĭ v cĭnic de a observa ordinea care'l prive te și p care ĭ o vestește rațiunea și ast fel a se alipı la totalı a a Universuluĭ ca un membru armonios, șĭ prin acésta a mări pre Făcĕtorul și Domnul seŭ. Și ad'că omul recunóș e că acéstă poroncă este absolută, așa în cât Dumnedeŭ îĭ va dărui viața de vecĭ numaĭ cu condiția de a pazi acésta ordinĕ. „De vreĭ să intri în viață ține por ncıle" D că omul móre în rebeliune cu ordinea cea dupĕ voea lı' Dumnedeŭ, atuncĭ va cădea în os'nda Judecătoruluĭ celuĭ înfinit sfant și drept. „Aŭ nu știțĭ că nedıepțiĭ Impĕrăția luĭ D ımnedeŭ nu vor moșteni? Nu vĕ înșelațĭ: nicı de f ânațiĭ, nicĭ slujitoriĭ idolilor, nicĭ adulteıı n'cĭ afemeıațiĭ, nicĭ sodomițiĭ, nicĭ furiĭ, nicĭ lacomiĭ, nicı bețiviĭ, nicĭ ocăritor'ĭ, nicĭ râpitoriĭ Impĕrăția luĭ Dumned ŭ nu vor moșteni (1 Corint. VI, 9—10).

Dumnedeı a pus pe om rege acest ĭ lumĭ, a supus sub piciórele luĭ tóte făpturele și l aŭ încununat cu mărire și cu cinste Do e t el ór ceva neertat a um dacă cere de la om c condiț'e eap ată pre a ajunge la feıicirea de vecĭ, să păzia că de bună vo ordınea ce'l privește și să câștige ce ĭul ca d r pen ru l ptă? Iar omul care zădărn'cește scopur l pline d dragoste ale Facĕtoruluĭ și disprețueșt oronce e luĭ nu s e ó e vinovat d cea maı mare neleo u're i de cea m ĭ ma pedépsă?

Ast-fel s'a pus omul ı în pe pe tıvă *ricirea de vecĭ* saŭ *pedep a de vecĭ*—dacă nu împlıne e condiția necesară pentru cea d ntă. D acéstă înfrıcoșată alternativă nime nu pó e scăpa To omul e vine în lu e trebue să deslege a éstă p oble ĭ r d l gar a eĭ costa luptă, o luptă continuă cu pute le v jmaș. Vı a omuluĭ p pământ este ca o serv'r î boĭ a a în cât se pó e afirma că *a fi om v să dıc a fi l p ător.*

Problema c fie-caı e om a e d slege neaparat, dă viețiĭ omen ștı o serio ita înf c a Acéstı *seriositate a viețeĭ*

are un sens fórte înalt şi opreşte pre orĭ-ce om cu judecată de a se juca cu viaţa sa. Dumneḑeŭ grăĭeşte în ştiut chip fie-căruĭ om ca o odinióră Moisi poporuluĭ ales: „Iată cerĭul şi pământul chem astă-ḑĭ de mărturie că în mânele tale am pus viaţa şi mórtea, bine-cuvêntarea şi blestemul. Alege decĭ. Da alege, eştĭ liber. Poţĭ apuca la drépta saŭ la stânga, poţĭ merge pe cărarea cea colţurósă a virtuţeĭ saŭ pe calea cea largă a viciuluĭ. Dar să nu uĭţĭ că la capătul uneĭa te aştéptă viaţa vecĭnică, ĭar la cel-l-alt mórtea vecĭnică. Decĭ alege bine, alegerea este grabnică dar este vecĭnică“ (5 Moisi XXX, 19 ss).

Repeţim: Acéstă problemă are a fi deslegată de fie care muritor. Póte omul să se rîdice la culmea putereĭ lumeştĭ, să străluciască între contimpuranĭ şi la posteritate prin vitejia şi ştiinţa sa: respunsul practic la alternativa de maĭ sus rĕmâne tot-deauna problema sa cea maĭ însemnată şi maĭ necesară. Şi în acéstă problemă de căpitenie a vieţeĭ unul ca acesta este de-o potrivă cu cel din urmă lucrător şi cu cel din urmă cerşitor. Ea se'ntinde la tóte némurile din tóte timpurile şi locurile şi dă vieţeĭ celuĭ de pe urmă om aceĭaşĭ sfântă seriositate.

In adevĕr, nime nu póte smulge din sine pornirea către fericire deplină. Când omul recunóşte că numaĭ în Dumneḑeŭ póte ajunge deplina sa fericire, ĭar voea luĭ Dumneḑeŭ cere ca condiţie întâĭ să serviască luĭ Dumneḑeŭ, atuncĭ omul se vede necesitat nu fisiceşte ci moraliceşte a merge pe calea poroncilor dumneḑeeştĭ. In acésta stă motivul caracteruluĭ absolut şi necondiţional a poroncilor morale. Omul se póte lepăda de tóte bunurile pământeştĭ, chĭar de cele maĭ înalte, pentru că ele nu sunt absolut necesare spre fericirea sa. El însă nicĭ-odată nu se póte lepăda cu totul de dorinţa de a fi deplin fericit şi de a moşteni bunul cel maĭ înalt. Ast-fel stimulentul omuluĭ către fericire este legea cea mare de gravitaţie, ce îndréptă inimele tot-déuna la începutul şi centrul a tótă fiinţa şi a tot binele. De aceea fericitul Augustin strigă: *Făcutu-ne-aĭ*

Dómne, pentru tine şi nu putem avea linişte în acéstă lume, până ce nu vom afla întru Tine r epaosul nostru [1]).

In legătura cea maĭ strînsă cu datoria stă *Conştiinţa*, ce este aşa ḑicênd heroldul eĭ. Tot omul, îndată ce ajunge la esercitiul deplin al puterilor sufleteştĭ, are cunoştinţă de ordinea corespunḑĕtóre cu natura sa raţională precum şi de obligaţiunea de a face binele corespunḑĕtor acesteĭ ordine şi a se feri de reu, ce stă în contraḑicere cu ea. Acésta este cea maĭ înaltă lege a fireĭ, din care omul prin reflexiune, cu ajutorul experenţeĭ şi al învĕţătureĭ, póte deduce cele-l-alte legĭ morale în ordinea curat firească.

Conştiinţa are sediul eĭ principal în sentiment (inimă, cuget, cor, καρδία). Ea se póte defini pe scurt: *Sentimentul datorieĭ.* Fie-care om, de orĭ-ce stare şi condiţie, are în acest sentiment un *regulator moral*, ce'ĭ arată în ce relaţie stă hotărîrea saŭ lucrarea sa liberă cu ordinea morală. Fie-care om are în acest simţimênt un legislator şi judecĕtor intern, ce'ĭ arată linia sa de conduită şi'l mustră fără cruţare dacă nu o ţine, orĭ cât i s'ar opune cu raţiunea şi voea sa liberă. Conştiinţa aflându-se în toţĭ ómeniĭ şi vorbind unora maĭ lămurit, altora maĭ confus, *dupĕ cultura lor morală*, dar vorbind tuturor, nu se póte esplica altminterĭ, fără numaĭ că Făcĕtorul a sădit'o în om ca un sens moral ce se conservă, ce nu se distruge nicĭ-odată (συντήρησις, τηρεῖν ἑ-υτὸν). Decĭ omul care lucrează cu bună şciinţa contra conştiinţeĭ sale „se ucide singur moralminte, neagă singur fiinţa sa morală, cade în contraḑicere cu partea dumneḑeească din interiorul seŭ. Acésta se întâmplă prin pĕcat“ [2]). Un atare om e numit în Sf. Scriptură *nebun* (Ps. XIII, 1).

---

[1]) Confess. L. I. c. 1.

[2]) Linsenmann, Moraltheologie Freiburg i (B. 1878 p. 88—90). Teologiĭ de direcţia scolastica noue, ce are partisanĭ mulţĭ şi în Germania (Pruner, Cathrein şi chiar Simar) concep conştiinţa dupe esemplul luĭ sf. Toma de Aquino, ca *o funcţiune a raţiuneĭ.* Dar acésta concepţie nu este esactă. De o parte o contraḑice relaţia între activitatea conştiinţeĭ şi a raţiuneĭ, cacĭ adesea în ómeniĭ maĭ

Înainte de o faptă, conștiința duce înaintea omuluĭ, cum am ḑice, făclia prin căile întunecóse ale vieţeĭ şi'ĭ arată încotro să'şĭ îndrepteze paşiĭ, ca să ajungă la ţelul seŭ final. Iar după sĕvêrşirea fapteĭ, conştiinţa esercită funcţiunea de judecĕtor sever şi nepărtinitor. Dacă am ascultat glasul eĭ avem o dulce rĕsplătire în mulţumirea lăuntricĭ a inimeĭ, ce'ĭ unită cu sentimentul că ne-am făcut datoria. Dacă am nesocotit'o, primim dedépsa în mustrările de cuget, ce ne-aduc aminte că ne-am făcut vinovaţĭ înaintea dreptuluĭ Judecător, a căruĭ poroncă am călcat sĕvêrşind o nelegĭuire. Acest glas al conştiinţeĭ se póte auḑi chĭar când nime n'a fost martur la fapta nóstră [1]). El póte fi năbuşit în plăcerĭ şi banchete, dar nu póte fi nicĭ când redus cu totul la tăcere. Incă Aristotel descrie în trăsăturĭ scurte şi marcante, cum omul apăsat de conștiința vinovăţieĭ fuge de singurătate, căcĭ acé ta deştéptă în el gân-

———

puţin inteligenţĭ conştiinţa lucrează maĭ puternic de cât în ceĭ de tot inteligenţĭ. De altă parte se trece cu vederea funcţiunea conştiinţeĭ, ce o simţim ca *conştiinţa bună şi rea*. Acesta este momentul cel maĭ propriu şi maĭ caracteristic al conştiinţeĭ în esperienţa psihologică. *Fără a simţi conştiinţa rea n'am putea vorbi despre conştiinţă.* Momentul acesta nu póte fi numaĭ secundar şi accidental în ideĭa despre conştiinţa Din contrc spre a cunóşte conştiinţa în esenţa sa, trebue a pleca de la sentiment (der menschliche Gesammtgeist), ca de la momentul eĭ cel maĭ principal. Raţionaliştiĭ şi panteiştiĭ nimicesc adevĕrata ideiă despre conştiiuţa ca şi materialiştiĭ (Comp. Simar, Lehrb. d. Moraltheol. Freiburg 1 B. 1877, p. 180 sq). Despre desvoltarea ideiĭ despre conştiinţa în Biserica creştină veḑĭ Gass, Gesch. der Christl. Ethik I, p. 234 sq. 383 și 388. Despre diferite stărĭ de conştiinţă—veḑĭ Fr Bouillier, Questions de morale pratique. Paris 1889. Despre cercetarea conştiinţeĭ în păgânism şi creştinism—veḑĭ Const. Martha, Etudes morales sur l'Antiquite, Paris 1889, p. 191 sq. Alte tratate bune de consultat asupra conştiinţeĭ sunt: Martensen, Morale Chretienne trad. par G. Ducros. Paris 1892 I, p. 561 sq. Luthardt zur Ethik. Leipzig 1888. Iul. Schiller, Probleme aus der Christl. Ethik, Berlin 1888, p. 40 sq. Teoria despre conştiiuţă are în Etica creştina importanţa, ce teoria despre descoperire are în Dogmatica. Comp. Hirscher, Die Christliche Moral, Tübingen 1851. 5. Aufl. I. s. 191 sq. u. s. 210 Anmerk.

[1]) Povestirea luĭ Plutarch despre fenicianul Bessus, Apud Sailer, Handb. d. Christl. Mor. Sulzbach 1834. I Bd. s. 20.

durele cele maĭ chinuitóre [1]). Un esemplu analog ne dă în acéstă privire cronicarul George Cedrin despre împěratul bisantin Consta, care spre a domni singur netulburat, a pus să ucidă pe fratele seŭ [2]). Nicĭ într'un chip omul nu póte scăpa cu totul de glasul conştiinţeĭ. După cuvêntul luĭ Eschil omul culpabil e mustrat de cuget chĭar în vis (Agamen. 179).

*

Ce aflăm acum în teoria luĭ Spencer despre datorie? Absolut nimic. Incă din principiile sale generale putem conchide că datoria este esclusă din sistemul seŭ. Da, după teoria sa nu esistă viaţă vecĭnică şi decĭ nicĭ rěsplătire pe ceĭa lume. Ast-fel datoria e lipsită de fundamentul eĭ necesar. Omul va putea fi ademenit cu promisiunĭ şi îngrozit cu ameninţărĭ, dar despre o *datorie în conştiinţă* nu maĭ póte fi vorbă.

De alt-fel însuşĭ Spencer atestă acéstă afirmaţiune dedusă de noĭ *apriori.* Faptul că conştiinţa ne îndeamnă, ne obligă, ne pedepseşte, este aşa de învederat, că Spencer nu cutează să'l nege. El maĭ vîrtos se'ntreabă singur: De unde vine sentimentul cu *autoritate* saŭ *elementul de coercivitate*, ce este cuprins în ideile nóstre morale şi se numeşte *sentimentul obligaţiuneĭ morale* saŭ al datorieĭ? [3]) Dar ce respuns ne dă la acéstă întrebare?

Respunsul în substanţa sa l'am auḑit încă maĭ sus [4]). El samănă fórte bine cu modul în care Alexandru a deslegat nodul gordian. Spencer adică deosebeşte în conduita

---

[1]) Ethic. l. IX c. 4. 1166, b. 13—25.

[2]) Ἡλίου Μηνίατη. Διδαχαὶ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγαλ. Τεσσαρ. Veneţia 1738. Σελ. 418. Traduse de Mitropolitul Veniamin, Iaşi 1837, pag. 255. Cuvênt la duminica a 3-a a mareluĭ post. A treia serie.

[3]) Les Bases etc. p. 109.

[4]) Veḑi „Biserica Orthodoxă" pe Decembre 1892, p. 750 sq.

omuluĭ două limite: *internă* şi *externă*. Limita internă consistă în regulele practice de purtare, adunate prin esperienţa proprie. Omul adică a cunoscut din esperienţă, că într'un conflict de maĭ multe sentimente e de ordinar maĭ bine a urma sentimentelor ivite maĭ târḑiŭ şi desvăluite maĭ mult—de cât celor ivite maĭ timpuriŭ şi inferióre. Ast-fel omul a ajuns la óre-care stĕpânire de sine, a învĕţat a subordina unele instincte altora. Firesce că Spencer vre să afle chĭar la animale o stĕpânire de sine inconşcientă, cum e d. e. când un câne încetează a maĭ scurma o gaură, spre a nu se rătăci de stĕpânul seŭ, care între acestea se depărtase.

O stĕpânire de sine asemenĭ cu acésta a animalelor—ḑice Spencer—va fi existat şi la ómeniĭ pre-socialĭ, ce rătăceaŭ în cete. Cu desvoltarea puterilor întelectuale s'a format treptat din esperienţe repeţite o inducţie ce la urmă se lărgi în o inducţie tradiţională şi publică.

Dar întrebăm întâĭ: Unde şi când a vĕḑut Spencer, saŭ ceĭ de o socotinţă cu el, ómenĭ pre-socialĭ ce rătăceaŭ în familiĭ şi încă nu eraŭ capabilĭ să formeze o inducţie? Să ne spună verde. Iar de n'a vĕḑut încă aşa ceva, cum póte presenta lectorilor sĕĭ ast-fel de himere aprioristice ca *basele eticeĭ?* Am arătat maĭ sus în destul ce trebue a crede despre pretinsa desvăluire a omuluĭ din o stare animalică. De altmintrelea chĭar esemplul cu cânele, ce dă filosoful nostru, ne arată că teoria evoluţiuneĭ nu este fondată. Istorisirea Scriptureĭ că cânele luĭ Tobie, la întórcerea stĕpânuluĭ seŭ ĭ-a alergat înainte şi şi-a esprimat bucuria sa dând din códă, ne înfăţişaze destul de bine pe câniĭ de aḑĭ. Apoĭ întrebuinţarea numeluĭ câne ca înjurătura în cartea Judecătorilor ca şi la Omer, aruncarea cadavrelor la cânĭ, obiceĭul lor de a linchĭ sângele de pre pămênt şi ferirea ómenilor de a linchi ca câniĭ (Judec VII, 5 sq.), tóte acestea sunt întocmaĭ şi astă ḑĭ. După un contact de maĭ multe miĭ de anĭ cu ómeniĭ, câniĭ n'au înaintat nicĭ cât un fir de păr în civilisaţie. De la nicĭ un câne nu s'aŭ

audit un sunet articulat de şi eĭ staŭ pe lângă stĕpâniĭ şi stĕpânele lor adesea pe un picĭor de mare intimitate şi se bucură de cele maĭ fragide desmerdărĭ, reservate de alt-fel numaĭ ómenilor. Apoĭ ce priveşte pretinsa stĕpânire de sine a cânilor, secretul eĭ este, că inclinările şi instinctele sensibile, ce sunt maĭ tarĭ într'un moment, rĕmân tot-déuna preponderante. Acéstă stĕpânire de sine o are fie-care câne din tinereţă şi acu şepte miĭ de anĭ era desvoltată ca şi astă-dĭ. In acéstă privinţă cânii samănă deplin cu cele-l-alte animale. Oile, care din esperienţă învaţă că lupul li este vătămător, *pĭer tóte*, de şi fie-care din ele ştie la apropierea pericoluluĭ, că lupul e duşman de mórte a lor.

Cu totul altmintrelea la om. Regele făptureĭ, cum am vĕdut maĭ sus, n'aduce cu sine maĭ nimic în lume, de cât o capabilitate aprópe nemăsurată pentru orĭ-ce lucru. Inteligenţa omuluĭ este la naştere tablă rasă, totuşĭ el póte şi trebue să *înveţe* tóte. Iar cu *voea sa liberă* póte şi trebue a se stĕpâni şi a supune judecăţeĭ sale inclinările trupeştĭ. De aceea el are necesitate de esperienţă, de învĕţătură şi de exerciţiŭ. Din acest motiv genul ominesc, cu tótă asemănarea sa în părţile esenţiale, în cele maĭ puţin esenţiale presintă aşa de mare deosebire de moravurĭ dupĕ diferite timpurĭ şi locurĭ, pe când în regnul animal totul se face dupĕ un model staţionar.

Apoĭ nu se póte admite că ómeniĭ ar fi vieţuit când-va în o stare, în care să le lipsască orĭ-ce ideĭ morale, saŭ să aĭbă nevoe de lungă esperienţă cu privire la multeĭ ideĭ morale de căpitenie. Oare era nevoe de esperienţă spre a cunóşte că omorul este imoral? Atuncĭ neapărat Cain n'ar fi fost responsabil că a omorît pre fratele seŭ. Pĕcatele cele maĭ urîte ale desfrânăreĭ, trădarea de patrie şi alte aseminea crime n'ar fi culpabile cea maĭ mare parte. Vor fi existând încă mulţĭ ómenĭ, care cunosc rĕutatea acestor pĕcate, fără ca eĭ sau strămoşiĭ lor să le fi esperimentat singurĭ saŭ să le fi învĕţat de la alţiĭ.

Am voit a intercala acéstă observaţie numaĭ spre a lă-

muri bine *stĕpânirea de sine* a animalelor. Acum să ne întórcem la cestiunea cu care ne ocupăm, adică despre ivirea sentimentuluĭ de obligaţiune.

Conştiinţa nu ne ḑice numaĭ: Este bine saŭ folositor să facĭ saŭ să nu facĭ ceva. Nu. Ea ne ḑice necondiţional: Eştĭ dator, trebue să facĭ, vreĭ saŭ nu vreĭ. Dacă n'ascultăm de glasul eĭ, judecata sa mustrătóre ne osîndeşte şi ne răpeşte liniştea sufletuluĭ. Decĭ cum se naşte acéstă necesitate internă? După filosoful nostru causa maĭ depărtată a eĭ este frica de *pedepse* saŭ de efectele *esterne* ale óre-căror fapte (adică efecte ce nu provin fireşte din însaşĭ fapta), fie ele pedepse de natură socială, politică saŭ religiósă. Să'l ascultăm pre el însuşĭ: „Când nu esistă nicĭ o regulă politică saŭ religiósă, ca în societăţile cele maĭ primitive, atuncĭ causa principală, ce împedica a satisface orĭ-ce dorinţă în măsura în care se arată, este conştiinţa despre rĕlele ce vor resulta din mânia celor-l-alţĭ soţĭ sălbaticĭ..... Dacă unul din aceştia prin aptitudine saŭ vitejie însemnată a ajuns comandant în bătălie, atuncĭ neapărat el inspiră maĭ multă frică de cât orĭ-care altul“. Ast-fel începe *controlul politic* a se diferenţia de controlul încă fórte îndefinit al triceĭ reciproce. „Tot atuncĭ se desvoltă şi teoria despre suflet. Pretutindenea, escepţiune numaĭ grupele cele maĭ sălbatice, un mort, pe care cine-va cată să'l împace la mórte saŭ maĭ pe urmă, este privit ca o fiinţă cu douĕ existenţĭ şi capabilă de a face rĕŭ supravieţuitorilor. Urmarea fu că..... se formă un alt gen de limită, ce consistă în ideĭa despre relele ce sufletele pot inflige, când cine-va le-a necinstit“ [1]).

---

[1]) Les Bases p. 99 sq. Un studiŭ analitic şi critic a ideilor luĭ Spencer despre origina celor maĭ principale credinţĭ religióse a publicat D. Vespesian Erbicénu în „Biserica Orthodoxa“ pe Octombre şi Noembrie 1890. Veḑĭ în special p. 544 sq.

Cu desvoltarea societăţeĭ se desvoltară după Spencer şi aceste *treĭ* limite esterne şi se tot diferenţiară. Cu ele se alia o a patra adică controlul personal intern, ce se basaze pe esperienţa proprie despre efectele fireşcĭ ale faptelor. Prin un fel de *asociaţie de ideĭ* spiritul transmite la urmă ideia friceĭ şi asupra acestuĭ control intern saŭ moral. „Gând'rea la efectele *esterne* ale uneĭ fapte oprite (adică la pedepsele sociale, politice saŭ religióse) deştéptă o frică ce persistă şi când gândim la efectele *interne* (necesare saŭ naturale) ale fapteĭ. Decĭ frica înlănţuită ast-fel de aceste efecte interne produce un fel de necisitate morală“ [1]).

Ast-fel se ivi după Spencer sentimentul datorieĭ. Scurtul înţeles al acesteĭ lungĭ esplicărĭ este : Obligaţiunea de conştiinţa s'a născut *din o amăgire fórte naivă*, din o confusie îndoită, cum se'ntâmplă numaĭ la copiĭ. Oameniĭ aŭ confundat fapte oprite cu fapte neoprite şi aŭ transmis la aceste din urmă ideĭ potrivite numaĭ la cele dintăĭ. Dar unde se dovedeşte acéstă afirmare esorbitantă, ce infruntă întregul gen ominesc de o amăgire aşa de grósă în cestiunea cea maĭ însemnată din viaţă? Nicĭ urmă de dovedĭ. Ἀυτὸς ἔφα! Acésta este cercetarea esactă a luĭ Aristodel de la Derby. Născoceşte *a priori* o teorie, ce s'ar potrivi cu procesul evoluţiuneĭ, şi *basele eticeĭ* sunt gata. Tóte mustrările de cuget, ce genul ominesc a simţit de atâtea secule, provin după Spencer, din o orbire maĭ mult de cât neînţeleasă, în tocmaĭ ca şi veselia şi fericirea ce simţim la împlinirea datorieĭ. O nebunie copilărească va fi povestirea luĭ *Eschine* în discursul despre deputaţiunea înşelătóre (παραπρεσβεία), că mulţĭ în urma hotărîrelor nedrepte ce aŭ rostit, numaĭ aveaŭ linişte nicĭ pace, în cât la urmă îşĭ râdicară singurĭ viaţa. O nebunie copilărească va fi şi predarea de sine a criminalilor în mâna justiţieĭ, chĭar până în ḑilele nóstre, spre a scăpa de chinurele conştiinţeĭ ce le róde inima ca

---

[1]) Les Bases etc. p. 110.

un verme [1]). Pe când alte rătăcirĭ ĭaŭ forme felurite, se schimbă după timp şi loc, acéstă este cu totul din contra. Peste ast-fel de nebunie copilărească dăm la tóte popórele, în tóte timpurile şi în tóte locurile. Mintea omenească a luat în tóte timpurile şi locurile acéstă direcţie piezişă; a ţinut'o până asta-ḑĭ cu tóte prefacerile veacurilor. Iar astă-ḑĭ marele pilot revisui compasul şi descoperi omenireĭ incremenite că a mers pe un drum greşit atâtea miĭ de anĭ. Bărbatul care impută luĭ Platon şi Aristodel, ba chĭar tuturor filosofilor grecĭ că sunt adesea culpabilĭ de confusiĭ între lucrurĭ şi numele lor, confusiĭ obicĭouite numaĭ la sĕlbaticiĭ *cu mintea primitivă* [2]), a trebuit aseminea să se simtă chemat la asardărĭ şi maĭ cutezătóre.

Sentimentul datorieĭ, recunoscut acum ca fals, trebue— după Spencer—neapărat să dispară gradat. „Insă fiind-că motivul moral să degagează numaĭ cu încetul de motivele politice, religióse şi sociale, el încă mult timp e ataşat de conştiinţa inerentă acestor motive, despre subordinarea la un agent esterior. Abea după ce devine distinct şi preponderant, perde acéstă conştiinţă. Abea atuncĭ dispare gradat şi sentimentul datorieĭ. Acéstă observaţie implică în sine eo ipso conclusia, ce pentru majoritatea cetitorilor va fi fórte surprinḑĕtóre, *anume că sentimentul datorieĭ saŭ al obligaţiuneĭ morale e ceva transitoriu şi trebue se descrească în mĕsura în care moralitatea creşte* [3]).

Spencer, ca şi odinióră Cesar, a venit, a grăit şi datoria morală a dispărut. Aşa dar dacă astă-ḑĭ, când el a grăit, unul lucréză încă din sentimentul datorieĭ, din convingerea că este obligat în conştiinţă să lucreze onest, unul ca

---

[1]) Esemple faptice despre criminalĭ, carĭ în urma mustrărilor de cuget s'au predat singurĭ juntiţieĭ aflam şi în *Revue philosophique* derigeé par Ribot, An. 1890, p. 384 sq. Paris. Articolul *La Responsabilité morale des Criminels.* In special p. 395.

[2]) Les Bases etc. p. 29.

[3]) Les Bases etc. 110.

acesta e de tot rătăcit. Dar pentru-ce încă chiar pănă astă-ḑi, de şi în unele cercuri sociale domnesc de generaţiĭ părerile cele maĭ radicale, nime nu se póte substrage de la sentimentul datorieĭ şi al necesităţeĭ morale, aşa, că chiar filosoful nostru e silit a da mărturie despre sentimentul datorieĭ? O enigmă ce, cu tóte discuţiile lungĭ, a rĕmas pentru noĭ intunecósă ca şi maĭ înainte.

Dar ceea ce trebue în special a pune în evidenţă, este confusia ce se vede aicĭ între *datorie* şi *sentimentul datorieĭ*. Sentimentul datorieĭ negreşit este ceva *subiectiv*; el diferă la diferiţiĭ indiviḑĭ; póte descreşte şi creşte. Acésta se'nţelege de sine din cele ḑise aci maĭ sus despre relaţia conştiinţeĭ cu datoria. Conştiinţa precum şi sentimentul datorieĭ în general se întăreşte la ómeniĭ virtuoşĭ şi slăbeşte la ceĭ vicioşĭ. De aceea numim pre ceĭ dintăĭ *conştiincĭoşĭ* ĭar pe ceĭ din urmă *fără conştiinţă*. Totuşĭ cu privire la cel virtuos trebue să adăugăm, că el n'are neaparată trebuinţă să fie condus tot-déuna actual de ideĭa datorieĭ. El póte lucra din *motive* maĭ înalte d. e. din dragostea de Dumneḑeŭ şi de virtute. Ast-fel e posibil, ca chĭar la un om desĕvêrşit moraliceşte sentimentul datorieĭ să se arăte maĭ puţin actual de cât la un începător în virtute.

De acast sentiment subiectiv al datorieĭ este cu totul independentă *esistenţa obiectivă a datorieĭ*. Datoria este un ce dat obiectiv, ce noĭ trebue să recunóştem şi să îndeplinim. Sentimentul datorieĭ póte să crească saŭ să descrească, *datoria* rĕmâne neschimbat aceĭaşĭ. Ea este imutabilă, are valóre în tóte timpurile şi locurile. Ea este în vigóre pentru omul virtuos în tocmaĭ ca şi pentru cel vicios. Oare crede Spencer că datoria descreşte la omul vicios, dacă acesta isbuteşte a tâmpi conştiinţa sa şi a adormi în sine sentimentul datorieĭ? Crede el că omul onest este maĭ puţin obligat a face bine, de óre ce'ĭ vine maĭ uşor şi maĭ plăcut a'şĭ împlini datoria, şi de óre ce cugetă la ea maĭ adesea? Un omor în împrejurărĭ de-o potrivă

şi privit obiectiv óre este maĭ mare crimă dacă se sĕvêrşeşte de un om conştiincĭos, de cât dacă se sĕvêrşeşte de unul necunoştiincĭos? Aşa dar este o grósă amăgire când uniĭ ómenĭ voesc a se măguli că tâmpind în sine sentimentul datorieĭ vor putea înlătura şi datoria. Legea scrisă de Dumneḑeŭ în inima nóstră este în vigóre pentru toţĭ ómeniĭ, este statornică şi vecĭnică. Ea rĕmâne în fiinţă chĭar dacă poronca eĭ se nesocoteşte. Acéstă lege imuabilă şi sfântă nu este alta la Atena, alta la Roma, alta astă-ḑĭ şi alta mânĭ. Aşa o caracterisaze încă Cicerone [1]).

(Va urma).

---

1) De republ. III, 17. Comp. Lactanţiu, Instit. VI. 8: Est quidem vera lec ratio recta naturae congruens, *diffusa in omnes*, *constans. Sempiterna*, quae vocet ad officium jubendo, vetando a fraude deterat... nec erit alia Romae, alia Athenis, alia nunc, alia post hac; sed et omnes gentes et omni tempore una lex sempiterna et imutabilis continebit; unusque erit comunis imperator omnium Deus, ille legis hujus inventor, disceptator, lator etc.

Despre organisarea Bisericilor Naționale în Orthodoxism.

In Jurnalul Patriarhal Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια se cetesc următórele rândurĭ despre „Organismul Bisericilor Orthodoxe la Slavĭ în genere“. 16 April 1893 No. 7.

„In Biserica Rusască a predominat la început sistema Sinodico-Mitropolitană, sub prea înalta priveghere a Patriarhuluĭ Ecumenic din Constantinopol, după acea Sinodico-Națională, ținêndu-se în armonie membriĭ Sinoduluĭ cu Autocratorul, ce representa poporul Rus, și în fine sistema Sinodico-Autocratorică, care s'a realisat sub Marele Petru. Acest Autocrator este cel întâĭ care a concedat organisăreĭ Bisericeĭ Ruseștĭ caracteruĭ guvernămênto-politic (κυβερνητικοπολιτικὸν) și a asemănat Sântul Sinod cu un corp de guvernare, în egală destinare cu Senatul, dându-ĭ câteva prerogative și fiosințĭ prin acea organisare, care numaĭ puțin presintă și unele lipsurĭ, pentru că în acelaș timp membriĭ Sânțituluĭ Sinod eraŭ și a Autocratoruluĭ și a Ierarhieĭ Acéstă organisare cu trecerea timpuluĭ devenind nepotrivită, s'a reformat prin admiterea în Sânțitul Sinod a Ober procuroruluĭ autocratic. Acéstă nouĕ sistemă a inaugurăreĭ în Sânțitul Sinod și a Ober-procuroruluĭ autocratic a început a funcționa regulat după 1824, în care epocă s'a suprimat Ministerul Bisericesc de a funcționa, de la 1817 (împreună și Ministerul Cultelor), ĭar de atuncĭ s'a investit acest Ober-procuror și cu funcțiunea de Ministru al afacerilor bisericeștĭ. Acum membriĭ Sânțituluĭ Sinod sînt exclusiv representanțiĭ întregeĭ Ierarhiĭ a Bisericeĭ Ruseștĭ, ĭar Ober-procurorul autocratoric, cu toțĭ funcționariĭ supușĭ oficiuluĭ seŭ și instituțiile, este representantul Impĕratuluĭ, exercitând tot-déuna o influință administrativă în afacerile bisericeștĭ.

Ast-fel în relaţiile Sânţitulul Sinod Rusesc cu cele-l-alte Bisericî ale Orientuluî, despre cestiunele ce aŭ caracter curat dogmatic, se conînţĕlege Sânţitul Sinod prin cel întăiŭ în ordine—cu Patriarhiî, saŭ cu cel întâî Mitropolit în ordine a celor-l-alte Bisericî; în cestiunile însă care au o relaţie óre-care materială saŭ administrative (se înţĕlege) cu Ober-procurorul autocratoric de pe lângă el.

Un ast-fel de tip de organism aŭ şi Bisericile Serbieî şi Valahieî [1]) precum şi a Grecieî libere.

In Biserica Sêrbă din Austro-Ungaria predomineazĭ de la 1875 deplin sistema Sinodico-Naţională, purtând un racter curat parlamentar. In capul administraţieî aicea stă Adunarea Naţională ecclesiastică, compusă din preşedintele, Patriarhul de Carlovitz, din vice-preşedinte, care este în tot-déuna laic, 6 episcopî, 25 representanţî aî Cleruluî şi din 50 de representanţî aî poporuluî.

Acesteî Adunărî i se dă tótă puterea de a conduce tóte cestiunele bisericeştî, afară de cele ce aŭ colorit dogmatic şi curat spiritual. In numele acesteî Adunarî conduce şi dirige Biserica Sinodul permanent, compus din membriî Adunăreî. Acéstă autoritate conduce afacerile Bisericeştî şi în Eparhiile de acolo, în care există adunare (sinod) eparhială, avênd de aseminea Sinodul eî permanent, format cu siguranţă tot-déuna într'un mod, ca membriî laicî se predomine.

Iscălit: *Gheorghe P. Begler.*

C. E.

---

[1]) Există o mare deosebire între Sinodul Bisericeî nóstre Române, faţă de cel al Rusieî şi al Grecieî, atât în formarea sa, cât şi în sfera atribuţiilor. Sinodul nostru este mult maî independent în exercitarea atributelor sale. Maî observăm că în titulatura acesteî relaţiî sîntem şi noî Româniî clasificaţî între Slavî. Greşaşte autorul, noî Româniî sîntem de rasă latină, îar nu Slavă.

EVANGELIELE APOCRIFE.

(Urmare. Vedi Biserica Ortodoxă, anul XVII, No. 1).

CAP. XXVII.

Se pregătește înmormêntarea lui Iosif.

Deci se adunară fruntașii orașului la locul unde era corpul fericitului Iosif și aduseră cele de îngrijire și voiau să-l înfășure cu ele dupre obiceiŭ, precum obicinuesc Iudeii a îngropa [1]. Dar ei observară că vestmêntul seŭ de in stă așa de tare, că rĕmase atârnat de corpul seŭ și nu se mai putea scóte, ca și cum ar fi fost de fer, ne mișcat și ne schimbat. Și nici nu puteaŭ să-i dea de capĕt acelei haine, pentru care să mirară fórte mult. In fine îl luară și-l duseră la locul unde-i era mormêntul și deschiseră ușa, ca să pue corpul acestuia între corpurile părinților sei. In ḑiŭa aceea mi-am adus aminte de ḑiŭa în care cu multă ostenélă m'a dus în Egipet și de necazurile care le a suferit pentru mine. Pentru aceea l'am plâns mult timp și plecându-mĕ peste corpul lui am ḑis:

---

[1]) La Iudei îndata dupe mórte se înfășură corpul cu un cearșaf mare și-l înmormênta chiar în ḑiua aceea înainte de apusul sórelui.

CAP. XXVIII.

Invĕţătura luĭ Iisus despre mórte.

O mórte, care-ţĭ baţĭ joc de tótă ştiinţa şi scoţĭ multe lacrimĭ şi tânguirĭ, de sigur că Dumneḑeŭ, Părintele meŭ, însuşĭ ţĭ-a dat ţie acéstă putere. Căcĭ pentru pĕcatul luĭ Adam şi al femeĭeĭ sale Eva trebuiră să móră, ĭar mórtea nu cruţă pre nimene. Cu tóte acestea nu se întâmplă nimic saŭ să face ceva fără voĭa Tatăluĭ meŭ. Şi chĭar când ar fi ómenĭ cariĭ să trăĭască până la nouĕ-ḑecĭ de anĭ, totuşĭ aŭ murit. Şi póte că uniĭ dintre dênşiĭ să fi trăit şi maĭ mult, cu tóte acestea aŭ trebuit să sufere aceeaşĭ sórtă, şi nicĭ unul dintre dênşiĭ n'a ḑis vre o dată: eŭ nu am gustat mórtea. De óre-ce Domnul decretéză pedépsa acésta numaĭ odată, când voeşte Tatăl meŭ să o aplice omuluĭ. Indată ce primeşte misiunea, care-ĭ vine din ceriŭ, ḑice: voiŭ să fac o mare turburare între ómenĭ. După aceea urméză fără întârḑiere atacul în contra sufletuluĭ şi-l stĕpâneşte, şi-l ĭa cu dênsa după cum îĭ place. Căcĭ, pentru că Adam n'a făcut voinţa Tatăluĭ meŭ, ci a călcat porunca luĭ, s'a aprins de mânie Tatăl meŭ în contra luĭ şi-ĭ-a rĕsplătit cu mórtea, şi mórtea a venit în lume. Dacă ar fi împlinit Adam porunca Tatăluĭ meŭ, nu l'ar fi atins nicĭ odată mórtea. Saŭ póte credeţĭ că n'aş fi putut să rog pre bunul meŭ Părinte, ca să-mĭ trimită un car de foc [1]), care să ĭa corpul tatăluĭ meŭ Iosif şi să-l ducă la locul de odihnă, ca să locuĭască printre spirite? Dar pentru greşala luĭ Adam a venit tótă nenorocirea şi puterea morţeĭ asupra némuluĭ omenesc [2]). Şi acésta este vina de ce eŭ trebue să mor după trup pentru făptura mea, pre care am creat'o, ca să se învredniceaseă de dar.

---

[1]) Ca Ilie, 2 Regi 2, 11.
[2]) Veḑĭ Romanĭ 5, 12.

CAP. XXIX.

Inmormêntarea luĭ Iosif.

Pe când vorbĭam eŭ ast-fel, cuprinseiŭ corpul tatăluĭ meŭ Iosif şi plângeam preste el. Eĭ însă deschiseră uşa mormêntuluĭ şi puseră corpul luĭ lângă corpul tatăluĭ seŭ Iacob [1]. In timpul când a murit împlinise o sută şi unspre-ḑece anĭ. Nicĭ odată nu l'a durut vre-un dinte în gură şi nicĭ nu lăsă dungĭ pe faţa sa, nicĭ statura luĭ nu s'a gărbovit şi puterile nu l'aŭ părăsit. Ci el lucră meseria sa de lemnar până în ḑiŭa cea de pe urmă a vieţeĭ sale. Şi acéstă ḑi a fost a douĕ-ḑecĭ şi şesea a luneĭ Abib.

XXX.

Intrebarea apostolilor către Iisus.

Iar noĭ apostoliĭ îndată ce am auḑit acésta de la Mântuitorul nostru, ne veselirăm şi apropiindu-ne de el ḑiserăm: Mântuitorul nostru, acordă-ne darul tĕŭ, ca să auḑim cuvêntul vieţeĭ. Cu tóte acestea ne mirăm Mântuitoriule pentru Enoh şi Elie [2], că eĭ n'aŭ căḑut în laţurile morţeĭ. Pentru că eĭ locuesc în lŏcaşul drepţilor până în ḑiŭa de astă-ḑĭ şi trupurile lor n'aŭ vĕḑut stricăcĭune. Şi acel bĕtrên, lemnarĭul Iosif, a fost cu tóte acestea tatăl tĕŭ dupĕ trup. Tu însă ne-aĭ poruncit ca să mergem în tótă lumea şi să predicăm evangelia, şi aĭ ḑis: Vestiţĭ mórtea tatăluĭ meŭ Iosif şi sărbaţĭ pentru el o ḑi de sĕrbătóre în

---

[1]. Acésta se póte lua colectiv: lângă corpurile părinţilor seĭ în Istrael, ca 1 Moisi 49, 29: Fapt. Ap. 7, 16; sau chiar mormêntul crescetoruluĭ seu Iacob (Mat. 1. 16). De regulă să ia acest Iacob ca parintele luĭ Iosif, acel care se aminteşte la Luca 3, 23 numit Elie, este moşul seu remas fară copiĭ, care l'a primit în loc de fiu.

[2]) Enoch este acel de care să vorbeşte în 1 Moisi 5, 18. Tatal luĭ Metusalem, care pentru dreptatea şi bunătatea luĭ a fost rapit de viu la ceriu ca Ilie. (Luc. 3, 37. Ebrei, 11, 5. II, Regi, 2, 6 Mat. 24, 21 şi 29. Luc. 21, 25.

fie-care an; cine însă va lăsa vre unul din cuvintele acestea saŭ va adauge, acela pĕcătuește. Ne mirăm dar, că el chĭar din ḑiŭa nașterei tale în Betleem, te-a numit fiul seŭ despre trup. De ce dar nu l'aĭ făcut și pre el ca pre aceĭa nemuritor, și cu tóte acestea îl numeștĭ încă sfânt și drept?

CAP. XXXI.

Rĕspunsul luĭ Iisus către Apostolĭ.

Mântuitorul nostru însă rĕspunse și ḑise: Negreșit s'a împlinit cuvintele Tatăluĭ meŭ pentru Adam, din causa neascultăreĭ sale și totul s'a făcut dupre voința și porunca tatăluĭ meŭ. Decĭ cel ce calcă porunca luĭ Dumneḑeŭ și face lucrurile diavoluluĭ, făcênd pĕcate, i se dă timp pentru ca să se căĭască și să cugete că vine în mâna morțeĭ. Când însă face vre-o faptă bună, atuncĭ i se prelungește timpul viețeĭ sale, ca să ajungă gloria etățeĭ sale și să urmeze pre ceĭ dreptĭ. Unde vețĭ vedea însă un om, al căruĭ suflet este plecat spre mânie, să vor presenta ḑilele luĭ, căcĭ aceștia sunt cariĭ sunt răpițĭ în flórea vrêsteĭ lor. Ast-fel orĭ-ce profeție a rostit Tatăl meu despre fiiĭ ómenilor, trebue să se împlinéscă în totul. Ceea ce privește însă pre Enoch și Elie, cum trăesc eĭ până în ḑiŭa de astă-ḑĭ între ceĭ viĭ, cu corpurile lor, cu care s'aŭ născut, și ceea ce-ĭ deosebește de tatăl meŭ Iosif, este că luĭ nu i s'a îngăduit, ca și lor, a rĕmânea în corpul seŭ; ast-fel trebue omul, chĭar când ar viețui maĭ multe miĭ de anĭ pe pământ, totușĭ odată trebue să schimbe viața cu mórtea. Și eŭ vĕ ḑic vouĕ fraților meĭ, că chĭar eĭ la sfârșitul timpuluĭ trebue să se întórcă în lume și să se despartă de viață în ḑiŭa cercetăreĭ, a necazuluĭ, a strâmtorăreĭ și suferințeĭ. Căcĭ mincinosul va ucide patru ómenĭ și sângele lor se va vĕrsa, ca apa, spre a se înfera ocara ce i s'a pregătit și rușinea cu care a viețuit în lume pentru neștiința luĭ.

CAP. XXXII.

Inchețere.

Și noĭ grăirăm: Dómne Dumneḑeul și Mântuitorul nostru, cine sunt aceĭ patru, despre cariĭ aĭ ḑis, că are să-ĭ ĭa cu sine Antichrist [1]) spre imputarea sa? Iar Mântuitorul ḑise: Sunt Enoch, Elie, Șila și Tabita. Când auḑirăm noĭ cuvintele acestea de la Mântuitoriul nostru, ne-am bucurat și ne-am veselit și-ĭ aduserăm tótă onórea și mulțămirea Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ și Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos. Căruĭa se cuvine cinste, închinăcĭune, demnitate, stăpânie, putere și laudă, împreună cu bunuĭ Părinte și sfântul Duh, dătătoriul de viață, acum și în vecĭ, amin.

Evangelia pruncieĭ Mântuitoruluĭ.

CAP. I.

Iisus vorbește în légân.

Cetim în cartea preotuluĭ Iosif, care trăĭa pe timpul luĭ Christos (și uniĭ ḑic, că ar fi Caĭafa, care vorbea), că Iisus a vorbit, pe când încă era în légăn și a ḑis către muma sa Maria: Eŭ, pre carele tu l'aĭ născut, sunt Iisus, Fiul luĭ Dumneḑeŭ, Cuvêntul [2]) (Logos), precum ț'a vestit ție

---

[1]) Veḑĭ Mat. 24, 5. 11. 23. 24. Marc. 13, 32. Fapt. Ap. 20, 30, 2 Corint. 11; 13. 26. Gal. 2, 4. Efes. 4, 14, 2, 8. 16. 18. Inchipuirea Iudeo-creștinilor despre Antichrist sau în contra luĭ Christos se afla temeiul în Ezechiel despre Gog (Ezech. 38 și 39) și Daniel (cap. 11).

[2]). Asem. Evang. Ión I, 1 etc. Pe timpul luĭ Christos viețuia în Alexandria un înțelept iudeu, Filo, care cauta sa împace filosofia platonica cu învețaturile iudaice, respândind cu deosebire învețatura despre Cuvêntul luı Dumneḑeu sau despre Logos, numit de la el și Ințelepciunea luı Dumneḑeu, dupe care acéstą ființa ideala era la

ângerul Gabriel, şi Tatăl meŭ m'a trimis pre mine spre mântuirea neamuluĭ omenesc.

CAP. II.

Maria, muma luĭ Iisus, în peşteră.

In anul treĭ sute şi nouĕ al ereĭ luĭ Alexandru [1]) porunci August, ca fie-care să se înscrie în Patria sa. Ast-fel se pregăti şi Iosif, luă pre Maria, logodnica sa şi mergênd la Ierusalim [2]) veni la Betlehem, ca să se înscrie el cu familia sa în patria sa.

Ajungênd eĭ la o peşteră, Maria făcu cunoscut luĭ Iosif, că i s'a apropiat ora să nască şi nu maĭ póte să mérgă în oraş, ci (ḑicea ea) să intrăm în peşteră. Sórele însă se apropia către apus. Iar Iosif alergă rĕpede să cheme o femeĭe ca să-ĭ stea în ajutor. De abea plecase pe cale, când vĕḑu o femeĭe bĕtrână ebreică, care era din Ierusalim şi ḑise către dênsa: Iată aĭ venit într'un ceas bun; intră în peştera acésta, în care veĭ afla o femeĭe, care este gata sa nască.

CAP. III.

Minunata uşurare a Marieĭ.

Dupĕ apusul sóreluĭ veniră bĕtrâna şi Iosif cu dênsa la peşteră şi intrară în lăuntru. Şi ĭată era plină de lumină,

---

Dumneḑeu, dar tot odată să cugeta ca activa şi în afara. Pre acest Logos, suflet şi minte, Totul, îl numeşte Filo prima faptura a luı Dumneḑeŭ sau ca Fiul luı Dumneḑeu. In contra acesteı învĕţaturı creştinii adeveraţı învĕţau eternitatea Cuvêntuluı, cugetarea dumneḑeeasca personificata, care s'a facut om—Iisus.

[1]) Inceputul ereı aceştia cade în anul al doĭ-spre-ḑecelea dupe mórtea luı Alexandru cel mare. Anul amintit aicı este al patruḑecĭ şi treilea an al Domnieĭ Imperatuluı August.

[2]) Deosebire de istorisirea luı Luca, 2, 4, unde se vorbeşte numaı de Betlehem.

care era cu mult maĭ mare de cât lumina candelelor şi a lumînărilor, ba încă era maĭ strălucitóre ca lumina sóreluĭ. Pruncul însă era înfăşat în scutece şi sugea la pĭeptul mumeĭ sale, stĕpâna Maria, şeḑênd în ĭesle. Când însă vĕḑură eĭ lumina acésta, întrebă bĕtrâna pre Dómna Maria şi ḑise: Tu eştĭ muma acestuĭ prunc? Şi pe când Dómna Maria afirma, ḑise ea: Tu nu eştĭ întru nimic asemenea cu fiĭcele Eveĭ. Réspunse Dómna: Precum între prunci nu este nimene asemenea Fiuluĭ meŭ, tot asemenea şi muma sa nu se asémănă întru nimic cu cele-l-alte femeĭ. Bĕtrâna însĕ rĕspunse şi ḑise: Stĕpâna mea, am venit ca să capĕt rĕsplata vecĭnică. Grăi către dênsa stĕpâna şi dómna nóstră Maria: Pune mânele tale pe prunc. Dupĕ ce făcu bĕtrâna acésta, îndată s'a curăţit, şi ducêndu-se a ḑis: De acum voiŭ să fiŭ sluga şi servitórea acestuĭ prunc în tóte ḑilele vieţeĭ mele.

CAP. IV.

Păstoriĭ şi cetele cereştĭ laudă pre Domnul.

Indată dupĕ aceea veniră păstoriĭ, aprinseră un foc şi se bucurară fórte mult. Li se arătară cetele cereştĭ şi lăudând premăreaŭ pre Dumneḑeŭ, şi tot ast-fel făcură şi păstoriĭ. Atuncĭ peştera li se păru ca un templu sfânt, pentru că vocĭ cereştĭ cu cele pămênteştĭ lăudaŭ şi prémăreaŭ pre Dumneḑeŭ, pentru naşterea Domnuluĭ Christos. Când însă bĕtrâna vĕḑu minunea acésta, lăuda pre Dumneḑeŭ şi ḑicea: Mulţămescu-ţĭ ţie Dómne, Dumneḑeul luĭ Istrail, că ochiĭ meĭ vĕḑură pre Mântuitorul lumeĭ.

CAP. V.

Taerea împrejur a luĭ Iisus şi vasul cu mir.

Şi când a venit timpul de a să tăĭa împrejur, anume ḑiŭa a opta, în care legea prescriea, ca un prunc să se tae

împrejur, îl tăiară împrejur în peşteră. Şi bĕtrâna ebreică luă preputiul. (Alţiĭ dic, că ea să-ĭ fi tăiat şi buricul), şi l'a ascuns într'un vas cu mir de Nard [1]). Ea avea un fiŭ, care era vêndĕtor de miruri; acestuia ĭ-a dat ea mirul şi ĭ-a dis: Să nu vindĭ sticluţa acésta cu mir de nard, măcar de ţ'ar da şi treĭ sute de dinarĭ. Şi acesta este alavastrul, pe care l'a adus Maria pĕcătósa şi a uns cu el capul şi piciórele Domnuluĭ nostru Iisus Christos şi le-a şters cu pĕrul capuluĭ eĭ.

După ce trecură dece dile, l'aŭ adus la Ierusalim şi în diŭa a patru-decea după naştere îl presentară la templu înaintea Domnuluĭ, şi aduseră pentru el şi darurĭ, precum era prescris în legea luĭ Moĭsi, cu cuvintele: Tótă partea bărbătéscă ce deschide pântecele mumeĭ, trebue să fie sfinţit Domnuluĭ,

CAP. VI.

Bĕtrânul Simeon şi pruncul Iisus.

Şi l'a vĕdut pre el bĕtrânul Simeon strălucind, ca o lumină, când Dómna Maria fecióra, mama luĭ, îl purta pe braţele sale şi se bucura de el fórte mult. Iar ângeriĭ îl încunjura în cerc şi stând împrejur îl lăuda, precum garda încunjură pre Rege. De aceea Simeon se grăbi a se apropia de Dómna Maria şi întindênd mânele sale către dênsa dise acum Domnuluĭ Christos: Acum liberéză pre servul tĕŭ în pace, dupre cuvêntul tĕŭ; căcĭ ochiĭ meĭ vĕdură darul tĕŭ, precum aĭ dis, pre care l'aĭ pregătit spre mântuirea tuturor némurilor, şi o lumină pentru tóte popórĕle şi spre lauda poporuluĭ tĕŭ Istrael. Şi era acolo şi o pro-

---

[1]) Taerea împrejur să facea de capul familieĭ sau şi de catre femeĭ. Mirul de Nard să pastra în sticluţe de alavastru (Mat. 26, 7. Marc. 14, 3. Luc. 7, 37).

fetésă Ana, care veni şi ea spre a mulţumi luĭ Dumnedeŭ şi lăudând pre Dómna Maria.

CAP. VII.

Inchinarea Maghilor.

Şi s'a întâmplat, că pe când s'a născut Domnul Iisus în Betleemul Iudeĭ, pe timpul luĭ Irod împěratul, ĭată Magiĭ de la rĕsărit veniră la Ierusalim, precum le vestise stéŭa, şi aduseră darurĭ cu sine: aur, tămâe şi smirnă şi închinându-se îĭ aduseră darurile lor. Atuncĭ Dómna Maria lua una din legăturĭ (scutece) şi o dădu lor de bine cuvêntare, pe care o primiră ca darul cel maĭ preţios. In ceasul acela li s'a arătat lor ângerul în forma steleĭ aceleĭa, care maĭ înainte îĭ conducea pe cale, şi urmând eĭ lumineĭ aceleĭa aŭ mers până ce aŭ ajuns în patria lor.

(Va urma).

DONAȚIUNI.

Tuturor persónelor aci menționate, cari s'au nevoit în înfrumusețarea Bisericilor Sf. Ioan Botezatorul și Isvorul Tamaduirei din comuna Corabia, Plasa Oltul de jos, județul Romanați, li se aduce mulțumirĭ prin publicitate și dorim ca exemplul dat de dênșii sa fie un model de imitat tuturor creștinilor adeverați:

D-lor: C. Voinescu, o cruce de argint pentru s-ta Masa și o cadelniță tot de argint cari costa 90 leĭ. Oprea Stoica cu soția sa Maria, dupĕ staruința și deslușirile date de Preotul D. Ionescu, un rând vestminte preoțeștĭ și un rând procovețe naționale de borancig în bumbac cu alesaturĭ. Mitrache Popescu și soția sa Rada, un felon, un epitrahir o pareche rucavițe, o cingetóre și un rând procovețe de matase fina. D-na Ana I. Burghiu, un epitrahir și doue perechĭ perdele naționale de casă. D na Maria Gradișteanu, un acoperemênt la iconostas lucrat de casa. Dl. Spiru Nanu, o sobă de fier și D-niĭ Ștefan Popescu epitrop al bisericeĭ a contribuit cu 5 leĭ. Dimitrie St. Busdun cu leĭ 2, Gh. Petrescu cu un leu, I. Hainagiu 1 leu, D. Vladescu 1 leu, Vasile Oancea 1 leu, D. Vântulescu 1 leu, M. I. Radulescu 1 leu, Preotul D. Ionescu, 3 leĭ. parohul bisericeĭ N. Teodorescu 3 leĭ, Tache Cotea 1 leu. C. Theodorescu cu leĭ. M. N. Moicescu 2 leĭ. D. N. Gheorghiu 2 leĭ, M. Nicolăescu 2 leĭ. St Ionescu 2 leĭ. I. Dumitrescu 2 leĭ. D. Barbulescu 3 leĭ. C. Nicolaidi 50 banĭ. N. Ivanceof 2 leĭ. Iancu Dumitrescu 1 leĭ. D. D. Stanculescu 1 leu N. Constantinescu 1 leu. Lazar Boicĭ 1 leu C. Leonta 2 leĭ. N Conduros 3 leĭ. A. Galano 3 leĭ. Mitrela Kleanti 3 leĭ. P. Manari 3 leĭ. P. Schinderescu 1 leĭ. I. Panait 2 leĭ. Sterie D. Slabceov 1 leu. G. Livada 1 leu. N. M. Popescu 1 leu. C. Luludi 2 leĭ. G. Lorania 5 leĭ. Pavel Ehez 1 leu. Panait Bugais 2 leĭ, T. S. Demetrian 2 leĭ. K. Christescu 2 leĭ. R. Matulĕscu 2 leĭ. Ilie Dumitrescu 1 leu. Al. Vasilescu 2 leĭ. C Trahoni 1 leu Țucato 2 leĭ. Z. Nicolau 2 leĭ.

Vasilescu 2 leĭ. H. Vrundas 2 leĭ. D. Albotescu 5 leĭ. I. Mihaescu 1 leu. G. Anton 1 leu. Sterie Burgas 1 leu. D. Sovon 2 leĭ. Lazar Luz 5 leĭ. Dimitrie Serbu 1 leu. C. Stavrianopol 2 leĭ. Radu Duşca 2 leĭ. I. B. Ionescu 1 leu. N. Marcopol 2 leĭ. N. Manachide 3 leĭ. G. Gramatopol 5 leĭ. C. Voinescu 2 leĭ, şi alţĭ opt domnĭ 12 leĭ 50 banĭ. In total 136 leĭ cu care s'au maĭ cumperat doua sobe de fier, urlóiele necesare, şi s'au platit şi lucratorii cari au aşezat pe câte trele sobele în biserica. Dl. Mitrica Ba lea, o cazanie. I. Radulescu cântareţ al bisericeĭ un Kiracodromion şi un tipic. Zaharia Blaju un analog şi D. Peuvicĭ un stânjin cubic de lemne.

— —

Epitrópia bisericeĭ cu hramul Sf. Nicolae din comuna Poiana de jos, plasa Gherghani, judeţul Dâmboviţa, aduce mulţumirĭ persónelor maĭ jos notate cari au contribuit la cumperarea cârţilor de ritual, şi anume: Vasile Misiale şi soţia sa Maria au daruit 17 leĭ pentru cumperarea sf. Evangelie. Epitropul Ioniţa Mogoşĭ şi soţia sa Balaşa 15 leĭ pentru un Evhologiu. Radu Ionescu cu mama sa Ilinca 2 leĭ. Neagu Guţa Marin 1 leu. Radu Barbu 1 leu. Stancu Radu 50 banĭ Bucur Ştefan 20 banĭ. Iie Ilie Petre 30 banĭ. Ioniţa Marin 20 banĭ. Gh. Dobre 20 banĭ. Dh. Petre 25 banĭ. Zamfir Gh. 50 banĭ. Stoian Cojocaru 50 banĭ. Dumitru Radu 40 banĭ. Aceştia de maĭ jos sunt ceĭ cari au dat porumb, uniĭ câte o jumetate baniţa alţiĭ câte una, strângêndu-se în total treĭ chile şi patru baniţe. Ioniţă Marcu, Radu I. Marcu, Nae Stanciu, Vasile Ştefan, Stefan Parvu, Ene Stan, Dumitru Dumitrescu, Ioniţă Dima, Nae Gheorghe, Ştefan Radu, Nae Bratu, Dumitru N. Bratu, Marin Nae, Stancu Dragne, Nae Radu, Stancu I. Dragne, Gh. Nae Dumitru Stanciu, Gh. Miu, Manu I. Mogoşĭ, Dumitru Petre Nicolae, Draghicĭ Vasile, Radu I. Boboc, Flórea Ioniţa Anghel, Ghiţă Ión, Dumitru M. Petre, Ilie Petre, Marin Sandu, Marcu Badea, Iancu Dinca, Stoian Dobre, Sinca Dobre, Manolache Zet Badea, Sóre Marin, Chiriac Anghel, Anghel Ión, Barbu Vizitiu, Ioniţa Dinu Paunóica, Nicolae Mogoşĭ, Ioniţa Manda, Dumitru I. Manda, Gh. Manolache, Constantin Marin, Dinu Balea, Niculae Mateĭ, Niţu Ión, Ioniţa Dumitru, Preotul M. Alexandrescu, Dumitru Stan, Enache Nicu, Radu Nicu, Nae Ión. Mihaĭ M. Gheorghe, Mitroĭ M. Gheorghe, Sandu Gheorghe, Ştefan Savu, Nicolae Sanda, Tudorache Gheorghe, Stancu Ión, Florea Paraschiv, Dumitru Paraschiv, Nicolae Paraschiv, Ghiţa Nae, Dumitru Nae, Dumitru Ilie, Marin Ilie, Ilie Dumitru, Andreĭ Dumitru, Dobre Constantin, Mateĭ Preda, Gh. Stan, Ivan Gh, Dobre Gh. Ioniţa Andreĭ, Costea Mateĭ, Ioniţă Mateĭ, Nae Dumitru, Chiriac Dumitru, Dumitru Stan, Duţa Ión, Dobre Duţă, Dumitru Gh. Iorga, Nicolae Zamfir, Dumitru Gh, Gh. Ghiţa Tinca, Mateĭ Gh., Dinu Mitroĭ, Sandu Ciobanu, Preda Miu, Stoian Ene, Grigore Ene, Dragomir Dinca, Gh. Dumitru, Andreĭ Niţu, Stan Raducă, Stan Dobre, Voicu Dobre, Andreĭ Radu, Nicolae Postelnicu, Marin Postelnicu. Gh. Cârstea, Ión Badea, Gh. Ión, Marin Antone, Dumitru Mogoşi, Ilinca Manea, Sava Stoĭca, Ioniţa Manea, Enache Niţa, Niţa Dinu, Ioniţă Nicu,

Maria Niţu Pârvu, Stancu Niţu, Tudor Postelnicu, Neagu Marin, Costache Marin, Ioniţă Preda, Gradina Preda, Ioniţă Gh., Stan Ene, Vasile Ión, Maria Ioniţă Neagu, Ştefan Oprea, Chiriac Stefan, Oprea Cârstea, Ioniţa Oprea, Zamfir Oprea, Mogoşi Mihai; iara D. Duţă Vasile care a adunat aceste bucate.

Ión Dinescu, parohul bisericeĭ din comuna Piscu, plasa Câmpu-Dolju, mulţumeşte în numele parohiei următórelor persóne, cari au contribuit pentru îmbogaţirec şi înfrumuseţarea bisericei din numita comuna şi cu obiectele amintite:

D. Mitrica Decă, Primar, un policandru în valóre de 200 leĭ, patru sfeşnice, două Imperăteştĭ marĭ şi doue mici în valóre de 100 lei, un Epitrahil Preotuluĭ Ión Dinescu în valóre de 20 lei. Dl. Firu Stanescu, comerciant, doue perdele pentru icónele Maica Domnuluĭ şi Domnul nostru Isus Christos lucrate de o fiica a D-lui, în valóre de 20 lei. Gh. Ţanovici, comerciant, doue perdele în valóre de 20 leĭ. Tóte carţile tiparite cu litere străbune în tipografia Cărţilor Biserceştı s'au cumparat de mai jos notate · Mitrica Deca, comersant. Gh. Bobocica. Nicolae Popescu, înveţator, Ión Petrescu, comersant. Ióna Dinu Paun. Nicola Ţanovicĭ. Dinu Berceanu. Firu Stănescu, comersant. Ión Ionescu.

Pentru facerea unuĭ Anvon la biserica cu hramul Sf. Nicolae din cătunul Valea-Cocu, comuna Cocu-Popeştı, plasa Cotmeana de sus, jud. Argeş, maĭ mulţĭ locuitori şi preoţĭ din disa comuna s'au grabit a veni în ajutor cu sumele aratate maĭ jos:

Preotul Florea 425 lei. Pr. Ioan Arsenescu 30 leĭ. Pr. C. Dinulescu 5 leĭ. D-nii Păun Zmârand 60 lei. V. Constantiu 50 lei. Ilie Nicolae 30 lei. I. Coculeanu 37 lei. I. Stan Dumitrache 2 leĭ 50 banĭ. N. Popescu 30 leĭ. Maria Mihai 29 leĭ. Florea Ghiţa 15 leĭ. Niculăiţă Nicolae 25 leĭ. Florea G. Radu 25 leĭ. Dumitru Stan 15 leĭ. Eg. Badea 15 leĭ. I. Dumitru Eg. 20 leĭ. Petre Dumitru Eg. 15 lei. Florea Nicolae, Marin D. Popescu, Neacşu Stan, I. Fir Florea. Nae Nicolae, Nicolae T. Popescu şi Tudorache Patru câte 10 leĭ. Radu G. Blegu 8 lei. Marin R. Bărbulescu 7 lei. Anton I. Mitroiu 6 lei. Dumitru Costache, Voicu I. Nicolae, Costache Părşógă şi Ioan I. Olteanu câte 5 leĭ. Ileana C. Mitroiu 4 leĭ. Voicu Anghel 3 leĭ. Dumitru I. Preda 2 lei. Mihai Popescu 1 leu. Ilie B. Florea 5 leĭ. Ghiţă Constantin 3 leĭ. Ioan Oprea 3 lei. Maria Gr. Radu 50 bani. Şi alţi locuitorĭ, care în total se urca la suma de 1421 leĭ 30 banĭ. Sânta Episcopie de Argeş aduce tuturor acestor pioşi creştinĭ donatorĭ, cele mai vii şi calduróse mulţumirĭ, dorind ca exemplul lor se servéscă şi altora asemenea.

D-nul C. Borcilă, din Bucureştĭ, a dăruit bisericeĭ cu hramul Sf. Gheorghe şi Adormirea Maĭceĭ Domnuluĭ, din comuna Husincióra, judeţul Mehedinţĭ, unde are proprietate, un epitrahil, o cadelniţa şi o candela, tóte în valóre de 76 leĭ. Pentru acéstă ofranda, cum şi spre îndemnul altora, i se aduce călduróse mulţumirĭ.

Se aduce mulţumiri D-luı Nicolae Th. Gheţu, din comuna Monastirea Caşin, plasa Trotuş, judeţul Bacau, care au daruit sântei Biserici din acésta comuna, un rând de vestminte de stofă.

——

Se aduce mulţumiri publice, spre îndemnul şi altor credincioşi, fraţilor Iancu şi Alexandru Oteteli̇şénu, arendaşiĭ moşiei Cusmiru-Punghina, cari au daruit un clopot în valóre de 310 lei. D-nei Maria I. Zifcu, din comuna Braniştea, care a daruit o pereche cununiĭ de florı artificiale, una perdea de materie la uşile împerateşti, doue mese de pânză de casa şi o învelitóre tot de pânza de casa pentru Iconostas. Domnişórei Ecaterina P. I. Popescu care a daruit doue mese de pânza lucrate frumos şi doue prosópe, şi D luĭ Radu Vagaı care a daruit vasele Sf. Jertfelnic în valóre de 34 lei.

——

Se aduce mulţúmiri publice D-luı Gheorghe Lincu, epitropul bisericei din Judeţul Ilfov, plasa Negoeşti, comuna Sohat, care a daruit un rând complect de odăjdii preoţeşti şi un rând procoveţe, precum şi Preotului N. Petrescu parohul bisericeĭ, care a contribuit cu suma de 150 lei la repararea dicei biserici.

——

Se aduce mulţumiri publice spre îndemnul şi altor credincioşi sub-protoereului Judeţuluĭ Gor-Jiu, Craciun Smântănescu, care a daruit Bisericei din comuna Romaneştiĭ, acel judeţ, un Stihar doue Epitrahile, o pereche Rucaviţe, o cingătóre şi un felon tóte confecţionate din ţeseturi naţionale, şi preotuluĭ Alexandru Pasarénu, care a daruit Bisericeĭ cu hramul Naşterea Precestei şi Sf. Nicolae din comuna Vladolenĭ, un rând vestminte tot de ţeseturi naţionale.

——

Persónelor notate mai jos, care au bine-voit a contribui din propriile lor mijlóce, la procurarea unui costum de vestminte preoţeşti la biserica din comuna Smeeni, plasa Câmpu, Judeţul Buzeu, li se aduce mulţumiri publice.

Andrei Niţa 20 lei. Zaharia Popescu 5 l. Samoila Zaiza 10 l. Marin Popescu 5 l. Nicola P. Ioan 10 l. Batisti Vartilad 5 l. Nicolae Ionescu 10 l. Şerban Ioan 5 l. Ştefan N. Mateĭ 5 l. Tóder Mihai 6 l. Dimitrie R. Petre 2 l. Ioan Ivanescu 2 l. Hristea R. Istrate 5 l. Ión Georgescu 5 l. Nicolae Andriescu 5 l. Stan Andriescu 5 l. Ión B. Bodeanu 5 l. S. Miculescu 5. l. Fraţii Hristescu 10 l. Ioan Savulescu 5 l. Primaria com. Smeeni 10 l. Stoica Panaitescu 4 l. T. Dinulescu 5 l, Andrei Alecse, Stan Ionescu, Gh. Ionescu, Niţa R. Şeicarescu, Dimitrie Nicolai câte 2 l. Dimitrie Teodorescu 5 l. Hristache Stănescu 1 leu. Total 160 lei.

——

Se aduce mulţumiri publice D-luĭ Vasile Iliescu, din comuna Bragadiru, judeţul Teleorman, plasa Dunarea, care a daruit Bisericei din acésta comuna o Evanghelie legata cu piele marochin, dupe îndemnul preotuluĭ D. Constantinescu

——

Epitropia bisericeĭ din comuna Moroenı, județul Dâmbovița, aduce caldurόse mulțumirı urmatórelor persóne:

D. Ghița Ponturoiu pentru un stég și un iconostas în valóre de 50 leı. Dragomir Stoıca Zamfir, pentru una Psaltire ediția Sf. Sinod, legata, 7 leı 50 banı. Gh. Cıoranu pentru un Orologiu, ediția a II-a legat, 6 leı. Vasile Budea pentru Penticostar 10 leĭ 50 banĭ, idem Luța Iosef Bratu și M. Cobianca pentru un Octoih a câte 11 leı 50 banı fie-care, idem. Ión Parcalabe și Ión I. Motcénu câte o candelă fie-care în valóre de 13 leı.

Enoriașiı bisericeı din din catunul Drăganu-Oltenı, comuna Draganu-Bascovel, Județul Argeș, cari au venit în ajutorul construireı uneı Bisericı din citata comuna cu suma de 9000 leı, osebit de materialul trebuincıos.

Enoriașiı Bisericeı cu hramul Sânții Imperațĭ din com. Cerbu, plasa Teleorman, jud. Argeș, au venit în ajutorul reparațieı acesteĭ Bisericĭ precum urméză:

D-niĭ C. Nicolaescu 300 leı. Stan Marin 20 leı. Dumitru Mateı 20 leĭ. Preotul Ilie 20 leı. D-niı C. Popescu 20 leı. B. Stan Popescu 160 leĭ. Ilie Zol 20 leı. Ioan Popa 20 leı. D. Stanescu 15 leı. Enache Badea 10 leı. Paun Radu 10 leı. Costica Marin 10 leı, și alțı locuitorĭ din disa comuna, care în total sa urcă la suma de 1263 leı.

Enoriașiĭ Bisericeı cu hramul Cuviósa Paraschiva din catunul Linteștı, comuna Bascovu, plasa Cotmeana, jud Argeș, au venit în ajutorul construireı uneı Bisericı din citata comuna cu sumele ce urmeză: D-niı G. Angelescu 500 leı. I. Angelescu 200 leı. Alexandru Tulea 200 leı. Dumitru Gulimanescu 100 leı. Din Lungu 50 leı. Preda Ducu 40 leĭ. Marin Ducu 100 leı, și alțı locuitorı, care în total se urcă la suma de 2180 leı.

Enoriașiı Bisericeĭ cu hramul Cuviósa Paraschiva, din comuna Cerborenĭ-Iașı, cătunul Cerborenı, jud. Argeș, bine-voind a venit în ajutorul repararеĭ numiteı Bisericı precum urméza:

Diaconul N. Oancea 25 leı. Preotul I. T. Zugrávescu 12 leı. Preotul Constantın Anastasescu 12 leı. D-niı Theodor Gorunescu Caator, Marin Bălașoiu și Dimitrie Pretorian, Invețator câte 10 leĭ, și alțĭ locuitorı, care în total se urca la suma de 459 leı 50 banĭ. Iar totalul general da suma de 3802 leı 50 banı. Sânta Episcopie de Argeș, aduce tuturor acestor pioșı creștinı donatorı, cele maı viı și caldurόse mulțumirı, dorind ca exemplul lor sa servéscă și altora asemenea.